

MAGAZIN CULTURAL ARĂDEAN

GUTENBERG UNIVERSUL CĂRȚII

Anul XV, Nr. 55

Iunie 2023

Serie nouă

PUBLIKAȚIE TRIMESTRIALĂ EDITATĂ
DE EDITURA GUTENBERG UNIVERS ARAD
ROMÂNIA

COLEGIUL REDACȚIONAL

Florica R. CÂNDEA - Redactor șef
Carina BABA - Redactor șef adjunct

COLEGIUL CONSULTATIV

Eugeniu CRISTE
Anton ILICA
Valeriu ILICA
Iuliana PINTEA
Horia TRUȚĂ
Ioan TULEU

REDACTORI

Lucia BIBARȚ
Dana DUGHİ
Mira ODAGIU
Loredana TUDORESCU

IMAGINE CONCEPTUALĂ ȘI CORECTURĂ

Camelia BELEI
Adina MATEI
Ioana NISTOR

FOTO

Mircea BORAN
Mircea IRIMESCU

COLABORATORI DIN DIASPORA

Vasile BARBU
Ovidiu CORNILĂ
Hans DAMA
Daniela FORCOȘ
Teodor GROZA DELACODRU
Daniela GUMANN
Smaranda KAFKA
Laura-Anișoara MUSTEȚIU
George ROCA
Teodora SMOLEAN
Mariana STRATULAT
Vanghea STERYU

CUPRINS

EDITORIAL	3
DOCUMENTAR-Aradul în timp.....	4
CREATORI ARĂDENI. CĂRȚI. REVISTE. AUTORI.....	24
UNIUNEA ZIARIȘTILOR PROFESIONIȘTI.	
SPECIAL	42
SALON GUTENBERG.	
LECTURI ȘI LITERATURI. RECENZII	50
LA O CEAȘCĂ DE CAFEA, DUMINICA	81
MISCELANEA	111
ARIA DIVERSITAS	118

MEMBRI ONORIFICI

Constantin AVĂDANEI
Emil PINTEA
Doru Dinu GLĂVAN

Design-concepția grafică a copertei

DTP-Ecaterina MEHESZ

DISTRIBUIRE

Magazin de prezentare, Calea Victoriei nr. 41

*Revista Gutenberg Universul Cărții
fondată în 2009

Revista Gutenberg Universul cărții precizează

Toate materialele publicate pe parcursul anului 2023, vor fi ierarhizate la sfârșitul anului și vor face obiectul Galei Excelenței (ediția a VI-a), conform segmentelor cunoscute ca generice.

Notă: total semnatori 3042 (an XV)

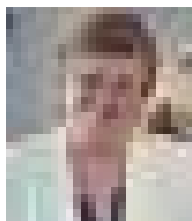
total articole 3101 (an XV)

Revista se distribuie gratuit. Referințe: pagină de facebook (Salon Cultural Gutenberg).
și pagina web: www.edituragutenbergunivers.ro

Responsabilitatea asupra conținutului textelor aparține autorilor.

Editura

Gutenberg Univers

EDITORIAL

DE CE SCRUI FEMEILE...

Florica R. CÂNDEA

Scrisul ca arhivă și memorie (în lumea ca o scenă de huzur) sau ca un trend de Audiență generală în semnal(e).

Și a fost bucuria aducerii aminte! Ani și aniversări ale imediatului din noi ca o pură mărturisitoare dovadă. Că „Meseria e brățară de aur”, o știm! Că vecuim prin Gutenberg o știm ori nu o știm. În cincisprezece ani de revistă și peste patruzeci de publicistică ori gazetărie, nu m-am ghidat după țigarete mici fără filtru, gen... „una vorbesc/scriu, alta fumez/pardon, grefiez!” Dar... am primit admirație pentru acei care folosesc cele două degete pentru răspunsuri decente la întrebări... nepuse și nu își folosesc cele două degete pentru a arăta pe alții, scobindu-se în (stră)funduri.

Am trecut prin foarte multe locuri cu foarte multă lume care mi-a ținut ori nu, numele. Și nici nu țin la asta, din contră, mi l-aș asemui cu al aproapelui căruia i-am tot dat o șansă!

Jorge Luis Borges spunea: „Orice scriitor își urmează precursorii!” Foarte corect! Dar ce te faci, drag cititor, când postdecesorii îți frâng un deget și cu celălalt îți sapă groapa din beție de abundență?!

Mă tem că de o altfel de „Beție de cuvinte” este vorba! Cine îmi dă dreptate să îmi scrie nu pe fond... ci pe formă... Nu m-am gândit niciodată că pot ele, cuvintele, să (se)curgă peste tot precum apa din țevile mele (de la bucătărie). A fi în trend ca la comandă sau Audiență generală mi se pare cam ceva de gen compromis.

Chiar așa de frapant ne cheamă domnul Gutenberg pe toți!?

Dar de ce trebuie să dau atâtea explicații ca la EcoGrafie?! Doar ca să-i fac pe cei dispăruți să (mai) trăiască, unde? Și sunt atâtea aventuri ale scrisului și ale limbajului încât nu le putem cuprinde, noi, cei care scriem cu mâna dreaptă. Păstrez atâtea amintiri de pe vremea când nu mă născusem în revistă (ci stăteam la coada opiniei, ea, opinia, strâmtă, care nu mă cuprindea, dar mă accepta).

Și da! Dacă aș fi dat liniștea mea pe o sfântă mohoreală, azi eram încălțată cu aceeași spartă opincă. Norocul vine din faptul că știu să fiu recunoscătoare oriunde și oricui o merită și nu sufăr de sindrom patologic... a face tot, că și x, y a făcut (prost și a cântat ca la vecernii, în Do de sus!)

Problema veritabilă este că îl putem invoca oricând pe Gutenberg, dar să nu ne îmbătăm cu pana lui de tipar. Pentru că o Galaxie Gutenberg - tipografie, editură, revistă, salon, chit că unică, poate chiar în lume, produce semnal(e) și de ce nu semn(e).

Un punct de vedere și un semn(de întrebare) sunt sigure: Gutenberg (de Arad) a creat istorii și a stârnit (va stârni) idei. Atâtea istorii și pagini (nefardate) peste trei mii, vor face cât peste ani, tot atâtea oșpețe ale cuvintelor. De unde și celeritatea, mai devreme, ori mai târziu, nu de a fi citați, ci, simplu, copiați. De aceea, noi ne „jucăm” rolul cu numărul 55 cu aceeași pasiență!

DOCUMENTAR-Aradul în timp

ÎNTÂMPLARE ARTSTICĂ FECUNDĂ REMEMBER *GURA SATULUI* MACEA 1983

Horia TRUȚĂ

În urmă cu ceva decenii, la *Festivalul Umorului* de la Vaslui, o formație artistică din Macea condusă de regretatul profesor Traian Lăpăduș, a creat o surpriză atât de puternică, încât juriul, dezorientat, a hotărât unanim, crearea special pentru ea, a *Marelui Premiu*. Pornind de la acest succes și de la vechile tradiții locale în materie, autoritățile culturale, au hotărât să inițieze la Macea o veselă reuniune interjudețeană de satiră și umor sătesc botezată *Gura Satului*. Numele a fost luat de la periodicul umoristic apărut cu intermitențe în părțile arădene spre sfârșitul secolului al XIX-lea, sub conducerea lui Mircea V. Ștănescu. Concepția festivalului pornită de profesorul Teodor Uiuiu, instructor – metodist în structurile culturale arădene, a fost gândită ca o multiplă competiție: Întrecerea formațiilor artistice umoristce și a interpreților individuali, concursul de creație literară și culegeri de folclor satiric, expoziții de pictură naivă, caricatură și fotografie spirituală, fiind rezervată și o secțiune discuțiilor creatoare. În consecință, au fost date în lucru cele necesare unei activități de anvergură: medalii, insigne, afișe, diplome, au fost trimise invitații, întocmit programul, numit juriul în frunte cu scriitorul Valentin Silvestru și luate măsurile administrative de primire și găzduire a oaspeților. Gongul inaugural al acestei întâmplări culturale originale și fără precedent a bătut la 15 aprilie 1983, într-o sală arhiplină. Cum organizarea s-a dovedit a fi bună, iar ospitalitatea gazdelor fără cusur, spre marea bucurie și interes al spectatorilor, totul a rodit în performanțe strălucitoare.

Rând pe rând, la apelul prezentatorilor Aurel Cohan și Eugen Cordoș, s-au succedat scenă, cu *Aurel Cohan primul prezentator* haz exploziv, construit pe vechi năravuri, care persiflau rânduiele trecute sau mucalități care se amuzau copios de implementarea forțată a unor rânduielei mai noi. Și ca la orice competiție, nu au lipsit imitatorii ieftini de satiră desuetă, stâlcitori de limbă până la vulgar, cabotini lipsiți de har și prezență scenică.

Colectivul artistic din Macea, alcătuit din Florica Câdea Ranta, Georgeta Szanda, Adam Dănuț, Cornel Tăucean, Traian Gros, Ioan Cișeoan, Mihai Buruiană, Adina Lăpăduș Matei, folosind motive din viața satului, a înfățișat, o suită de savuroase micro-scenete sub forma unor taifasuri – bârfe, adunate de prin sat la melițatul cânepii. Prezențe notorii au avut și echipele arădene din Zimandul Nou,

Iercoșeni, Nădab, Bârzava, Arad, Sântana făcând față cu brio unor concurenți experimentați din județele: Bihor, Alba, Sibiu, Brașov, Mureș, Maramureș, Bistrița – Năsăud, Sălaj, Covasna, Caraș – Severin.

Expoziția de pictură naivă, caricatură, fotografii, documente prezentată dezinvolt de Horia Medeleanu, a oferit un alt gen de spectacol, cu zăpadă rozalie, lupi fioroși, urși carpatini, oameni cu securi uriașe, codri seculari, babe clevetitoare, petrecăreți la cârciumă, paparude, scene istorice și pastorale, portrete atipice și multe altele.

Concursul de creație literară, a scos în evidență, pe lângă câteva talente scriitoricești în domeniul epigramelor, o bună culegere de cuplete, strigături, cimilituri, cântece, întocmită de pasionații folcloriști, elevi ai Școlii Generale locale.

Lansarea unor cărți satirico - umoristice, colocviul tematic cu aprinse discuții marginale, vizitarea parcului dendrologic condus de neobositul profesor Pavel Covaci, au întregit programul festivalului.

Este firesc să amintim și câteva nume de persoane, care au format grupul organizatorilor, oameni ai căror experiență, talent și dăruire constituiau la acea vreme, însă-și garanția succesului: Teodor Uiuiu, Traian Lăpăduș, Horia Medeleanu, Pavel Alaszu, Florica Ranta – Căndea, Horia Ungureanu, Znorovszky Attila.

O împrejurare tonică, o faptă de creație vrednică de prețuire, o experiență culturală fecundă – iată ce a însemnat în esență, festivalul de satiră și umor Gura satului de la Macea. Să-i urăm viață lungă și spor - concluziona după sărbătoare, criticul de artă Valentin Silvestru, președintele juriului,

Aprecieră și urarea au fost de bun augur. De atunci au trecut patruzeci de ani și nu sunt semne că *Gura satului* de la Macea ar înceta să existe.

Valentin Silvestru

Teodor Uiuiu

ORDINUL „STEUA ROMÂNIEI” CONFERIT ÎN 1922 COMANDANTULUI CERCULUI RECRUTARE ARAD

Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS, Augustin MUREȘAN

Urmare a raportului lui Gh. Mârzescu, ministrul Afacerilor Străine, cancelar al Ordinilor, nr. 62.309 din 1 decembrie 1922, regele Ferdinand I a semnat în București, la 30 noiembrie 1922, decretul nr. 5.285 (aflat la Arhivele Naționale Istorice Centrale, Ministerul Afacerilor Externe. Cancelaria Ordinilor, dosar nr. 246/1922), prin care a acordat colonelului Georgescu Ilie, comandantul Cercului recrutare Arad, precum și altora, Ordinul „Steaua României” în gradul de Ofițer.

Prezentăm, apelând la la faleristică, la heraldică și la sigilografie, descrierea decorației și reproducerea grafice care provin de la Arhivele Naționale Istorice Centrale din București și de pe site-ul <http://ordersandmedals.ro>.

Ordinul „Steaua României”, instituit prin legea nr. 1108 din 10 mai 1877, avea scopul de a recompensa serviciile militare și civile aduse statului român. Conform Regulamentului pentru punerea în aplicare a legii relativă la instituirea Ordinului „Steaua României” (Decretul Regal nr. 3.505 din 11 octombrie 1906, publicat în „Monitorul Oficial” nr. 174 din 2 noiembrie 1906, aflat, în copie, la Arhivele Naționale Istorice Centrale, Ministerul Afacerilor Externe. Cancelaria Ordinilor, dosar nr. 642): «Ordinul „Steaua României” este o cruce de smalt albastru-închis, înconjurată de raze convergente, purtând deasupra coroana regală. Centrul crucii, în formă de medalion, este de smalt roșu, având în față vulturul și în dos coroana și cifra regală. Împrejurul medalionului de smalt roșu, în față, este un cerc de smalt albastru-închis, ca mai sus, pe care stă scrisă deviza „IN FIDE SALUS” (SALVAREA ÎN CREDINȚĂ). Cercul de smalt albastru-închis este înconjurat și el de o ghirlandă de ramuri de stejar verde, care, de asemenea, este și împrejurul medalionului de smalt roșu, în dos. Insemnele Ordinului sunt de argint pentru Cavaleri și de aur pentru celelalte grade. Ofițerii purtau decorația pe partea stângă a pieptului, atârnată de o panglică moarăță roșie cu câte două dungi albastre-închis pe fiecare margine și cu o rozetă plasată la centru»

6

Ordinul „Steaua României”
în gradul de Ofițer (avers și revers).
Sursa: <http://ordersandmedals.ro>.

Raportul lui Gh. Mârzescu, ministrul Afacerilor Străine,
cancelar al Ordinilor, nr. 62.309 din 1 decembrie 1922.
Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale.

REGISTRUL GENERAL
Nº 2312 1-DEC 1922 25

Ferdinand I

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională

Rege al României

La toși de față și viitori sănătate

Acupria capotului Ministerului
Nostru Secretar de Stat la Departamentul
de Război sub N.º 62309

Am decretat și decretăm

Art. 1.- Numim membrii ai ordinului "Steaua României" pe următorii ofițeri generali, superiori și funcționari superiori:

IN GRADUL DE COMANDOR . -

GENERALI DE BRIGADA.-

<i>Vănușcu Iu</i> , general de brigadă comandant Regiment Ter. al 4. B. A.	Comandantul diviziei 19-a.-
Darvari Mihail	Comandantul diviziei 11-a.-
Dumitrescu C-tin	Comandantul diviziei 13-a.-
Mironescu Demostene	Comand.C-tului teritorial al C.1 A.-
Mihăescu Nicolae	Comandantul diviziei 2-a.-
Rudeanu Vasile	Comandantul trupelor de comunicații.-
Stambulescu Gheorghe	

. / .

Decretul regal nr. 5.285 dat la București, în 30 noiembrie 1922 (prima pagină și pagina unde a fost menționat comandantul arădean).
Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale.

DOCUMENTAR-Aradul în timp

LEGIUNEA V MACEDONICA ȘI ACTIVITATEA ÎN CONSTRUCȚII

Marius-Ioan GREC

În intervalul 168-274/275, perioadă în care Legiunea V Macedonica a staționat în Dacia Porolissensis, marea unitate militară a desfășurat o bogată activitate de construcții în provincie, în special la Potaissa, unde legiunea a ridicat un impunător castru.

La construirea acestuia, pe lângă piatră s-a utilizat și o impresionantă cantitate de material tegular (cărămizi, țigle, olane...), în majoritatea lui șampilat (proporția acestuia este surprinzător de mare, fiind de peste 95 %). Primele săpături arheologice sistematice în castru s-au efectuat târziu, în anul 1958, primul obiectiv cercetat fiind bastionul din colțul de sud-est și unele elemente de fortificație. Cu toate că cercetătorii au subliniat necesitatea continuării lucrărilor¹ acestea au fost abandonate. Săpăturile arheologice sistematice se vor relua în anul 1971, sub conducerea lui Constantin Daicoviciu, iar din 1973 sub coordonarea lui Mihai Bărbulescu. Personal am participat la cercetările arheologice de aici, începând cu campania anului 1981, pentru aproape două decenii.

Materialul tegular șampilat al legiunii a fost publicat sporadic, fără a se face încercări serioase de realizare a unor tipologii după criteriile științifice. Cel mai puțin cunoscut tip era cel reprezentat pentru perioada de staționare a legiunii la Potaissa (168 – 274/275).² Studiul cel mai complet care se referă la ștampilele militare ale Legiunii V Macedonica, în contextul analizei situației din Dacia Porolissensis, realizat în urma a circa două decenii de cercetare, îmi aparține, fiind publicat în anul 2000.³ Prezentul studiu vine în completare prin aducerea unor precizări de amănunt făcute asupra „tipului Potaissa”.

Se pare că cea mai potrivită analiză, care poate oferi importante informații cronologice, este catalogarea acestora pe tipuri și variante care să permită observarea modificărilor apărute în numele legiunii, epitetele acordate sau eventualele apelative imperiale primite la un anumit moment.⁴ Este evident că studiul efectuat asupra trecutului unei legiuni nu poate fi temeinic fără o cercetare aprofundată, dusă până la cele mai mici detalii, a vestigiilor lăsate de respectiva unitate militară, inclusiv a ștampilelor militare. Studiul trebuie să fie comparativ, punându-se față în față materialele tegulare șampilate descoperite în principalele garnizoane ale respectivei unități militare. Rezultatele unor asemenea observații au dezvăluit concluzii total diferite; astfel – după studii îndelungate efectuate asupra materialului tegular șampilat aparținând Legiunii VIII Augusta – cercetătorii siturilor arheologice de la Mirebeau și Strasbourg au stabilit, cu certitudine, că nu există nici un tip comun între cele două garnizoane.⁵ În alte cazuri se poate observa că unele tipuri de ștampile, folosite de o legiune într-o anumită garnizoană, continuă să fie folosite și în noua garnizoană, chiar dacă într-o măsură mai mică. Ne aflăm astfel, într-o perioadă de tranziție, când se face trecerea de la un tip predominant la altul, folosindu-se mai

multe sau mai puține variante.⁶ Ne aflăm, astfel, în fața unor situații diverse, deosebite de la o legiune la alta. Unele legiuni au ștampile de o mare extensiune, pe două sau chiar trei registre și sunt legiuni care folosesc, pentru a-și marca produsele tegulare, ștampile simple. Ștampilele extinse înregistrează numele a două, trei sau patru vexilații legionare sau numele unor persoane care au tangență cu procesul de producere a materialului tegular.⁷ Ștampilele Legiunii V Macedonica fac parte din cea de-a doua categorie, fiind simple, textul acestora făcând referire doar la numele legiunii; acesta este prescurtat utilizându-se un număr variabil de semne grafice, apelându-se rareori la epitete sau apelative imperiale.

În istoria Legiunii V Macedonica se pot distinge patru „tipuri generice” de ștampile, după cum urmează:

Tipul Oescus I (pentru perioada de staționare în provincia Moesia – până în anul 106 d. Hr.)

Tipul Troesmis (pentru perioada de staționare în provincia Moesia Inferior – 106/168)

Tipul Potaissa (pentru perioada de staționare în provincia Dacia Porolissensis – 168–274/275)

Tipul Oescus II (pentru perioada de staționare în provincia Dacia Ripensis – 274/275 – secolul al IV-lea).

În zona Oescus-Troesmis, cercetările arheologice insuficiente au condus la o slabă cunoaștere a materialului tegular al legiunii; câteva aprecieri pe baza materialului edit de până acum - se pot totuși face: modul de ștampilare pentru perioada Oescus-Troesmis (până la anul 168 d. Hr.) este asemănător. Forma de prezentare a ștampilelor: un cartuș simplu, adâncit, literele fiind - în general – înalte.⁸ Numele legiunii este prescurtat astfel:

LEG V MAC și **LEG V MC** (Oescus I.)

LEG V MAC și **LEG V MC** (Troesmis)

LVM⁹ (Troesmis)

O altă situație întâlnim în cazul castrului legiunii de la Potaissa, pentru care materialul tegular ștampilat este foarte bine reprezentat; cercetări sistematice se desfășoară la Potaissa din anul 1971 și până în prezent - în campanii organizate anual - sub coordonarea Universității Babeș-Bolyai și a Muzeului Turda.

După modul de abreviere a numelui legiunii V Macedonica pentru perioada „Potaissa”, distingem – până la momentul actual – 21 de tipuri de ștampile. Materialul analizat provine din săpăturile arheologice sistematice, din descoperirile întâmplătoare efectuate în castru, în apropierea acestuia sau din diferitele colecții particulare (dintre acestea cea mai mare și mai cunoscută fiind cea a lui Téglăș); aceste tipuri sunt următoarele:

- 1. LEG(io) V(quinta) MAC(edonica);**
- 2. LEG(io) V(quinta) M(a)C(edonica);**
- 3. LEG(io) V(quinta) MA(acedonica);**
- 4. LEG(io) V(quinta) M(acedonica);**
- 5. LEG(io) MA(cedonica);**
- 6. LEGIO V(quinta);**

7. LEG(io) V(quinta);
8. LE(gio) V(quinta) M(acedonica);
9. L(e)G(io) V(quinta) M(acedonica);
10. L(e)G(io) Q(uinta) M(acedonica);
11. L(egio) V(quinta) MA(acedonica);
12. L(egio) V(quinta) M(acedonica);
13. L(egio) Q(uinta) M(acedonica);
14. L(egio) V(quinta) M(acedonica) P(ia);
15. L(egio) V(quinta) M(acedonica) P(ia) F(idelis);
16. L(egio) V(quinta) M(acedonica) P(ia) FI(delis);
17. L(egio) V(quinta) MA(acedonica) P(ia) F(idelis) S(everiana);
18. L(egio) V(quinta) M(acedonica) ANT(oniniana);
19. L(egio) V(quinta) MA(acedonica) A(ntoniniana);
20. V(quinta) MA(acedonica);
21. M(acedonica) V(quinta);
22. V V; V (succesiune a cifrei cinci – quinta).

¹ I. H. Crișan, în *Materiale*, VII, 1961, p. 431-439.

² *Ibidem*; D. Tudor, în *SCIV*, XI, 2, 1960, p. 335-363; *Idem*, *Sucidava*, Craiova, 1974, p. 74-75; P. Aurelian, în *Rev Muz*, I, 1974, p. 33-42; D. Benea, în *Acta MP*, I, 1977, p. 175-181; *Eadem*, în *Acta MN*, XV, 1978, p. 235-244.

³ M. Grec, *O istorie a Daciei Porolissensis (istoria militară a provinciei în material tegular)*, Arad, 2000; *Idem*, *Imaginea Legiunii V Macedonica în inscripții*, Arad, 2004.

⁴ P. Aurelian, *op.cit.*, p. 37-38; D. Benea, în *Acta MP*, I, 1977, p. 173-178.

⁵ F. Berard, R. Goguy, Y. Le Bohec, M. Redde, în *RL*, 36/1, 1990, p. 313.

⁶ C. Mușețeanu, M. Zahariade, D. Elefterescu, în *SMMIM*, 12, 1979, p. 164-185; D. Benea, *Din istoria militară a Moesiei Superior și Daciei. Legiunea a VII-a Claudia și legiunea a IV-a Flavia*, Cluj-Napoca, 1983; V. Moga, *Din istoria militară a Daciei romane. Legiunea a XIII-a Gemina*, Cluj-Napoca, 1985; I. Szilagyi, în *Diss Pann*, II, 21, Budapest, 1946; B. Lörincz, în *SN*, p. 191-197; Cl. Zaccaria, în *SN*, p. 301; A. Neumann, în *RL*, 27, 1973.

⁷ F. Berard, R. Goguy, Y. Le Bohec, M. Redde, *op.cit.*, p. 314-315, 320; V. Moga, *op.cit.*, p. 167-173; C. Mușețeanu, M. Zahariade, D. Elefterescu, *op.cit.*, p. 168-169; A. Neumann, *op.cit.*

⁸ P. Aurelian, *op. cit.*; Zl. Morfova, în *Latomus*, XVIII, 1959, p. 640-648; Em. Doruțiu Boilă, în *SCIV*, XXIII, 1972, I, p. 45-62; D. Benea, în *Acta MP*, I, 1977, p. 175-181; *Eadem*, în *Acta MN*, XV, 1978, p. 235-244; M. Zahariade, T. Dvorski, *The Lower Moesian army in northern Wallachia (a.d. 101-118)*, București, 1997.

⁹ *CIL*, III, 6240 c.

Selecție de tipuri de ștampile militare ”Tipul Potaissa”
(După, Marius Grec, *TEGVLAE LEGIONIS V MACEDONICAE*,
”Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2006)

DOCUMENTAR-Aradul în timp

ARADUL DIN EVUL MEDIU PÂNĂ LA ILUMINISM

Mihai HANDARIC

Istoria unei cetăți poate fi privită și ca o sumă de întâlniri, cu popoare, culturi, civilizații, oameni, evenimente și împrejurări. Aradul nu face excepție de la această regulă. După cum vom vedea, de-a lungul timpului cetatea Aradului a întâlnit popoare migratoare (goți, gepizi, huni, avari și slavi), dintre care unele au interacționat mai mult cu populația din Dacia și din zona Aradului în special, influențând evoluția acestei cetăți. Este vorba despre avari și slavi, dar și despre regate și imperii ca maghiarii, otomanii și habsburgii care au marcat cultura și civilizația locuitorilor din această regiune. Vom observa că turcii și tătarii au frânat dezvoltarea cetății.

Deși vorbim despre o istorie frământată, râvnită de mai multe regate și imperii, vom constata că în final întâlnirile cu aceste popoare sau imperii au avut și efecte benefice asupra cetății Aradului. Observațiile noastre confirmă încă odată ceea ce scrie Scriptura în Proverbe: „Asemenea unui curs de apă este inima regelui în mâna Domnului, pe care îl îndreaptă încotro vrea” (Prov. 21:1). Providența divină a îngăduit ca Aradul să își însușească o moștenire politică, culturală și nu în ultimul rând religioasă, care să fie un model de inspirație pentru conviețuirea multiethnică, culturală și multiconfesională atât la nivel național cât și internațional. Aceste valori materiale și spirituale s-au forjat în creuzetul istoriei.

Slavii și maghiarii

După retragerea romană, așezările din regiunea Aradului au fost invadate de goți, gepizi, avari și huni, dar pentru perioade scurte. Există dovezi ale prezenței popoarelor migratoare în zonă. La Dorobanți a fost descoperit un mormânt gepid din secolul al V-lea (Sorin Bulboacă, „Orașul Curtici,” în Sorin Bulboacă, Doru Sinaci, eds., *Dicționarul istoric al Localităților din Județul Arad, vol. I*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2019, p. 368-371. Ioan Hațegan, *Cultură și civilizație medievală la Mureșul de Jos*, 2020, p. 11-12.)

Slavii în Crișana

Primele dovezi legate de o prezență masivă a slavilor în Transilvania, Moldova și Muntenia, datează din ultima parte a secolului al VI-lea. Neagu Djuvara observa că „o dată cu avarii, pătrunde și în părțile noastre un neam foarte numeros, care însă nu era structurat, ca germanii, cu o aristocrație, cu regi, cu oarecare organizare de stat. E vorba de slavi... Probabil că și în părțile noastre, în Transilvania, în Muntenia, în Moldova pătrund încetul cu încetul aceste grupuri de slavi, dar de-acum îi găsim întovărășiți cu avarii. În primele veacuri, de pe la 500 încolo, slavii ocupă de preferință văile și șesurile libere, pe când descendenții daco-romanilor sunt retrași prin locuri păduroase sau spre munte” (Constantin Giurescu, *Istoria românilor, vol. I*, Fundația pentru Literatură și artă "Regele Carol II," 1938, p. 238-270).

Scriitorul bizantin Procop de Cezareea, din vremea împăratului Iustinian (527-565) menționează că slavii și avarii locuiau în Nordul Dunării. De asemenea prin secolul al VIII-lea, avarii aduc în nordul Transilvaniei și în Crișana, mai mulți slavi din Moravia și din Slovacia cu scopul de a controla minele de sare din Transilvania. Într-o carte de geografie armeană se afirmă că în Dacia locuiau la un moment dat vreo douăzeci și cinci de neamuri de slavi. Fiind foarte numeroși ei s-au răspândit în tot ținutul Daciei. Slavii au conviețuit în relații bune cu băștinașii, asimilându-se în final.

Începând cu secolul al VI-lea asistăm la asimilarea slavilor de către proto-români (Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*, București: Humanitas, 2002 Ediția a IV-a revăzută, 2002, p. 26-27). Asimilarea slavilor pe teritoriul fostei Dacii s-a petrecut pe o perioadă de vreo cinci secole. În perioada când Ștefan I al Ungariei a cucerit Transilvania, asimilarea slavilor era încă în desfășurare. Procesul era deja încheiat prin anul 1241 odată cu invazia masivă a tătarilor. În acea vreme în regiunile cotoșite se vorbește doar de românii. Se afirmă că primele comunități de pe malul nordic al Mureșului au fost construite prin secolele VIII și IX la Vladimirescu.

Maghiarii și Aradul

Maghiarii au început cucerirea Transilvaniei prin secolul X-lea. S-a descoperit mormântul unui luptător maghiar în Pădurea Ceala. Sub domnia lui Glad, românii au construit la Vladimirescu o cetate de pământ, cunoscută sub numele de *Schanzen*. Ea a fost distrusă de unguri pe la jumătatea secolului al X-lea. Cetatea a fost reconstruită în vremea voievodului Ahtum, însă în anul 1028 a fost distrusă complet de unguri. Cercetătorii au descoperit mai multe sate în zona Aradului, care datează de la începutul secolului al XI-lea (Mathias Bell, *Comitatul Timișului*, (1726) 2021, p. 67-70).

Începând cu secolul al XV-lea Aradul este menționat în documente ca fiind cetate – *civitas* (Ioan Aurel Pop, Thomas Năgler, Mihai Bărbulescu, *Istoria Transilvaniei: Până la 1541*, Institutul Cultural Român, 2003, p. 275, 327-329. Vezi și Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor, vol. 1, Ed. a 5-a, rev.* București: Editura ALL, 2015, p. 362-407). Se cunoaște că în anul 1514 locuitorii Aradului l-au sprijinit pe Gheorghe Doja în războiului împotriva nobililor maghiari.

Aradul în perioada Imperiului Otoman

După lupta de la Mohacs din 1526, turcii i-au înfrânt pe maghiari și au transformat orașul Buda în pașalâc. În acest context Transilvania care era până atunci controlată de maghiari, a devenind principat independent. Regele Transilvaniei, Ioan Zapolya a pus stăpânire pe Arad.

În anul 1551, turcii au cucerit Aradul și au construit, între anii 1552-53, un fort pe malul drept al Mureșului în locul fabricii de textile *Teba*. Această așezare va deveni nucleul pe care se va clădi în continuare orașul actual. În perioada 1551-1687 Aradul s-a aflat sub ocupație otomană. Cetatea a devenit un important centru comercial și administrativ, mai ales pentru comerțul cu sare.

Regiunea a fost împărțită de turci în trei *sangeacuri* (*sanjkas*), iar de cetatea Aradului mai aparțineau încă 113 sate. La recensămintele din anul 1567 și din 1579, în Arad și în localitățile învecinate au fost înregistrate 297 de familii. În anul 1595 Aradul a fost cucerit și integrat în Principatul Transilvaniei. Au fost descoperite mai multe artefacte din perioada dominației otomane.

Aradul în perioada Habsburgică

După lupta de la Șelimbăr din 28 octombrie 1599, dintre armata Țării Românești condusă de Mihai Viteazu și armata Principatului Transilvaniei condusă de cardinalul Andrei Bathory s-a realizat pentru scurtă vreme unirea Transilvaniei cu Țara Românească. Aradul a fost sub autoritatea lui Mihai Viteazu.

Gabriel Bethlen protestant calvinist, un oponent al Sfântului Imperiu Roman de națiune Germană, implicat direct în Războiul de Treizeci de ani, din 1618-1648, a fost numit de otomani ca Principe al Transilvaniei, împotriva voinței habsburgilor. El a susținut drepturile protestanților (Ioan Aurel Pop, Thomas Năgler, Mihai Bărbulescu, *Istoria Transilvaniei: Până la 1541*, p. 124-132, 250. Ioan Aurel Pop, Thomas Năgler, *Istoria Transilvaniei: (De la 1541 pana la 1711)*. Vol. II, Romanian Cultural Institute, 2005, p. 128-129. Și Gabriel Bethlen din historia.ro <https://historia.ro> General. Accesat 13 martie 2023.).

Bethlen s-a născut în localitatea Ilia, din Hunedoara într-o familie de nobili maghiari. Ajungând orfan la 13 ani, i s-au confiscat domeniile deținute de la părinții săi, de către Sigismund Bathory. Între anii 1602-1603 se refugiază în Imperiul Otoman. Se întoarce în Transilvania cu o armată turco-tătără, însă după uciderea lui Moise Szekely de către Radu Șerban domnul Țării Românești, se refugiază în pașalâcurile din Timișoara și Buda. Cu sprijinul otomanilor, al lui Radu Mihnea, domnul Țării Românești și al lui Ștefan Tomșa domnul Moldovei îl înfrânge pe Gobor Bathory, care este ucis la Oradea de haiduci.

Pe 23 octombrie 1613, Gabriel Bethlen este ales principe al Transilvaniei. În tratativele sale politice cu turcii, Bethlen a fost silit să cedeze Ineu și să plătească tribut pașei Skander. Însă acesta a căutat o soluție de compromis între puterea otomană și cea habsburgică. „Când a fost ales principe, Bethlen promisese sultanului cedarea cetăților sud-vestice Ineu și Lipova, situate la granița cu pașalâcul Timișoarei. A tergiversat câțiva ani cedarea, dar în cele din urmă, pentru a nu risca un atac otoman, a cedat în 1616 doar Lipova, deoarece nu se putea „ca din cauza cetății Lipova marea țară a Transilvaniei să ajungă la pierzanie” (Gabriel Bethlen în historia.ro, <https://historia.ro> General. Accesat 13 martie 2023. Ioan Aurel Pop, Thomas Năgler, *Istoria Transilvaniei: (De la 1541 pana la 1711)*. Vol. II, p. 128-129).

După înfrângerea turcilor la Viena, în 1683, habsburgii au inițiat o serie de campanii militare în Răsărit, cucerind în anul 1687 Aradul. În anul 1689, Eugen de Savoia a dispus reconstruirea fortăreței turcești. Georg Harunckern a condus lucrările de reconstruire. Au venit în zonă constructori și negustori germani, sub protecția armatei austriece.

Apoi, la Pacea de la Karlowitz din 1699 a fost stabilită frontiera dintre Imperiul Habsburgic și Imperiul Otoman pe râul Mureș (Ioan Aurel Pop, Thomas Năgler, *Istoria Transilvaniei: (De la 1541 pana la 1711)*. Vol. II, p. 356-366, 370.). Aradul a devenit centrul pentru frontieră, intrând sub autoritatea austriacă. Au fost aduse în Arad trupe de grăniceri, în special sârbi.

Aradul în Secolul al XVIII-lea

Actul de naștere al Aradului modern datează din 6 octombrie 1702. Documentul este cunoscut sub numele de *Freiheits Punkt*. Primarul ales a fost Iosif Hammerl și

prefect De Culm Herdegen. Din acel moment asistăm la înmulțirea instituțiilor orașului și a activităților economice (Eugen Ghiță, „Realități demografice în orașul Arad în secolul al XVIII-lea,” p. 35-43, în <https://ecommons.cornell.edu/handle/>, accesat 14 martie 2023.). Aradul obține o serie de avantaje economice și politice. În același an s-a creat în Arad prima breaslă a meșteșugarilor. Este vorba despre breasla cojocarilor. În anul 1707 a avut loc răscoala curuților împotriva habsburgilor, când au fost distruse mai multe clădiri. Eugen de Savoia a restabilit dominația habsburgică în Arad și în Banat prin pacea de la Passarowitz din 1718.

Habsburgii au colonizat în zonă germani cu scopul dezvoltării economice a regiunii. În 1724 au fost aduși coloniști din Franconia în zona Aradul Nou. Localitățile din împrejurimi au fost populate cu români și sârbi. În anul 1720 s-au înregistrat 441 familii în Arad și împrejurimi. Imperiul Habsburgic a inclus Aradul și Zărandul în Ungaria. Rinaldo de Modena a fost duce al regiunii. Ulterior cetatea a devenit proprietate a statului, primind o serie de avantaje economice. În anul 1746 a fost desființată Garda de frontieră, Aradul devenind centrul organizației *Comunitatea de Nobili*.

Orașul s-a dezvoltat din toate punctele de vedere, în vremea împărătesei Maria Tereza (1740-1780). În anul 1752 populația cetății era de 1321 de familii. Numărul meseriașilor a crescut în 1774 la 299. S-au dezvoltat breslele, căpătând privilegiile din partea statului. Aradul a devenit un renumit centru de comerț cu cereale și animale. Pentru facilitarea comerțului, s-a construit în 1765 o stradă principală largă, care a devenit noul bulevard al orașului. Între 1763 și 1783 o echipă de ingineri condusă de Ferdinand Philipp Harscha a reconstruit cetatea Aradului în stil Vauban-Tenaille.

Concluzie

În urma analizei făcute, am putut observa că cetatea Aradului s-a intersectat cu mai multe popoare, culturi, civilizații, oameni, evenimente și împrejurări. După cucerirea Transilvaniei de către maghiari, asistăm la o dezvoltare în timp a acestei regiuni, încă din secolul al X-lea d.Hr. De asemenea, începând cu anul 1551, când Aradul a fost cucerit de turci și până în anul 1687, dezvoltarea cetății a fost încetinită, deoarece în perioada 1551-1687 Aradul s-a aflat sub ocupație otomană. Pe de altă parte, vom recunoaște că inițiativa turcilor de a construi între anii 1552-53 fortul de pe malul drept al Mureșului în locul fabricii de textile Teba, a reprezentat nucleul pe care s-a clădit mai apoi orașul actual.

Am observat că dezvoltarea orașului a avut loc în perioada stăpânirii habsburgice, când după Pacea de la Karlowitz din 1699, Aradul a trecut sub autoritate austriacă. În secolul al XVIII-lea orașul a continuat să se dezvolte în vremea împărătesei Maria Tereza. Interacționând cu mai multe etnii, culturi, și confesiuni religioase, comunitatea aradului a dobândit experiență, devenind un model de conviețuire multietnică, multiculturală și multiconfesională și pentru alte orașe.

Și în această perioadă istorică, Aradul a dovedit că religia creștină multiconfesională oferă soluții viabile de conviețuire în bune relații în comunitate, după porunca lui Hristos din Evanghelia după Ioan 15:12: „Aceasta este porunca Mea: să vă iubiți unul pe altul, precum v-am iubit Eu.”

Amintiri din Epoca de Aur

DESPRE „UNIVERSITATEA POPULARĂ” (I)

Ioan TULEU

Am intrat pentru prima oară în birourile Universității Populare Arad în mai 1974, fiind repartizat a lucra în acea instituție în calitate de instructor cultural (manager cultural se spune astăzi). Fusesem repartizat acolo după ce cu două săptămâni în urmă am fost pus pe liber, împreună cu mulți alții, după ce ziarul „Flacăra Roșie” unde lucram ca și corector s-a transformat în unul bisăptămânal, motivul fiind acela de a se economisi hârtie. Evident hotărârea venea de la cel mai înalt nivel, adică de la șeful statului.

Primii pe care i-am întâlnit în birourile elegante ale fostei case a baronului Neumann, (deasupra restaurantului Mureșul pe atunci) au fost directoarea instituției Casa Prieteniei (în interiorul căreia funcționa Universitatea), doamna Lucia Ardevan și profesorul de geografie Filip Manoliu, care era împreună cu soția. Domna Ardevan era o adevărată doamnă, nimeni nu i se adresa altfel decât cu apelativul doamnă chiar și atunci când era obligatoriu să ne tovărășim. Aveam oareșice emoții care s-au rispit în mare parte după ce am discutat cu doamna Ardevan despre profilul instituției și despre obiectul muncii mele. Numai că profesorul Manoliu m-a readus oarecum la realitatea nouă în care plonjam după ce mi-a făcut observația că podoaba capilară era cam mare, pantalonii prea strâmți și cămașa prea înflorată. Mi-am dat seama astfel că am pășit într-o lume populată de oamenii generației de dinaintea mea, a părinților mei, părere întărită în zilele care au urmat. (Ulterior instituția s-a înnoit cu mulți oameni tineri)

Norocul era că doamna Ardevan (de vârsta mamei mele) era un spirit tânăr, îi plăcea la nebunie compania generației mele, pe atunci de douăzeci- treizeci de ani. Dar, colaboratorii de la cursurile de cultură generală, care țineau prelegerile în eleganta sală a Universității aparțineau aproape cu toții oamenilor care s-au format cultural în vremea de dinainte de Al Doilea Război Mondial sau imediat după, în anii patruzeci-cincizeci. Au apucat prin urmare alte vremuri, o altă educație și altă disciplină a muncii. Era o încântare să stai de vorbă cu poetul Lucian Emandi, cu poetul Bortoș, cu profesoara Olga Alecsandrescu, cu profesorul Ioan Ivașcu, cu istoricul Eugen Gluck, cu profesorul dr. Kovacs Geza, cu profesorul Eduard Găvănescu și mulți alții de aceeași vârstă. Rector al Universității populare era profesorul Nicolae Roșuț, directorul Muzeului județean Arad, istoric cu multă știință de carte, dar cu prea mult morgă, cam scorțos, după părerea noastră, era un om care nu știa să glumească și nici să guste snoavele, bancurile pe care noi cei mai tineri le „degustam” cu deosebită plăcere. Era și mult prea obedient cu șefii de la partid. Și îmi întemeiez afirmația pe o senă petrecută în biroul lui de la Muzeu. M-am deplasat până acolo pentru a-și da aprobarea pentru cuvântul introductiv, ce urma să prefațeze broșura-program, scris de subsemnatul dar pe care trebuia să-l semneze Rectorul. Atunci, după ce a citit textul, destul de scurt de altfel, mi-a atras atenția că nu este bine formulat deoarece trebuia să știu că s-a schimbat secretarul cu propaganda, acum este tovarășa Maria Laiu, care gândește altfel decât tovarășul Zăvoianu. Mi-a reproșat că

nu sunt bine orientat în ceea ce privește oamenii, că trebuie să ținem cont de cum gândește fiecare în parte, de sensibilitățile fiecăruia. Mi-a mai povestit că el era cât pe ce să fie dat afară de la facultatea de istorie din Cluj pe motiv de origine nesănătoasă, dar a știut să evite sancțiunea și să se adapteze vremurilor!

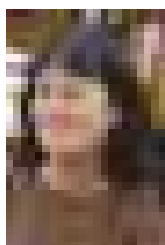
Exista însă un mare avantaj la Universitatea Populară și acesta consta în faptul că ne autofinanțam, adică neprimind bani de la bugetul statului libertatea noastră de mișcare era mult mai mare. Banii îi realizam din cursurile cu plată: cursuri de limbi străine (engleză, franceză, germană, italiană, spaniolă), cursuri de electronică (depanare radio-tv), curs de informatică (primul din țară, înființat de mat. Emil Giurgiu), de contabilitate, de desen tehnic și multe altele, în funcție de cerere. Odată, într-o singură zi, am încasat aproape 70.000 lei. Nici pentru cursurile teoretice, de la sediul Universității, nu aveam restricții, decât cele dictate de cerințele mediului politic în care trăiam. Știam prea bine ce puteam face și ce nu, dar întindeam coarda atâta cât puteam pentru ne feri de neplăceri. Noi întocmeam planul anual de cursuri, planul lunar și săptămânal de conferințe, cu directorii de curs pe care îi consideram cei mai buni, de cea mai mare autoritate, în stare să aducă publicul în sala mare a Universității. Unul dintre cursurile de mare popularitate era cel condus de profesorul Filip Manoliu, intitulat „Țări, popoare, civilizații”, susținut cu competență dar și cu proiecții video. Oamenii puteau măcar așa să ia cunoaștere despre lumea în care nu prea aveai cum să ajungi altfel. Un curs care și-a câștigat în scurt timp audiența a fost cel condus de tânărul, pe atunci, filozof, Ioan Biriș, „Mit, legendă, adevăr” în care se expuneau idei îndrăznețe pentru acele vremuri. Îmi amintesc cum la o conferință profesorul Biriș a intrat într-o dispută cu un preot catolic, doctor de Roma după cum s-a declarat. „Seri arădene” era dedicat istoriei Aradului și era frecventat de multă lume, mai ales că xista deja suficientă deshidere pentru ideile naționale, mai înainte ținute sub obroc. Participau mai ales pensionarii care se formaseră într-un mediu cultural naționalist. Poetul Vasile Dan și prof. Florea Lucaci au inițiat o serie de întâlniri culturale cu scriitori și critici literari și de artă foarte cunoscuți pe plan național și am reușit astfel să-i avem alături pe Romulus Guga de la Târgu Mureș, pe Valeriu Râpeanu de la București, pe Mircea Mihăieș, pe scriitorul Traian Ungureanu de la Timișoara, pe criticul de artă Deliu Petroiu etc. Cei mai importanți și cunoscuți intelectuali ai Aradului precum: Vasile Popeangă, Horia Medeleanu, Mirea Barbu, Valentin Stache, Aurel Ardeleanu, Alexandru Roz, Gheorghe Șora, dr. Paraschiv Chiriță, prof. dr. Augustin Toda, jurist Paul Neamțu și mulți alții au conferențiat satisfăcând astfel setea de cunoaștere și de noutate culturală.

Din centrele universitare invitam alți conferențieri și îmi place să îi enumăr pe prietenii noștri, invitați permanent: Radu Haret (nepotul lui Spiru Haret), profesorul Borza de la Conservatorul Emil Dima, (fiul profesorului Borza creatorul grădinii botanice din Cluj), acad. Eugen Pora, acad. Zoe Dumitrescu Bușulenga, prof. univ. Răzvan Teodorescu, prof. univ. Călina Mare, prof. univ. Hadrian Daicoviciu, prof. univ. Vasile Vesa și mulți alții. Aradul nu era centru universitar în acea vreme și Universitatea Populară (Cultural Științifică) suplinea absența oamenilor de mare suprafață culturală.

Dar momentul cu totul inedit a fost atunci când l-am avut ca invitat prin 76-77 pe directorul Bibliotecii Franceze din București. Nu mai știu cine a avut inițiativa dar

știu că doamna Lucia Ardevan a preluat-o cu entuziasm, fără să se ceară aprobare de la cineva de deasupra noastră. Am invitat prin Inspectoratul Școlar Județean și profesorii de limba franceză din oraș, care s-au și prezentat și au avut o întâlnire și separată cu invitatul francez în birourile universității. Singurii care s-au sesizat au fost cei de la securitate, pentru că, iată, a doua zi un ofițer s-a prezentat la sediul nostru și s-a interesat ce au discutat directorul francez și profesorii de franceză. I-am răspuns că în discuție au fost puse probleme de metodologie și de tematică. Dar unde l-ați dus a doua zi dimineață, am mai fost întrebat. La Liceul Ioan Slavici, i-am răspuns, unde l-am dus personal pentru că am dorit să cunoască o școală reprezentativă a orașului. Atâta a fost tot, din partea partidului și a Direcției Județene de Cultură nici un cuvânt, nici de laudă nici de reproș. Se putea ieși din cadru, dacă îndrăzneai!

***

SEMN DE CARTE

ALTE FLORI DE TEI?

Eugenia Ponta PETE

Știi florile de tei de ieri?
Mi s-au aprins acum în gând,
Le simt mireasmă scuturând
Pe cunoscutele cărări.

Mai știi? Parcă se-mpotriveau
Din muguri, sub aripi de flutur;
Petalele să nu le scutur,
Nu înfloreau, nu înfloreau...

Într-o caleașcă de cleștar
Le-ai adunat ca pe-o comoară,
Tributul verii...întâia oară...
În gând atât de vii tresar.

Vezi, florile de tei de-acum
Au parcă altă-nsemnătate;
În ram, ciorchine adunate,
Sporesc mai șters polen pe drum.

Ori poate cu adevărat
Cuminți în ramuri strălucesc
La fel de calde, de firesc...
Și poate că noi ne-am schimbat.

UN DOCUMENT DIN SECOLUL AL XVIII-LEA REFERITOR LA VITICULTORII DIN ARAD

Eugeniu CRISTE

Documentul¹ pe care îl publicăm reprezintă o conscripție din anul 1793 a locuitorilor orașului Arad, posesori de vie în Promontoriul Miniș, Ghioroc, Cuvin, Păuliș și Covăsînt. Conscripția a constituit anexa unei petiții prin care viticultorii cereau comitatului sistarea sau micșorarea impozitelor către armată și comitat, din pricina unor calamități naturale care s-au abătut asupra viilor, în toamna anului 1792. „O furtună năpraznică, cu multă piatră și cu bucăți de grindină, pornită către începutul lunii septembrie 1792 a distrus până într-atât speranțele unui cules îmbelșugat, încât în Promontoriile Miniș, Ghioroc, Cuvin, Păuliș și Covăsînt dealurile au fost lipsite de viță de vie și aproape sterpe că se vedea pământul.

Conscripția oferă câteva date interesante cu privire la suprafața cultivată, poseorii de vie și impozitul total pe care aceștia îl achitau armatei și comitatului. Cei 152 de viticultori conscriși posedau 2289 sape de vie, suprafață echivalentă cu cca 210 jugăre².

După numărul de sape de vie deținute se poate întocmi următoarea clasificare a viticultorilor din Arad:

1-10 sape	11-20 sape	21-30 sape	31-40 sape	41-50 sape	51-60 sape
85 viticultori	31 viticultori	15 viticultori	9 viticultori	6 viticultori	6 viticultori

După cum reiese din document, impozitul perceput de comitat și armată, pentru sapă de vie era de 28x2/16 creițari. Suma totală care trebuia să fie achitată de viticultorii arădeni, pentru anul 1792, se ridica la 1073 florini și 12x3/16 creițari.

Numele acestor posesori de vie se regăsesc în conscripțiile populației Aradului din acea vreme. În majoritatea, ei sunt meșteșugari germani, comercianți sârbi, țărani și comercianți români. Folosim termenul de posesori, iar nu pe cel de proprietari, deoarece primul reflectă mai fidel situația juridică din acea vreme. Din testamentul³ lui Athanasie Tenețchi, unul din viticultorii cuprinși în conscripție, aflăm că el a fost obligat să redreseze pârloaga rămasă din moștenirea fratelui său, în caz contrar autoritățile ar fi redistribuit acest teren, ceea ce indică posedarea condiționată a viilor.

În altă ordine de idei, luând în considerare mărimea suprafețelor de vie cultivate de arădeni în Promontoriu, putem conchide că producția de vie întrecea nevoile lor de consum. Într-un raport din 1786⁴, medicul comitatului Arad sesizează adunarea nobililor despre cantitatea mare de vin produsă în Promontoriu. O mare parte din această producție era valorificată chiar în Arad, oraș de tranzit și vad comercial puternic, cu piețe și târguri care constituiau prilejuri propice vânzării de vin. Un alt document⁵ de la începutul secolului al XIX-lea enumeră 153 de cârciumi în orașul Arad împreună cu cele două cartiere, Pîrneava și Gai.

În acest context larg, documentul privind posesiunile de vin din Promontoriu aruncă o lumină asupra dezvoltării vieții economice a orașului Arad, în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea.

***

1793. Prefectura jud. Arad, fs. 6, N. 129/1793

Consignatio Aradiensium

Eorum qui in Promontoriis Menes, Gyrok, Kuvin, Paulis et Kovaszintz vineas mae Classis possident (Consemnarea acelora dintre arădeni care posedă vii de categoria I-a în promontoriile Miniș, Ghioroc, Cuvin, Păuliș și Covăsînt).

Numele și prenumele	Numărul de sape	Numele și prenumele	Numărul de sape
Georgius Czelinger	24	Josephus Vim(m)er	20
Palo Lazarov	2	Demetrius Nikits	9
Petrus Untersteller	14	Successores Grabacheriani	50
Ioannes Suster	4	Arsenius Szetsanszky	3
Joannes Poshart	60	Franciscus Frits	50
Vittus Szirte	5	Iova Manoilovits	8
Mathias Szikra	4	Martinus Herman	45
Joannes Mandak	3	Gabriel Lokess	5
Josephus Poll	18	Josephus Straub	20
Kratsunas Koszta	5	Venceslaus Rumf	3
Successores Soriani	54	Martinus Saali	26
Josephus Reihard	12	Gyeorgyius Gruits	8
Petruș Rosa	5	Carolus Lukaniji	37
Demetrius Dragoilovies	20	Petrus Miller	18
V(idna) Joannis Grek	2	Georgius Lebmocher	60
Laurentius Kovacs	3	Eleonora Radnyanin	20
Tyira Mihailovits	3	Andreas Rek	12
Atanasius Teneczki	9	Ioannes Edlmiller	4
Petrus Misits	30	Ioannes Smatana	10
Stephanus Teneczki	21	Vidna Stoikovitsiana	3
Andreas Aninger	30	Ioannes Pivoda	8
Antonius Denk	40	V(idna) Podobe Paszk	1
Ioannes Dopler	24	Francisens Katalini	8
Iovan Leutsan	10	Mija Todortyer	3
V(idna) Tizeriana	50	Georgius Racz	5
Nicolaus Frussa	9	Maxa Gyukin	18
V(idna) Hauslaitneriana	35	Michael Eremitis	3
Iovan Petrov	7	Andreas Rikker	12
V(idna) Ioannis Ritter	40	Paja Gyermekov	4
Georgye Popovits	11	Jacobus Pava	12
Thomas Ritter	40	Dantsa Illie	3
Sandor Marton	4	Georg Pretner	13
Gallus Schvob	16	Georg Iankovits	20
Szima Dragoilov	6	Franciscus Nidermajer	13
Michael Heim	30	Gyeorgyus Missits	30
Joseph Vim(m)er	60	Mathias Holbrecht	39

Iova Adamov	16	Michael Leutsan	38
Vidna Tisleriana	24	Szigeti Iovan	4
Kosztai Iankov	10	Maxa Klaity	6
Petrus Krassolkovits	6	Manoilo Michaelev	15
Michael Laczkor	5	Franciscus Szikra	8
Iacobus Krassalkovits	4	Josephus Fullepp	5
Ilie Gyeorgyev	4	Franciscus Mik	10
Eenricus Silinger	37	Georegyus Kaupert	20
Sabbas Arsits	60	Carolus Vinkler	12
Franciscus Smiringer	3	Thereczia Pergaverin	40
Konsztantin Puljo	16	Ladiszlaus Szilagyi	3
Michael Konrad	4	Gyeorgius Stadler	22
Iovae Gavrilovits (Vidna)	10	Ioannes Tomasse	4
Ioannes Poller	24	Ioannis Neffelle	4
Michael Kristoph	20	Andreas Tidrich	3
Petrus Leb	9	Antonius Kailinger	4
Michael Popovits	12	Iuchaz Mihay	10
Josephus Schaffer	25	Bonaventura Schwab	58
Iacobus Misits	24	V(idna) Ioannis Terfer	10
Mathias Hubner	12	Ioannes Scherfeneder	40
Laurentius Barbus	4	Henricus Heitz	5
Josephus Kraft	8	Andreas Racz	20
Josephus Csz	6	Ioannes Laussin	30
Michael Schopper	26	V(idna) Cristiani Aner	14
Lazar Pavlov	3	Augustinus Lederer	10
Andreas Szoltits	2	Konradus Kunzmon	8
Pera Ignyatov	6	Ioannes Prindl	17
Stephan Paulik	7	Mathias Krag	14
Athanasius Popovits	6	Mariss Onn	2
Paulus Veress	4	Anton Kitreiber	44
Pavel Stojkovits	6	Ioannes Iost	4
Lova Ignatz	6	Adamus Sconpauer	4
Peja Gyukin	4	Ioannes Voinitsek	8
Majer Togyer Vidna	2	Grovar Gyerman	31
David Kalmany	4	Michael Balog	4
Anton Ionn	2	Rottar Gavriila	1
Vidna Petri Kuzman	4	Gabriel Palcelpauer	5
Porkar Kratsun	3	Pakurar Atyim	2
V(idna) Vasza Kuvarov	3	Szarandan Mikora	2
Kurtitsan Mihay	4	Nicolaus Kirovits	50

Summa: 2289

Si igitur ad singulum fossorem 28 2/16 x quanti contributionalis et imposita Domestica I(nclytus): Comitatus assument(ur) evidens est summam 1073 f(lori)n(o)r(um) 12 3/16 x prodire. Sig: Aradini 28 febr. 793.

Per magistratum Reg(iae): Ca(mer)alia Privileg(iatoe) Ci(vi)tt(a)tis V(eteri) Aradiensis.

(Așadar, dacă la o singură sapă se desemnează (suma) de 28 2/16 creițari cu titlu de impozit pentru armată și impozit pentru comitat, este evident că rezultă o sumă de 1073 florini 12 3/16 creițari. Semnat în Arad, 28 februarie 793.

Prin Magistratul Orașului Cameral Regal privilegiat Aradul Vechi.

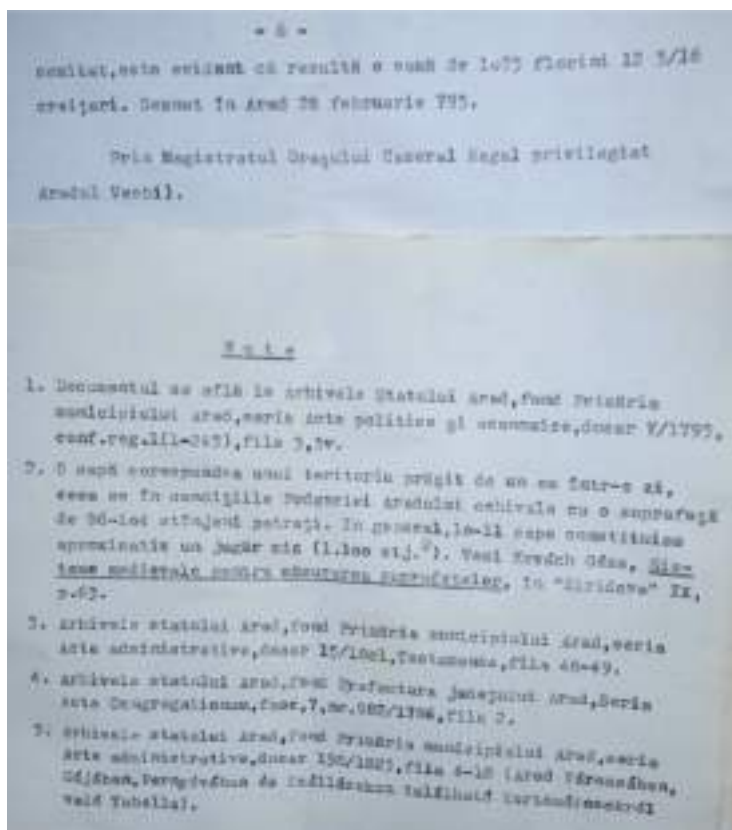
1. Documentul se află în Arhivele Statului Arad, fond Primăria municipiului Arad, seria Acte politice și economice, dosar V/1793, conf. reg. I (1-245), fila 3, 3v.

2. O sapă corespundea unui teritoriu prășit de un om într-o zi, ceea ce în condițiile Podgoriei Aradului echivala cu o suprafață de 96-104 stânjeni pătrați. În general, 10-11 sape constituiau aproximativ un jugăr mic (1100 stj.2). Vezi Kovach Geza, *Sisteme medievale pentru măsurarea suprafețelor*, în „Ziridava”, IX, p. 63.

3. Arhivele Statului Arad, fond Primăria municipiului Arad, seria Acte administrative, dosar 15/18cl. Testamente, fila 48-49.

4. Arhivele Statului Arad, fond Prefectura județului Arad, seria Acte Congregationum, fasc. 7, nr. 982/1786, fila 2.

5. Arhivele Statului Arad, fond Primăria municipiului Arad, seria Acte administrative, dosar 158/1823, fila 4-18 (Arad Varosaban, Gajaban, Pernyovaban es Szallasokon talalható Korsmarosokrol való Tabella).

FLORICA R. CÂNDEA.
INOUT CU MINE ȘI OUTIN ÎN AFARA MEA
PSEUDOCONFESIUNE ÎNTRE DOUĂ CĂRȚI GEMENE
Florica R. CÂNDEA

Introducere

De mult timp, îmi doream să mă spovedesc înconjurată de coperte de carte, care să mă definească din unghiul propriu. Asta, nu pentru că nu sunt exegeți mult mai pertinent acribici, nu, din contră, ci pentru că mărturisirile mele vor face obiect de subiect propriu.

Așadar, de ce scriu femeile? Un leit motiv care nu-mi dă pace, acum, când ultimele volume au văzut lumina tiparului și stau bine în colțul de carte feminină. Din Arad? Why not... dar și din alte colțuri de lume!

Sunt un dascăl format la Castel (Macea), acolo unde ciorile, în corul lor, brăzdează cerul câmpiei și al pădurii. Pădurea! un personaj mut din scrierile mele și Teiul lui Eminescu sunt ocolșuri printre care m-am ascuns de când am început să scriu (sau să citesc la umbră de șanț și noroi). La Castel au fost primite nume mari din Literatura Vestului sau a Estului! Le ascultam și le adoram ținuta! Dar, Descendenta (cum eram numită după străbunicul care a zburat cu un aparat peste câmp) nu avea acel curaj să își cânte păsurile printre violacee glasuri până într-o zi... (după ani mulți de presă culturală și nu numai pe la redacții de peste tot).

Cuprins

Cărțile gemene (2022) sunt un cupaj de sute de întâlniri cu oamenii, plante, peisaje, portrete, spice și smicele metaforice și cuprind conținuturi selective și consemnări evocative sau știri diverse, extrase din arhiva personală, vreme de patruzeci de ani. Luate la pachet, la propriu și la figurat, aceste două cărți au fost editate și tipărite la Arad, Gutenberg și sunt ca o amprentă pe degetul inelar al unei vieți care nu mi-a dat pace. Este un nou concept, spre deliciul cititorilor și, într-o ediție limitată, de lux.

Cartea a treia (pentru că a mai existat o copie) „InOut cu mine și înafara mea” conține două sute de pagini și un cuprins (dar și subtitluri) modelat după timpul din ani: *Când eram mamă, CV sau parcursuri în timp, Prezențe și existențe în presă, antologii, cartagrafieri, ziare și reviste, Prezențe și existențe în recenzii, cartagrafieri, exposee,*

eseuri expresive, Prezențe, existențe fizice cu sau fără vorbire, Prezențe ca gest livresc, despre rostuirea scrisului, texte inedite, Prezențe, existențe în dialoguri neconvenționale, Prezențe, existențe, în refugii, lirism concentrat, matrici stilistice, Jurnal de călătorie prin descoperire la persoana întâi, Prezențe, existențe în registre speciale, Nota autorului.

Practic, acest volum cuprinde douăzeci de capitole, însemnând sau însumând preocupări de presă culturală sau pagini despre alții (recenzii, cronici, note de lector, portrete, evocări, dialoguri neconvenționale, prefete, postfete, debuturi, un jurnal de călătorie în metafore și descrieri, cu martori protejați). Practic, o biografie intelectuală „hand made”. Asta nu înseamnă că nu au scris și alți cunosători despre aceste eforturi personale (semnate Florica R. Căndea, care și-a (mai) compus și „Pagini trăite” sau „Clipe din pagini”, volume de autor antologice, poezie, proză, scrisori imaginare neexpediate etc.) Și așa aminti doar câteva nume: Carina A Baba, Mira Odagiu, Adina Matei, Daniela Gumann, Ioana Nistor, Anton Ilica, Valeriu Ilica, Horia Truță, Constantin Avădanei (mă refer la volume anterioare acestor ultime două).

Despre cărțile gemene nu s-a scris atât de mult, dar din consemnările ce poartă numele Anton Ilica, Valeriu Ilica sau Ioan Tuleu, reiese, unanim, ideea unei *Opere omnia*, dispusă pe trepte de putere de a cuprinde vieți ale altora, într-o viață de om (femeie).

Desigur, cu bună știință, am lăsat poemele care leagă proza vieții (incluse în volumul cărții a treia sub titlul *Când eram mamă*) tocmai pentru a da o savoare aparte gustului de la începuturi (1982) până în prezent. Poemele dau valoare timpurilor verbale și modurilor acestora, fiind o lungă meditație asupra existenței alături de Cristian, nume de fiu. Plecări și veniri (ca într-un in/out) compun tabloul principal al acestor două lumi paralele, ale noastre.

Cartea a patra (de fapt, copia celei de-a doua dintr-un alt registru) cu titlul „OutIn în afara mea și InOut cu mine” este identică cu precedenta. Coperta primei este roz, precum viața... a celei de a doua este albastră... precum cerul!

Copertele conțin colaje în concepția fiului (Cristian D. Sida, pictor), asemeni compozițiilor din cele două volume pereche și care sunt legate printr-o banderolă (care ține loc de semn de carte și de autograf).

Și această carte este, din punct de vedere compozițional, identică cu oricare, aceleași capitole (douăzeci), aceleași pagini (două sute), dar diferă jurnalul de călătorie, aici fiind o călătorie nonimagară, ci una reală, din care, se desprind însemnări din Franța, vara anului 2022. Referitor la dialoguri neconvenționale, aici sunt regăsite și o parte dintre cele pe care le semnează colega de condei, Carina A. Baba, profesor.

Ambele volume conțin *Argumentul* și *Nota autorului*, care a încercat să se erijeze, explicativ, în subiect propriu de carte biografic-jurnalistică sau de misiune informativă asupra intențiilor de recuperare a scrisului, pe diferite paliere.

Acum, poezia care leagă proza este una cu un alt popas: „Ține-mă de mână”, un imperativ adresat unui martor, care, practic, nu există, dar am încercat să dau exemplul unei vieți trăite singură, care strigă mereu, nu spre disperare, ci spre un anume... iubite...

Încheiere

De fapt, ce am vrut să spun eu, despre mine? În aceste două cărți, dar și în prezența mea acolo unde mă simt bine? Că spiritul meu, declarativ și confesiv, multivalența segmentelor cuprinse, emoționalul paginilor și apropierea de semeni, face parte din formarea unui om: dascăl, și, iată, scriitor, care nu aspiră la polemici literare, ci își dorește acea pace pe care doar paginile i-o asigură! O pace lăuntrică pentru un spirit feminist, care trăiește cordial și în concordanță cu lumea, fie ea de oriunde ar fi!

Toate volumele publicate (douăzeci și opt) cuprind trei segmente de adresabilitate: material auxiliar didactic, confesiuni, preocupări monografice, în scop de redare cât mai fidelă a unei altfel de exprimări. Calitatea de scriitor o consider în paralel cu activitatea de promotor și mărturisitor al virtuților întâlnite în calea mea. Ce vreau să spun este că așa-zisa *Opera omnia* este cât un pelerinaj cu mine și cu ceilalți, departe, însă, gândul de a demonta sau subclasa valori, când ar veni vorba de ierarhii sau tropi literari. Spirit mereu în ritm, sunt expresia propriului eu, când liric, când epic, iar ceea ce scriu e propria narațiune plămădită din experiențe aieva. Propria biografie e una simplă, e vocea din interior feminină, care a simțit în diversitatea trăirilor, singură și la pas de condei. Acesta a fost și scopul cărților gemene, când înăuntru, când în afara mea.

Am considerat că această proprie recenzie să fie o parcurgere pe înțelesul cititorilor din unghiul de vedere al autorului și o lămurire care era necesară. Cu privire la titlul ales, da! Sună mai bine în engleză, ca o porta-voce! Și astfel, îmi consider toată această posesiune spirituală, ca pe o povară dureros de dulce, pe care mi-o redau mie însămi, dar și prietenilor, de oricare fel ar fi: scriitori, lectori, jurnaliști sau simpli: cititori!

CREATORI ARĂDENI. CĂRȚI. REVISTE. AUTORI

ÎNCĂ TĂCEREA EMINESCIANĂ VORBEȘTE, DACĂ OAMENII ȘTIU CITI CU IUBIRE

Anton ILICA

Inventam o alegorie pentru cuantificarea încifrată a codrului eminescian, pornind de la una dintre cele mai lirice poezii din literatura română: *Dorința* lui Mihai Eminescu.

Vers de dragoste

Este o chemare, ca o seducătoare epistolă de dragoste, o chemare idilică în codru a iubitei, pentru o dragoste împlinibilă în decorul purificat al naturii tăinuitoare: ”*Vino-n codru la izvorul...*”. Chemarea, izvorâtă dintr-o dorință împărtășită, este a Bărbatului, care-și va aștepta Femeia ”cu brațele întinse”, ademenită de farmecul idilic al peisajului, pentru un moment de intimitate, plin de tandrețe și gingășie:

EA aleargă cu brațele doritoare, iar EL o va așeza pe genunchi, în singurătatea căderii florilor de tei ”înfiorate” peste părul ei galben. Cu vâlul ridicat de pe obraji, așezată pe genunchi, ”își va culca încet” fruntea albă, lăsând dreptul buzelor de a se împreuna:

*Fruntea albă-n părul galben/
Pe-al meu braț încet s-o culci,/*
*Lăsând pradă gurii mele/
Ale tale buze dulci.../*

În această poziție statuară, EL și EA vor avea același vis, un vis ferice de iubire, protejat de cântul izvorului singuratic și a vântului blând. Totul este armonie, florile de tei i-or acoperi, singurul element al naturii trist, îngândurat fiind *codrul, eternitatea*.

ÎN înlocuiește CU

Mai apoi, întreaga lirică capătă alt sens prin schimbarea unei singure prepoziții, a unui cuvânt scurt, foarte scurt pentru o semnificație atât de profundă. El, poetul, schimbă prepoziția ”*în*” din versul prim al strofei a doua cu prepoziția ”*cu*”, modificând sensul dorinței. ”Și *în* brațele-mi întinse” devine ”Și *cu* brațele-mi întinse”. În prima variabilă, dorința este a LUI, care o cheamă așteptând-o să-i cadă **ÎN** brațe, EL vrea să o vadă venind la chemarea sa înflăcărată. Urmează scenariul atât de fermecător transpus într-un vis de iubire tandru, adormitor întru aroma tonifiantă a florilor de tei, scuturate ”rânduri-rânduri” peste statuia, asemănătoare cu celebrul ”*Sărut*” al lui Brâncuși din Montparnasse.

Perspectiva se schimbă în varianta schimbată de o prepoziție: ”Și **CU** brațele-mi întinse”. Ar dori liricul ca, la așteptarea sa dorită, EA să vină încântată, să dorească să-i cadă în brațele-i înfierbântate de dor. În ambele variante, EA vine, EA e dorită, dar sosirea, viziunea sosirii este ca EA să aibă voința de îmbrățișare.

Tiran și artistă

Și ademenit de o asemenea oscilație sentimentală, mi-am închipuit, sugerat de lectura cărții lui Dan Puric, *Despre Omul Frumos* (2015), următoarea alegorie:

Tiranul ordona unui artist, sub pedeapsa cu moartea, să-i picteze un tablou foarte frumos care să-i placă! Pictorul aranjează culorile pe pânză, plasând în mijlocul unui codru de aramă și a unei păduri de argint un lac albastru, cu apa limpede pe care plutește o barcă! Tiranul se arată dezamăgit și poruncește uciderea pictorului. Acesta sare în barca din tablou, apucă vâslele și se îndepărtează de mal! Atunci Tiranul lovi cu sabia barca din tablou, care se sfarmă, iar pe lac au început să plutească nuferi galbeni!

OOO, va spune un cunoscător al liricelor eminesciene, te afli în eroare. Va corecta opțiunea mea, cu oferta de informare că alegoria se irizează din aroma liricei *Lacul*, un lac albastru din mijlocul codrilor, pe care plutește o barcă ”cutremurată”. EL așteaptă ca EA să răsară dintre trestii, parcă ar fi o sirenă îndrăgostită de un pământean visător, un Ulise rătăcitor pe malul unei mări albastre încărcate cu nuferi galbeni. În singurătate, se năzare dorința: Împreună, vor pluti în derivă, protejați de lumina ”blândeii lune”, a vântului foșnitor și a clipocitului stropilor de apă. Tristețea e dor și deznădejde:

- ”Dar nu vine... Singuratic
- În zadar suspin și sufăr
- Lângă lacul cel albastru
- Încărcat cu flori de nufăr.”

Roșie ca mărul

Îndrăznesc, pentru cititorii mai exigenți și eminescieni, să-mi ascund entuziasmul, menționând că seria de poezii pur lirice eminesciene, cuprind următoarele texte: *Lacul*, *Dorința*, *Floare-albastră*, *Freamăt de codru*, *Atât de fragedă* și alte vreo două sau trei. În *Floare albastră*, EA își cheamă gânditorul ”în codrul cu verdeață”, cu izvoare și stânci, prăpastii mărețe, ascunzându-se în trestia cea lină ori între foile de mure. Urmează scenariu, imaginat de EA, de această dată: va asculta ”poveștile” și ”minciunile” lui și se va încălzi, mai degrabă de săruturi (după cum i-a plăcut elevului Zoltán LOVAS, actor la Teatrul de Stat ”Ioan Slavici” din Arad) decât de căldura soarelui:

*”Și de-a soarelui căldură
Voi fi roșie ca mărul,
Mi-oi desface de-aur părul,
Să-ți astup cu dânsul gura.” (Floare-albastră)*

Apoi dorința dispare într-o întrebare: ”Ce frumoasă, ce nebună/ E albastră-mi, dulce floare!”. Tiranul scoate sabia, lovește și toată vraja iubirii se risipește într-o înnebunitoare tristețe:

*”Și te-ai dus, dulce minune,
Ș-a murit iubirea noastră –
Floare-albastră! floare-albastră!...
Totuși este trist în lume!”*

Ali și Nino

Răbdarea ta, cititorului, se apropie de sfârșit, nu înainte de a rămâne cu imaginea lui Ali și Nino, din Batumi (oraș georgian), așa cum este transmisă de statuia sculptoriței Tamara KVESITADZE, intitulată ”*Bărbat și Femeie*”, adică EA și EL. Statuile sunt alcătuirii nemișcate, înfrumusețând un spațiu și dându-i estetica vieții. Viața e frumoasă când e animată de dragoste. Dar, zilnic, timp de 10 minute, de la 19 până la 19,10, două chipuri statuare, de opt metri, de apropiere într-o îmbrățișare, până la contopire afectivă, se ating erotic într-un sărut, după care programul de computer le determină să-și întoarcă spatele și să stea nemișcate într-o tulburătoare melancolie și tristețe până a doua zi la ora 19 când chipurile statuare (re)încep clipa de IUBIRE. Tăcerea vorbește la fel de liric și sentimental ca și cuvântul înflăcărat. Noi suntem alcătuiți din iubiri, care se încropesc și de desfac asemenea lui Ali și Nino, în momentele lor zilnice, de adorare.

Oamenii se adună zilnic să asiste la spectacolul dragostei dintre Bărbat și Femeie.

TĂCUT-AU LACRIMILE MELE ...

Daniela FORCOȘ

Ai venit când zorii zilei înmugureau peste ape ,
ca un vis mi-ai pășit prin gânduri, mângâindu-mi sufletul
împovărat de tăceri și de lacrimi.
Desculți ai venit ,și despuiat de orgolii ,
cum o pace neomenească mi-ai intrat în suflet ,
pentru a-mi da curajul de a zbura ca o frunză dusă de vânt ...
nevinovat surâsul ,în inimă mi-a înflorit .
Roua cădea peste trupurile noastre înlănțuite, într-o strânsoare
flămândă și însetată de iubire iar ochii mei, oglinzi plămădite
dintr-o iubirea pierdută în timp ,
ascundeau lacrimi tăcute și mistice pasiuni,
cum o lupta între mine și cealaltă „eu”,cum o zbatere de inimă
sub ploaie și vânt,
cum un războinic cu suflet de poet ,ce străbate apusuri și ape ,
ca să câștige cerneluri din curcubeie.
Cu ele să contureze margini de primăveri ,
printre poteci rătăcite ,ce nu duc nicăieri .
Sinuos luneca privirea ta peste trupul meu tremurând ,
cum o ploaie blândă ce cade peste zilele cenușii,
cum o adiere de vânt ce coboară din cerul
nesfârșit ca să atingă marea ...
Așa erau ochii tăi...
umbre dansante ce se opreau pe coapse și sâni,
ispitindu-mă cu ploi de săruturi ,
ca într-un ritual de Lună Nouă.
Vrăjită-mi era mintea și totul în jur ,
bucăți de cer se stingeau peste roua din flori ,
Și lacrimile mele, au tacut !

CREATORI ARĂDENI. CĂRȚI. REVISTE. AUTORI

PRIMUL FILM SONOR LA ARAD (1930)

Răzvan Olăhuț MUREȘAN

Finalul unui secol plin de transformări rapide a dat naștere și tehnicii cinematografice. Primii parizieni care au intrat în lumca spectaculoasă a fantezicii imagistice propusă de frații fotografi Auguste și Louis Lumiere, pe data de 28 decembrie 1895 la Grand Cafe, cu siguranță nu au rămas indiferenți. Noua invenție avea să se răspândească în toată lumea, iar în grija secolului următor rămânea sarcina de a-i demonstra și calitatea de a fi creator de artă; ce-a de a șaptea artă chiar!

În istoria filmului însă o la fel de mare transformare a reprezentat-o introducerea sonorului. Deși primit cu atitudini sceptice din partea unor clasici ai ecranului mut, ecran condus de pantomima maiestuoasă a unui Charles Chaplin ori Buster Keaton și de muzica interpretată live în sala de proiecție, filmul a învățat totuși să rostească câteva fraze dincolo de intertitluri, ba chiar să le și cânte. Experimentele în domeniul sunetului sunt la fel de vechi ca însăși cinematografia, însă primele producții comerciale larg disponibile cu sonor sincronizat pe disc au apărut în S.U.A. abia în 1926 odată cu acordul dintre studioul Warner Bros și compania Western Electric care produsese aparatul Vitaphone. Cu toate că primul film sonor realizat a fost *Don Juan* (1926) în regia lui Alan Crosland, întâia producție cu adevărat cunoscută a fost musicalul *The Jazz Singer* (1927) cu interpretul de music-hall Al Jolson. În anii următori aveau să apară: *Wings* (1927), *The Ten Commandments* (1928), *The Singing Fool* (1928), *The Lights of New York* (1929). Desigur, drumul spre arta sunetului fusese unul mai anevoios: sincronizarea muzicii și a replicilor cu mișcarea imaginilor nu era una absolută, iar dificultățile de ordin tehnic limitau sunetul la muzica de orchestră și cea cântată împreună cu câteva replici. În această etapă într-adevăr sunetul era mai mult un *adaos distractiv*, dar după cum avea să remarce și criticul de film Georges Sadoul „o necesitate estetică, în egală măsură cu necesitățile economice, cereau folosirea vorbirii” până în deceniul trei al secolului XX ajungându-se la o majoritate covârșitoare de filme sonore. Această nouă minune a sunetului a început să pătrundă și în marile cinematografe din capitalele europene în perioada 1929-1930 (în detrimentul cinematograferilor cu posibilități financiare limitate) întrecând toate recordurile încasărilor. Raportat la România prima proiecție a avut loc în București la cinema Trianon în decembrie 1929 cu *The Jazz Singer*. Succesul răsonant al acestor proiecții atrăgea un public tot mai divers și mai extins fapt pentru care, până la finalul anului următor, un număr semnificativ de cinematografe din țară începeau să investească sume consistente de bani pentru achiziționarea și instalarea noii aparaturi, deschizând apoi curioșilor pregătiți să asiste inovației din arta cinematografică. Cu o ușoară timiditate, în acest spațiu începeau să își facă loc și primele filme sonore românești: *Ciuleandra* (1930), *Trenul Fantomă* (1933), *Insula Șerpilor* (1934) *Bing și Bang* (1935). În partea de

vest a țării încă din lunile februarie-martie 1930 rula deja filme cu sunet la Lugoj, Brașov, Oradea și Arad; ianuarie – Cluj; octombrie – Timișoara.

Primele cinematografe arădene dotate cu aparatură de sonorizare au fost Central (str. Ioan Russu Șirianu), iar apoi Select (str. Vasile Goldiș) într-un context administrativ deosebit la acea vreme. Stabilimentele de proiecție a filmelor fuseseră intrate în concesiunea primăriei încă din ultima parte a anului 1929 sub direcția Secției Cinematografice proaspăt înființată la Arad. Numărul concesiunilor era limitat la opt, astfel că, în adăuție față de cele existente deja: Urania, Apollo (devenit Select), Elisabeta și Malul Mureșului (devenit Modern), primăria a alocat fonduri pentru construcția altor patru: Central, Elit (în vechiul pavilion din Pădurice), Gai, Grădiște (ultimele două inaugurate în 1930). Marea deschidere a cinematografului Central, la data de 1 septembrie 1929, s-a făcut, conform presei vremii, cu megaproducția de război a lui Howard Hughes „*Wings*” epuizand toate biletele pentru premieră. Cu toate acestea, lipsa aparaturii de redare a sunetului în cinematografele municipale a necesitat rulara unei versiuni mute, aceeași situație fiind și în cazul filmului *Cele zece porunci* (*The Ten Commandments*) rulat în decursul aceleiași luni. Un proces verbal al primăriei întocmit în 1930 relevă faptul că încă de la apariția filmului sonor în România și Secția Cinematografică din Arad a fost „*asaltată cu fel de fel de oferte pentru instalarea acestor aparate*” însă abia în martie 1930 primăria a decis să dea curs propunerii firmei Emericus-film din Oradea de a experimenta cu aparatură sonoră „*în unul din cinematografele noastre fără a ne angaja de a-l cumpăra, ci plătind 13,5% din încasările brute după scăderea impozitului pe spectacole*” (AN Arad, PMA, d.54/1927-1930, f.269-277). Astfel, extrem de avantajoasă afacere a dus la instalarea primului aparat de redare sonoră, marca Biophone, la cinematograful Central în a opta zi a lunii martie când a fost rulat și primul film cu sunet. Același document concluziona că rentabilitatea filmului sonor se ridica la nivelul așteptărilor, însă nu și performanța aparatului Biophone care era considerat necorespunzător, nefiind capabil a reda clar și părțile vorbite ale filemlor, doar muzica instrumentală și vocală. Diversificarea ofertei de pe piața cinematică însă a convins Comisia Municipală să propună primarului Cornel Luțai achiziționarea de noi aparate pentru dotarea cinematografelor Central și Select. Din ofertele primite singurele considerate calitative erau: Western Electric, Klang-Film, Filmcentrala Timișoara pentru aparatul Gaumont Ideal Sonor și firma James B. Gibson pentru aparatul Zeiss-Ikon. Cu toate că Western Electric și Klang-Film reprezentau variantele cele mai costisitoare expertiza a determinat că ele erau și cele mai avansate tehnologic. Aparatul Western Electric, utilizat la cinema Central, putea fi numai închiriat pe o perioadă de 10 ani pentru prețul de 4,1 milioane de lei, preț în care intrau și costurile de transport, instalație, revizie tehnică și adăugarea de noi componente odată ce tehnologia avea să aducă și alte inovații. Klang-Film, destinat cinematografului Select, închiria tot pe 10 ani la prețul total de 2,2 milioane lei, dar fără a deține anumite calități tehnice ale Westernului precum redarea perfect naturală a tonului vocal indiferent de volum.

Ziua de 8 martie 1930 a fost marcată de pregătiri intense din partea conducerii cinematografului Central privind premiera întâiului său film sonor. Publicul nerăbdător și entuziasmat, pregătit să audă imaginile care vorbesc și cântă detașat de

orice intervenție reală dinspre dinamica sălii, își ocupase de mult locurile printre lojele așezate în pantă din fața marelui ecran, în cel mai luxos cinema din oraș. Dar totuși care a fost acel film? O scurtă tradiție a istoriografiei locale conferă acest statut producției dramatice „*Sonny Boy*” realizată în 1929 de studioul Warner Bros cu tânărul Davey Lee în rolul principal. Va trebui să ne exprimăm totuși scepticismului și să aducem unele observații: pe lângă clara lipsă de mențiuni în presa arădeană interbelică titlul filmului *Sonny Boy* acesta nu apare transcris nici în inventarele lunare întocmite de municipalitate a filemelor rulate în cinematografele comunale. Din tabloul întocmit pe luna martie trebuie să restituim două aspecte importante: 1) ultimul film complet mut rulat la cinema Central înainte de instalarea aparatului Western Electric a fost comedia *La repezeală (Speedy)* cu actorul Harold Lloyd. 2) primul film sonor menționat în această listă este de fapt *The Singing Fool*. Marele star hollywoodian Al Jolson a avut parte de un continuu succes odată cu nașterea genului musical. După *The Jazz Singer*, el a continuat cu *The Singing Fool*, film care a creat de asemenea senzații printre spectatorii de pe ambele părți ale Atlanticului. Pe coloana sonoră a filmului apărea și una din interpretările celebre ale lui Jolson, melodia „*Sonny Boy*” care ar putea reprezenta și sursa confuziei privind titlul filmului. Raportul Secției Cinematografice adresat administratorului financiar al primăriei din data de 8 martie confirma de asemenea rularea producției *The Singing Fool* la Central „*angajat în anumite condițiuni în urma cărora prețurile билетelor de intrare l-am urcat*” (AN Arad, PMA, d.31/1930, f.53). Acțiunea filmului prezenta o melodramă clasică, reluând câteva motive din ecranizarea anterioară a cântărețului de jazz și amplasând povestea în lumea unui chelner (Al Jolson) înzestrat muzical a cărui faimă subită îi împarte destinul între viața artistică și cea personală. Încasările peliculei la Arad au fost aproape triple față de oricare alt film rulat în perioada septembrie 1929-februarie 1930, ajungând la mai mult de 340 mii lei, în timp filmul sonor demonstrând o tot mai mare preferință pentru publicul arădean și nu numai. Alte filme sonore notabile rulate în continuare au fost *Potopul (Noah's Ark)* și *Hagi Murat*. Prin aceasta, cinematografele Aradului intrau în noua epocă care avea să fixeze standardul proiecției filmice până în ziua de azi. Deschiderea cinematografului Corso în 1931 pe strada Mihai Eminescu nr.1 a însemnat cel de al treilea cinema local cu capacitate de proiecție sonoră, aceste cinematografe fiind și cele care aveau să supraviețuiască prin anii marii crize financiare

Pâlnia amplificatorului sistemului de sonorizare a cinematografului Central

Sursa: Colecția Muzeului „Turnul de Apă” Arad

CREATORI ARĂDENI. CĂRȚI. REVISTE. AUTORI

SUNT ZECE ANI! E UN BILANȚ ȘI, TOTODATĂ, O ANIVERSARE

Valeriu ILICA

În celebrul său *Tratat despre Sublim*, marele estetik Dionisios din Halicarnas, adresându-se celor ce operează sau numai cochetează cu cuvântul, face, la un moment dat, o recomandare, care – de-a lungul a peste două mii de ani – s-a dovedit, pe cât de profundă și de inspirată, pe atât de înțeleaptă și de actuală. *Fiți concisi și coerenți. Fiți convingători și consecvenți. Străduiți-vă să spuneți mult, în cuvinte puține.* Dând ascultare poveștelor ilustrului învățat, mă voi strădui și eu în cele ce urmează să spun cât mai mult în cât mai puține cuvinte, de această dată, despre Guty – Salon și despre oamenii lui. O fac acum, la ceas aniversar, când – iată – cunoscutul și tot mai căutatul Salon tocmai împlinește zece ani. În esență, voi spune ceea ce Guty merită cu prisosință și, ca atare, trebuie spus. Voi spune adevărul și nimic mai mult. Spusa mea nu este, nu se vrea și nu va fi o scrisoare deschisă deși, în primul rând, celor ce îl frecventează, pisană se adresează. Deși nu le voi spune o noutate, vreau doar să îi asigur și să îi conving că, de acolo, de sus, de unde se află, Alexandru Teodor Stamatiad – patronul spiritual al Salonului – apreciază, aprobă și aplaudă ceea ce au făcut, fac și, sunt convins, vor continua să facă. Pentru EL – mentorul, modelul și maestrul – ca, de altfel, pentru toți cei care-i trec pragul, ședință de ședință, Guty – Salon este un stup literar. Un stup, repet, unde roiesc idei și idealuri. Prind cheag proiecte, pasiuni și planuri. Se materializează gânduri, perspective și speranțe. Nasc ori renasc ambiții, calcule și aspirații. În fine, sunt puse în pagini doruri și dorințe. Luat la bani mărunți, Guty – Salon este o realitate trăită poetic și colegial. Activ și, adesea, fremătător. Liber și, totuși, doctrinar.

Este un Salon cu ușa generos deschisă în elegantul restaurant de la parterul hotelului Continental, iar domnul Marin, prietenul saloniștilor, este gazda perfectă. De pe alt palier privit, este o oază de liniște tumultuoasă. De atmosferă scriitoricească. Oricum, creează un cadru și un climat. De-o vreme încoace, vreau să zic cam de când cu răzbelul sau cu pandemia, trăim într-o lume cu mare trebuință de poezie, iar Guty – Salon este o ofertă și un refugiu. Altfel spus, este o reuniune specială, pentru oameni speciali, taman acum, în vremuri speciale. Privit mai îndeaproape sau din interior, e o formație camerală pentru minte, inimă și literatură. Una în care toate „cadrele” (termenul e luat din Lovinescu) sunt tratate cu egală amabilitate. Cu amabilitate și cu prețuire. Cu eleganță, condescendență și cu respect. Da, pentru că, știut lucru, da capo al fine, Guty – Salon este o boemă literară. Iar cine nu crede e liber să mă contrazică. Oricum, un lucru este cert. Sunt zece ani. E un bilanț și, totodată, o aniversare.

La muți ani, Guty – Salon! Drum bun în universul cărții și viață editorială lungă, tu 15 – Gutenberg – revistă!

NOI IPOTEZE PRIVIND LOCALIZAREA CÂRCIUMII -HAN MOARA CU NOROC

Florica R. CÂNDEA

Noi ipoteze privind localizarea cârciumii-han Moara cu noroc

Moara cu noroc Între istorie și geografie, Ovidiu Someșan
(Cărțile Gutenberg)

*

Context:

La peste o sută patruzeci de ani de la prima publicare, nuvela "Moara cu noroc" (Ioan Slavici) continuă să suscite păreri cu privire la topos-ul desfășurării momentelor epice și de un dramatism aparte.

"În Moara cu noroc, acțiunea se derulează în părțile Ineului, deci la limita de vest a Țării Zărandului, unde, geografic, se pierde Câmpia Aradului. Se prezintă un decor sălbatic, cu văi râpoase, pline de mărăcini, dealuri cutreierate până departe, cu turme de porci și drumeți singuratici. Desigur, localizarea exactă a vechii mori de apă, devenită han-cârciumă, este dificilă, poate chiar imposibilă. Fixarea topografică a locului Moara cu noroc, prin denumiri actuale ale localităților Ineu, Șicula, Arad, Salonta, Oradea, i-a determinat pe câțiva cercetători (...) să așeze Moara cu noroc la Boșșan, Siria, Mocirla (Vasile Goldiș), Beliu, Iercoșeni, fără ca aceste localități să fie susținute cu argumente" (cf. Horia Truță, Arca, nr. 7-8, 2018). "Acțiunea trepidantă de factură polițistă, cu omoruri, furturi, înșelăciuni, urmăriri e plasată în Ținutul Zărandului, în jurul Ineului" (cf. Anton Ilica, 4x4, Ecloziuni literare, 2019).

*

Despre carte:

Ovidiu Someșan, *Moara cu noroc Între istorie și geografie*, Gutenberg Univers, 2022

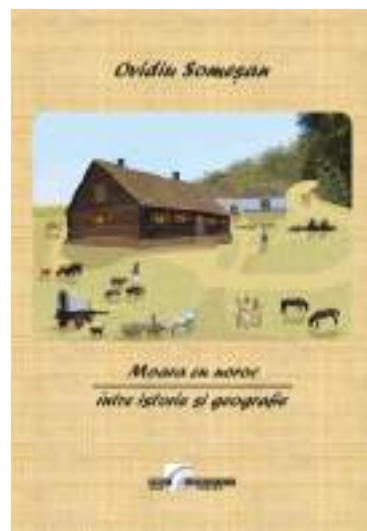
Recent, a intrat pe piața editorială și culturală acest volum sub iscălitura lui Ovidiu Someșan (n. 1945, Buteni). Volumul cuprinde peste o sută treizeci și cinci de pagini și se desfășoară între două coperte (Coperta I este concepută de Mihai Copaci și semnifică *Iercoșeni. Birtul lotrilor*, încercare de reconstituire, iar Coperta IV, în concepția Laura Copaci semnifică *Iercoșeni. Drumul prin pădure*).

Ținând loc unui anume argument "Înainte de toate" se vrea a fi o adresare a autorului în motivația demersului de cercetare, documentare și editare a prezentului volum. "(...) Pentru atingerea scopului, am cutreierat Zărandul de la un capăt la altul, am stat de vorbă cu oamenii, am observat geografia locurilor, am deschis monografiile satelor..." (op.cit.pag.6).

Celelalte capitole au denumiri pline de sensuri, desprinse (parcă) din universul și conținuturile nuvelei, cu locuri, ținuturi, lotri și sămădăi. Desigur, nu mai miră pe nimeni nici subiectul nuvelei, parcă desprins din filmul altor lumi, nici polemici și

trucaje iscate în rândul trăitorilor .În aproape o sută de pagini, autorul descrie drumuri uitate ,păduri fericite ori ape orgolioase sau fragmente de portret: "Multă vreme am trăit cu impresia că lotrul era o ființă extraordinară, foarte diferită de oamenii din rândul cărora provenea.(...).O părere cvasigenerală sprijinită pe părerile oamenilor bătrâni , și acolo unde se poate, pe documente, consideră că lotrii erau aproape în fiecare sat .(op.cit.34).

În continuare, autorul, Ovidiu Someșan, propune, în demersul narativ descriptiv, Mersul pe jos, realismul și puterea sugestiei la Slavici, pe un traseu literar De la Moara cu noroc la Morile cu noroc. Astfel, Moara este "metamorfozată" de nu mai puțin de cincisprezece interesați în plasarea locului morii, jumulit de timp și argăsit de vreme (Vasile Frențiu, 1968, Florian Dudaș, 1973, Emilia Iercoșan, 1980, Dușe Teodor, 1982, Bogdan Lucia, 2014, Stoica Cristian, 2019, Liana Păun, 2019, Primăria Silindia, 2021, Ionela Gavrilu, 2006, Teodor Pătraută, 2012, Pavel Tripa, 2018, Marinela Fleșeriu, 2018, Micromonografia Silindia, 2019, Rodica Colta, 2019.

Călătorind Satul din fundul văii, (n.n.Iercoșeni) vom regăsi în volumul recent, în care exprimarea obiectivă înlocuiește subiectivul, deci, vom găsi Trei imagini: Slavici, tradiție, geografie și, în aval de pagini, Lotrul din fotografie și ortacii săi.

Concluzia acestui volum este un mănunchi de înscrisuri (unele doveditoare) ale lui Ovidiu Someșan.

Însă, totuși persistă întrebarea: *Pe unde rătăcește Lică Sămădău (dacă nu cumva, sămădăii și lotrii, sub diferite nume, au fost mai mulți!)?*

Toate ,însă fac dovada unei acerbe și susținute cercetări, cartea fiind însoțită și de ilustrații doveditoare (27) și de nume de localități din areal, ori de sursele fotografiilor și o consistentă Bibliografie (Abrevieri).

*

Concluzii:

(...)se spunea că poți găsi ...ochi de sămădău la Mocirla, urmași adevărați ai lui Lică la Prunișor și Bocsig, Mori cu noroc la Mocrea, Ineu, Bocsig, Șilindia, Mocirla, iar antroponimul literar Lică nu ar fi prea cunoscut în Țara luncanilor.

Pentru acest prezent, cartea lui Ovidiu Someșan este un nou parcurs obiectiv. O altă latură înspre realismul obiectiv al operei lui Slavici. Dacă ne vom gândi la verdele ochilor lui Lică, vom afla că acest verde nu spune și nu cere nimic (cf. Dicționar de simboluri) decât o singură pasiune; indiferența față de uman.

PERCUȚII ȘI ECOURI LA ZIUA MONDIALĂ A POEZIEI COMUNICAT DE PRESĂ

Florica R. CÂNDEA, Carina A. BABA

De bună seamă, orice text are și un pretext. În cele de față, sub cupola unei primăveri în poezie, Salonul Gutenberg Arad (la zece ani de existență) s-a reunit ca o manta a paginilor revistei eponime, care a fost prezentată și oferită de redactorul șef adjunct, profesor Carina A. Baba.

Revista a îmbrăcat hlamida roz a piersicilor și zambilelor, ca o încântare (design, Ecaterina Mehesz) și dispune de o sută douăsprezece pagini.

Spicuim din bogatul conținut, câteva generice: Editorial, Documentar-Aradul în timp, Creatori, cărți, reviste, autori, Recenzii, Special-Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România, Salon Gutenberg, Lecturi și Literaturi, La o ceașcă de cafea, duminica, Eveniment ș.a.

Încă fiind sub sărbătoarea Constelației Gutenberg, (editură, tipografie, salon, revistă) avem plăcerea ca la rubrica „Debut Gutenberg” să consemnăm șapte nume, (generații diferite) mai cu seamă că materialul semnat de doamna Roxana Istudor a fost cotate ca o noutate de interes „Special” în revista noastră.

Pretextul reuniunii cordiale, la orele amiezii de sâmbătă, a fost „Femeia și eternul ei feminine”, ca o poezie, desprinsă din trup de orhidee.

Ziua Mondială a Poeziei a fost prefațată (cu adevărat, inedit) printr-un „lanț viu” legat în panglică albă, în sensul că scriitoarele prezente, au format acel „ochi zidit în creație” și au lecturat sub fald și fundă, în semn de slăvire pe sine, dar și a „Doamnei Muze” (poezia). Tot ca un inedit, absența creatoarei Ioana Crișan a fost suplinită prin mama ei (Carmen Cîndea) care a lecturat poema publicată în recentul număr 54 Gutenberg. O adevărată expoziție din aceste creații s-a fost format ad-hoc, prin carte expusă, alături de colecția revistei de martie.

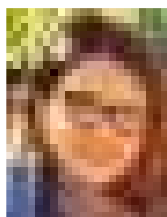
Se cuvine amintit aportul unui Secretariat tehnic care se ocupă din timp de ambient (de data aceasta întâmpinarea sublimului a constat din oferirea de măr-mărțisor, inimioare și dulciuri, cât și reviste Gutenberg (secretariat coordonat cu migală de redactorul șef adjunct, Carina A. Baba).

Candele-frunze în fluturi și fire în alb roș' au luminat chipul asistenței selecte sub ecou și percuții muzicale, interpretate „la subiect”.

Iubesc femeia... de Eugenia Ponta Pete și Lucian Gevelegian (folk) și Valer Muler cu Ioan Chișeuan (voce și instrument, muzică de cafe concert).

În contrapartidă, au fost întreprinse de elogi din partea domnilor Anton Ilica, Lazăr Magu, Valeriu Ilica, Horia Truță, Eugeniu Criste, Marius Brașai, care au răspuns ideii... De ce scriu femeile ori au lecturat din creația proprie.

În concluzie, invocarea primăverii și deschiderea Salonului de primăvară Gutenberg prin evocarea Zilei Mondiale a Poeziei a reunit, laolaltă, creatori de frumos arădeni, în prezența reprezentanților administrației tipografiei și editurii, la invitația profesorului Iuliana Pinteș, din partea Consiliului editorial. Și, iată, cea mai frumoasă pagină a fost scrisă din dragoste: „Femeia, eterna poveste”, la Arad!

POETUL NECUVINTELOR. 90 DE ANI DE LA NAȘTERE

Carina A. BABA

„Vine o vreme când te trezești vorbind și spunându-te pe tine unui bolovan, unei pietre. Te trezești dând de mâncare unei vrăbii, dar nu din milostenie, ci pur și simplu”...

Începutul devenirii poetului Nichita Stănescu ar trebui să îl căutăm în perioada în care a învățat la Liceul „Sfântul Petru și Pavel” din Ploiești. Abia ieșit din copilărie, fiindu-i dor de joc, a îndrăznit să învețe un joc nou: jocul de-a poezia. Mai târziu, din cauza acestui simplu joc, Nichita Stănescu ajunge să se confunde cu poezia. Era un joc nemaipomenit și îl juca în „orele leșioase”, compunând versuri pe care, în pauză, le spunea colegilor. Mai târziu, împreună cu câțiva prieteni, înființează „Băcăonia”, dar jocul se prefacă în ceva nemaipomenit de grav și anume în destin. Un destin diafan, în primă fază, cu mâinile îndrăgostiților transformate în spițe și cu câmpii aeriene, cu ore pline, cu lucruri pietroase și cuvinte care nu sunt altceva decât „mingi de aer care umplu spațiul gol dintre îndrăgostiți.” (Eugen Simion, „Scriitori români de azi”, Editura Cartea Românească, București, 1978).

Nichita Stănescu a devenit poet (și) din dorința de a afla ce este poezia. Lirica lui e una a reflecției și cunoașterii, chiar mai mult, putem vorbi de o poezie a autoreflecției și autocunoașterii, o poezie care își caută (ca orice poezie autentică!) identitatea prin raportare în primul rând la sine.

Poetul a înțeles că poezia este obiect și act totodată, și că reflecția și cunoașterea subînțeleg o analiză a ambelor realități. A cunoaște înseamnă a instaura un sens, așadar poetul s-a văzut pus în situația de a urmări procesul, niciodată împlinit, al apropierii de sens. Poezia e la urma urmei spațiul cel mai convenabil și cel mai productiv pentru reconstituirea aceluși stadiu al generării sensului: „Cunoașterea lumii pornește de la întemeierea limbii, poezia fiind memorie, reconstituire a acestui moment. Logosul nu e altceva decât locul în care materia se desparte definitiv de vid.” (Nichita Stănescu)

Utilizând cuvintele, poetul contestă sensul și regulile care le încorporează într-un sistem lingvistic, lăsându-le libertatea de a aspira la sens și de a prefigura o regulă. Daniel Dimitriu consideră că Nichita Stănescu, „prin limba poeziei sale, neagă, demolează o realitate lingvistică preexistentă și ridică pe ruinele ei una nouă: Copii ai poeziei, cu limba pe limbă călcând, reînviați!”. (Daniel Dimitriu, „Nichita Stănescu. Geneza poemului”, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1997).

Poezia pe care Nichita Stănescu a dat-o într-un interval scurt de timp a schimbat fața poeziei românești contemporane. Îngerul Blond impune prin originalitatea expresiei viziunii sale un sistem poetic insolit. Poezia lui Nichita face printr-o sinteză neomodernă trecerea în literatura autohtonă de la modernismul începutului de secol spre postmodernismul sfârșitului de mileniu. Pentru poetul modern, în genere,

existența este o problemă de limbaj. Pentru Nichita Stănescu limbajul devine o problemă de existență.

Deși Creator al Cuvântului, nimeni nu își imagina la mijlocul secolului XX că Îngerul Blond e, de fapt, un rascolnic al vorbei, un revoluționar al limbajului poetic, un om ce se încapățânează să vorbească fără cuvinte și să reușească (mai ales) să vadă cuvinte și litere: „-Ei, ce vezi, spune-ne, spune-ne? / Văd cuvinte!”

Sensul iubirii marchează editorial începutul „dezghețului dogmatic” al poeziei. Poeziile acestui volum sunt constituite pe o poetică a purității adolescente, impunând o „retorică a dimineții artei”. (Daniel Dimitriu, „Nichita Stănescu. Geneza poemului”, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1997). Călare pe roibul său, galopând nebun într-o dimineață în care se întreba asupra sensului iubirii, Nichita are o *viziune... completă a sentimentelor*. Dar aventura poeziei lui începe cu *Dreptul la timp*, culme, dar și ruptură profundă cu universul volumelor anterioare. Era într-o perioadă în care se construiau mituri. Marin Sorescu construiește mitul omului singur, Nichita Stănescu însă consideră necesar „un mit al... poetului tânăr” (Nichita Stănescu, „Necuvintele”, Editura Tineretului, București, 1969).

Urmează o perioadă în care poemele sunt țesute din lumini și umbre, sunt scrise în câteva zile cu cerneală roșie ori transparentă, poeme în care „nimic nu este ceea ce pare și totul este inversul totului.” (Alex. Condeescu, „O sinteză poetică unică”, în volumul „Ordinea cuvintelor”, Editura Cartea Românească, București, 1985)... *II Elegii*, altfel spus. Volum unitar, filosofic, dogmatic, exprimă în *Elegia a zecea* suferința poetului datorită imposibilității de a materializa imaterialul. Strigătul lui devine poem, poemul gest de supraviețuire născut să-l nască înfinit pe poet.

După această adăstare la... „masa tăcerii” (în care poetul a avut răgazul nu numai să stea cu capul în mâini pe banca din mijlocul mării, ci și să răstoarne limbajul postbelic a cărui importanță depășea cu mult problema regăsirii specificului literar) începe obsesia mitului creației (*Oul și sfera*), aura melancolică coborând asupra poetului, iar stările necunoscute (regretul, greața, presentimentul morții) făcându-și simțită prezența. Semnele acestei oboseli existențiale prefigurează noua cosmogonie, „schimbare la față” vizibilă în *Necuvintele*.

Nichita Stănescu își îngăduie să se joace *În dulcele stil clasic*, dar dezvoltă și sugestiile anterioare (cu această ocazie) în tonul unei profunde suferințe fără cauză aparentă... Starea de zbatere a eului e vizibilă în următoarele două volume, ca de altfel și singurătatea, spleenul, înfrângerea elanului spre absolut, resemnarea, prăbușirea și putrezirea calului, sufocarea îngerului spânzurat de propriul har și lipsit de aerul respirației sau al zborului. Atmosfera sumbră ajunge copleșitoare odată cu *Epica Magna* și cu *Nodurile și semnele*. Structura universului liric e modificată, tonul imnic în apocaliptic e schimbat, dar temele și motivele nichitiene rămân aceleași, dând unitate și coerență unui destin poetic major.

Nichita Stănescu a reușit să fie poetul epocii sale. El și-a construit cu luciditate o biografie în consonanță cu Utopia literaturii care căuta să înlocuiască imaginea nefericită a unei lumi degradate. E un temerar care își asumă destinul și îl provoacă. E un poet neobișnuit de talentat, care se joacă cu sunetele ca să nu moară de disperare (Alex. Condeescu, „O sinteză poetică unică”, în volumul „Ordinea cuvintelor”, Editura Cartea Românească, București, 1985)...

MIEZUL DE APĂ / VI'ZMAG

Poetul VASILE DAN în traducerea maghiară a romancierului
BÖSZÖRMÉNY ZOLTÁN

Anton ILICA

Vasile DAN, se menționează în scurta prezentare de la sfârșitul volumului, este ”o personalitate de seamă a vieții culturale arădene” și ”una dintre figurile marcante ale poeziei românești contemporane” (p. 147). În același ton, **Böszörmény Zoltán** începe aprecierile cu propoziția ”Vasile Dan este unul dintre cei mai captivanți poeți ai literaturii române contemporane”, cf. eseului postfață ”*Stelele se aprind uite chiar în mîlul ei albastru*” (p. 143). Apărut deopotrivă în maghiară și română, Textul e o pledoarie pentru ”călătoria de neuitat” în ”lumea poetică a lui Vasile Dan”.

Invitația de a vizita (citiți a lectura!) cele peste 40 de poeme în limba autorului și traducerea romancierului și publicistului Böszörmény Zoltán, deci invitația merită a fi onorată, iar ”gazdele” – autor și traducător – ne ademenesc cu o selecție relevantă din volume. Antologie este esențială și foarte selectivă și tocmai de aceea relevantă, chiar dacă nu se menționează autorul selecției.

Vasile DAN nu are nevoie de o prezentare, făcând parte din elita optzeciștilor și fiind laureat al Premiului Național de Poezie ”Mihai Eminescu” pentru Opera Omnia (2020), dar și al Premiului Național de Poezie ”Tudor Arghezi” (2017).

Asigură apariția revistei *Arca*, a filialei Arad a Uniunii Scriitorilor și este o voce importantă în poezia românească contemporană cu rezonanțe în literatura europeană. Volumele sale (*Nori luminați* (1979), *Scara interioară* (1980), *Arbore genealogic* (1981), *Întâmplări crepusculare și alte poeme* (1984), *Lentila de contact* (2015); *O cartografie a invizibilului* (2021) au beneficiat de o primire elogioasă din partea celor mai apreciați critici literari.

Traducătorul **Böszörmény Zoltán** (n. 1951, în Arad) și-a dobândit calitatea de poet (*Örvényszárnyon* (*Pe aripile vârtejului*) (1979), *Címjavaslatok* (*Propuneri de titlu*) (1981), edituri din București), prozator (*Fum* (2017), *Regal* (2012) și publicist în limba maghiară, fiind director-fondator de ziar în Arad și de editură. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România și al celor din Ungaria.

Poezia lui Vasile Dan a beneficiat de o traducere în limba maghiară (Balázs F. Attila), precum și de o ediție bilingvă, apărută la Budapesta, dar cea efectuată de Zoltan e o certitudine valorică, traducătorul având experiența scrisului poetic deopotrivă în limba română și în cea maghiară. Mai mult, analiza pe care o efectuează

în "postfață" indică o bună cunoaștere a poeziei liricului arădean, scriind despre "situațiile abstracte, absurde, introspecție, tehnicile uimitoare, cititor captiv, grotesc metafizic". Dacă a realizat selecția pentru volumul "MIEZUL DE APĂ/VIZMAG", atunci și-a dovedit aptitudinea de a fi un fin degustător de poezie, "intrând" curajos în sufletul cuvintelor și în "miezul de apă" al intimității acestora, spre a releva (și revela) înțelesul plin de ne-nțelesuri al acestora. Poemele sunt parcă o înșiruire de arte poetice. Se propun experiențe din laboratorul intim al autorului, din aventura solitară a poetului prelucrând semantica vocabulelor, arzându-le în focul bengalic, ca să obțină lamura, filonul aurit, pur, fără paranteze, explicații, fără punctuație, fără o subordonare a textului liric vreunei reguli. De pildă, lirica *Miez de apă* – cea care dă titlul volumului – are un singur verb, textul fiind substantivizat până la suplețea unui discurs răsucit înspre reflecție cu ecou amplu: "Miezul de apă/ al pietrei./ Pielea și focul/ și gheața./ Inima/ pe care o smulge din piept cu mâna/ precum dintr-un întuneric roșu/ îngerul.// Lirica e profundă prin chiar dezgolirea de sens gramatical, iar spațiile albe eliptice de sens e îndemn pentru cititori de a le umple cu impresii, ademeniți de participarea implicită în actul creației. Majoritatea textelor selectate sunt mărturii despre ceea ce gândește și scrie Vasile Dan atunci când compune, cum intră în dialog cu realitatea, cum vede "albine negre" așezate pe pagina albă spre a culege nectarul. Foaia albă A4 e asemenea unui deșert "în care caut o formă de viață"; e "pielea poetului" (amintind de un volum întreg cu acest titlu) pe care scrie și care se sfârșește odată cu "emoția dimineții/ atunci când o pierd/ ca un șarpe de ea/ singur mă lepăd.// Cartea e "o apă ce curge molcom adânc" ... "e o apă tulbure cu vârtejuri ascunse în care intri/ fără să mai poți ieși/ atâta timp cât trăiești.../ (...).

Finalul liricii *O carte* a fost preluat de Böszörmény Zoltán ca titlu pentru postfață: "Ea (cartea – n. n.) e prima ta lectură cu care poți pași în viață/ unde ele spun totul în amănunt calcă/ numai pe ele/ cu încredere/ stelele se aprind uite/ chiar în mîlul ei albastru.// (Parafrazând și punând discursul poetic într-o formulă sintactică, textul și-ar înșirui vorbele astfel: "ai încredere și calcă pe undele cărții, asemuită cu o apă, pentru că din mîlul ei albastru se aprind stelele"). Mărturisirea confesivă din *Echinocțiu de primăvară 2020* are aceeași problematică a scrisului: (...) Mă droghez zilnic între cei patru pereți/ cu câte o poezie nouă/ pe care eu însumi o scriu/ și mi-o citesc.//

Convenționale mi se par totuși selecția textelor cu titlul *CV, Bună dimineața, Norii scriu cel mai bine pe ape* (acest vers are metafizică și greu i s-ar putea găsi un cusur), *Atletul schiop*. În schimb, *Mierla neagră* (aprilie 2020) propune un text profund, cu semnificații afective și introspecții emoționale așezate în cuvinte care macină timpul făcând "câțiva pași și aceia/ mărunți pe care cineva îi numără cu grilă./ Înapoi unul în plus// Da, *Cititorul captiv* se încadrează în aceeași categorie a confesiunii lirice, o explicație specifică a poeticii: "Tot citind din mine însumi am ajuns singur/ captivul bibliotecii devastate...". Cine sunt agresorii, inoportunii lirismului? Sunt "poveștile nerușinate", "personaje tragice", "intrigi incredibile", "dorințe impudice". Contrar acestora, el, poetul, se regăsește dimineața "într-un singur miez de apă" în "picătura de foc pe limbă, o pată de sânge nobil ... răpuse într-un ultim vers lizibil...".

Remarcabile sunt *Să presupunem că nu eu scriu acest poem, Mușuroaie obscure, Ultimul poet*, precum și poemul dedicat "orașului meu", cuprins în interiorul ultimei litere din alfabetul grecesc Ω : "Când a fost pus în sfârșit pe hartă/

rîul întâi a fost învățat să scrie/ o singură literă – omega./ O capcană din care nimeni nu mai putea fugi/ niciodată/ ci numai intra:/ *O, Arad, Arad luridum...*

Fiecare poem selectat ar dispune de demnitatea de a fi recitat, analizat și digerat cu întreaga implicare a lecturii. Traducerea respectă în cea mai mare parte spiritul poemului de bază și respectă topica specifică. A fost o întâlnire fericită între doi poeți care să se privească în aceeași oglindă, dar din poziții diferite. Ei văd aceeași imagine, atât sub chipul unui ”miez de apă”, cât și cel de ”vîzmag”.

Volumul a apărut la Editura Brumar și IJK Budapest, în condiții grafice de excepție, cu o copertă relevantă (autor Böszörmény Panna) și o organizare a textelor într-o elegantă paginație.

Ce mesaj transmite această carte? Arad dezvoltă o stare de spirit conform căruia cetățenii, indiferent de naționalitate, întrețin bune relații umane, apreciază cultura și sprijină valorile, fără alte criterii decât cele calitative. Pentru poetul Vasile DAN, volumul îi internaționalizează creația și-l promovează în alte medii culturale europene. De altă parte, selecția poemelor este un indiciu asupra impactului pe care stilul său poetic îl are asupra celorlalți cititori. Poezia actuală, începând chiar cu generația optzecistă – în care se încadrează Vasile Dan – nu a rămas accesibilă oricărui tip de cititori, ea având nevoie de lectori elevați, cu o cultură întreținută a lirismului, pe baza unei inițieri în structurarea sensibilității și atașamentului față de expresivitatea poetică. Colaborarea dintre traducător și tradus a dat o carte excelentă, care îi onorează deopotrivă pe poetul român **Vasile DAN** și pe poetul de limba maghiară **BÖSZÖRMÉNY Zoltán**.

***

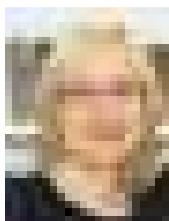
SEMN DE CARTE

Lucia BIBART

Am intrat orb...
ești ca aluatul
pus la dospit.

în așteptarea mâinilor
care să-ți desăvârșească arhitectura.
să te treacă din labirintul lui Cnossos,
fără să te întâlnești cu Minotaurul!,
în cetatea ideilor

unde, după cuvenita
perioadă de meditație
- cu pasul Ariadnei pe aproape -
să recunoști:
„Am intrat orb...”....

UNIUNEA ZIARIȘTILOR PROFESIONIȘTI. SPECIAL

JURNALIȘTI „ÎN BARCA” POLITICULUI...

Roxana ISTUDOR

Jurnaliștii trag puterea politică la răspundere. Jurnaliștii relatează adevărul cu orice preț și nu fac compromisuri. Cum se împacă acest fel de formare profesională, de cele mai multe ori calată pe un anume fel de a fi al unui om, cu politica? Foști jurnaliști care au devenit lideri de partide sau senatori ori deputați ar putea răspunde, cu multe cuvinte și argumentații elaborate...

Legendarul **Winston Churchill** a fost în tinerețe corespondent pentru The Morning Post, timp de un an, dar politica era prea dominantă în firea sa, așa că nu se poate spune că emblematicul premier ar fi edificat o carieră jurnalistică și apoi ar fi „sărit în barca politicului”. Dar Ruth Davidson, care a lucrat la „Glenrothes Gazette”, „Kingdom FM”, „Real Radio” și BBC Scotland ca producător, prezentator și reporter timp de șapte ani este o altă poveste - fostul lider al Conservatorilor scoțieni a intrat în Camera Lorzilor și, deși nu a avut decât patru discursuri și două interpelări, a încasat peste 24.000 de lire sterline din bani publici în primul an de activitate politică (2021). Un alt jurnalist britanic, Nigel Lawson, a lucrat la „Financial Times”, „Sunday Telegraph” și a fost editor la „The Spectator” înainte de a fi numit... șef al Fiscului, scrie „The Independent”. Foarte influent, Lawson a pus umărul masiv la votul Brexit și a înființat o fundație numită Global Warming Policy Foundation, susținătoare vocală a combustibililor fosili.

Înapoi în timp, Horatio Bottomley, fondator, printre altele, al celebrei publicații „Financial Times”, a ajuns membru al Parlamentului britanic.

Pe listă figurează, cum altfel, și fostul premier **Boris Johnson**, care a studiat la Balliol College, Oxford. În 1989, a devenit corespondent de presă la Bruxelles – și mai târziu cronicar politic – pentru „The Daily Telegraph”, iar din 1999 până în 2005 a fost redactor la „The Spectator”. Fratele lui Johnson, Jo, a lucrat pentru „Financial Times” înainte să devină parlamentar conservator, iar sora lor, Rachel, a încercat să devină europarlamentar pentru un partid rival, după o carieră de redactor.

La alegerile din Franța, din 2021, făcea multă „gălăgie” un candidat pe nume Eric Zemmour, chiar

mai la dreapta politică decât Marine Le Pen, care a atras atenția cu discursuri în termeni apocaliptici despre declinul civilizației franceze și a susținut ideea că elitele conspiră pentru a înlocui populația cu imigranți. Preșidențiabilul de atunci, condamnat de mai multe ori pentru incitarea la ură, a început urcușul pe scara politicii ca... jurnalist – a fost reporter politic, mai întâi la „Quotidien de Paris” (acum dispărut) și apoi la „Le Figaro”, un ziar național de dreapta, înainte de a deveni editorialist TV. Chiar dacă în Campania electoral s-a retras de la „Le Figaro”, a menținut aparițiile televizate.

În 2019, Dmytro Gnap, un reporter de investigație, a candidat pentru Președinția Ucrainei.

„Nu se mai trage puterea la răspundere în același mod”

Și în SUA granițele dintre mass-media și politică sunt din ce în ce mai slab desenate, scrie „Columbia Journalism Review”. Larry Elder, prezentator radio conservator, ar putea fi un viitor guvernator al Californiei. **Nicholas Kristof**, un respectat editorialist liberal la „The New York Times”, a făcut furori când s-a arătat deschis unei oferte pentru a deveni guvernatorul statului Oregon, susținând că acesta are nevoie „de o nouă conducere, din afara sistemului politic”; de atunci, a contactat posibil personal de campanie.

În 2018, Ross Barkan, un jurnalist din New York, a candidat fără succes pentru a deveni senator. Ulterior, a scris despre experiența sa: „Am început să mă gândesc mai mult la felul în care cei doi, politicianul și jurnalistul, s-au amestecat și la ce trebuia să-l învețe fiecare pe celălalt. Într-un fel, un candidat realizează munca parțială a unui jurnalist. Adevărat, nu din afară, adunând citate pentru o poveste și oricum nu se mai trage puterea la răspundere în același mod”. La rândul său, Stephen Glover, un editorialist care a lucrat cu Boris Johnson, și-a amintit că „scrierea în coloanele ziarului nu a fost o pregătire bună pentru a fi un politician serios, deoarece natura unei rubrici este că editorialistul scrie pentru a clarifica lucrurile”...

Și toate acestea în pofida faptului că ideea jurnaliștilor serioși care candidează pentru funcții politice este în general respinsă în SUA – Societatea Jurnaliștilor Profesioniști o descurajează, iar regulile etice ale principalelor redacții o interzic.

Tocmai din acest motiv, în SUA există o perioadă de pauză între activitatea de jurnalist a unei persoane și decizia de a candida pentru o funcție politică. Dar aceste „detalii” nu au stat în calea trecerii lui **Sarah Palin** de la posturile KTUU-TV și KTVA-TV în Anchorage la poziția de primar al localității Wasilla și apoi la funcția de guvernator al statului Alaska – Palin a fost inclusiv nominalizată de Republicani ca potențial vicepreședinte, alături de John McCain, în 2008, când au câștigat Democrații. Odată

Nigel Lawson

cariera politică încheiată, Sarah Palin a rămas aproape de mass-media, care se dovedește crucială pentru transmiterea mesajelor pe care le promovează și care, coincidență sau nu, gravitează tot în jurul politicului.

Europarlamentarii români Corina Crețu și Rareș Bogdan completează această listă (incompletă și care rămâne deschisă...) a politicianilor care au dus cu ei reperate fixe în care s-au format ca jurnaliști într-un domeniu al tuturor negocierilor și compromisurilor.

***

POVESTEA GREIERULUI CONTEMPORAN D.C.

Pe vremuri fost-ai criticat
Că toată vara ai cântat
De dimineța până sara,
Micule greier, cu chitara.
Și că mergeai, înfometat,
Să-i ceri furnicii truditore,
Care o vară a adunat,
Când tu cântai, umplând cămara,
Să-ți dea și ție de mâncare,
Că iarna nu găsești defel
De iarbă niciun firicel...

Ce-a fost, a fost, nu mai insist...
Acum curentul progresist,
Care tot bântuie prin lume,
Ți-o hărăzit un alt destin ,
Șărmane Greier lăutar:
Cel de vedetă la festin,
Mai specială și anume
Cu mătăluță la grătar,
Prăjit, cu rol de proteină
În loc de pulpă de găină,
Ceafă de porc sau piept miel,
Ori măcinat ca o făină
Proteică, nu de duzină...
Bazaconii tot fel de fel
Cum știe-un amărât de creier
De progresist, nici cât un greier,
Ba, încă mici cât o furnică...
Creiere de cretini, adică
Toți mâncătorii de rahat
Câte pe la noi s-au aciuat
Într-un partid partid de mari nimică...

UNIUNEA ZIARIȘTILOR PROFESIONIȘTI. SPECIAL

EDITURA „LIBERTATEA” DIN PANCIOVA Un martor al vremurilor și al existenței poporului român în Serbia

Teodora SMOLEAN

Elaborarea unui catalog foto, în care să fie prezentată întreaga producție a Editurii „Libertatea” în perioada celor 77 de ani de activitate prolifică, a fost un imperativ pentru compartimentul editorial al CPE „Libertatea”, apărut ca o necesitate de a accentua relevanța forței creatoare a celor peste o sută de autori și de a obține o imagine cât mai credibilă despre trecutul românilor din Banatul sârbesc și tot ceea ce scriitorii, istoricii, oamenii de știință și publiciștii noștri au lăsat posterității despre istoria, cultura, identitatea apartenenților români din aceste spații, precum și impactul lor asupra comunității românești din țară, dar și din afara ei. Prin operele și prin activitatea acestora, din păcate nu întotdeauna sprijinită corespunzător, s-a îmbogățit cultura românească din Serbia și s-a consolidat identitatea românească în spațiul valorilor universale.

În acest context, în anul 2022, când s-au împlinit 75 de ani de la publicarea primelor texte de beletristică originale în limba română, prin acest album vom încerca să ne reamintim de operele anumitor scriitori, poeți, istorici, critici literari, jurnaliști... care prin întreaga lor activitate prin care au consolidat, de-a lungul unor cariere remarcabile, statutul de oameni ai culturii, au publicat volume de referință din diverse domenii relevante pentru societatea românească din Serbia. Acei creatori implicați în actul cultural, care prin toate titlurile lăsate posterității, însușesc instituția noastră și contribuie la promovarea culturii și păstrării limbii materne.

Geografic, aflându-se într-un spațiu multietnic, compartimentul editorial al Casei de Presă și Editură „Libertatea”, una dintre cele mai însemnate instituții ale românilor din Serbia, încă din primii ani de ființare a înțeles însemnătatea multiculturalismului și a reprodus traduceri ale unor titluri remarcabile din limba sârbă în limba română, chiar și titluri din literatură universală, cărți publicate doar în limba sârbă sau cărți bilingve, deși obiectivul de bază a fost și este promovarea și asigurarea dreptului la informare și exprimare în limba maternă.

Editura are ca misiune primară să imprime pe hârtie realitățile și trecutul istoric și cultural al românilor din aceste spații, practic din toate segmentele vieții... date transformate în monografii, manuale școlare, dicționare, cărți din lingvistică, publicistică, beletristică, bibliografii, almanahuri, traduceri... Merite deosebite la demersul bun al compartimentului editorial al CPE „Libertatea” în toți acești ani revine și redactorilor-șefi: Vichentie Idvorean (1945-1957), Mihai Avramescu (1957-1975), Aurel Gavrilov (1975-1982), Todor Ghilezan (1985-1988), Slavco Almăjan (1988-1992), Ioan Flora (1991-1992), Nicu Ciobanu (1993-2000), Vasa Barbu (2001-2021), Teodora Smolean (2021-).

După apariția cataloagelor Casei de Presă *Libertatea* (publicate în 1958 și în 1962), apoi a „Catalogului Editurii *Libertatea*” (în 1988), a „Catalogului cărților de beletristică 1947-2002” (în 2002), a broșurii „Editura *Libertatea* – 60 de ani de beletristică 1947-2007” (publicată în 2008), a cărții *Pe aripile inspirației* (2008), a celor două studii monografice „65 de ani de beletristică” și „7 decenii de beletristică. *Mic dicționar de cărți și autori (1945-2018)*” (2019), în anul aniversar (2022) ne-am gândit ca această tendință să o continue un album foto cu producția integrală a Editurii „*Libertatea*” de la înființare și până în prezent.

Urmând modelul conceperii studiului monografic „7 decenii de beletristică. *Mic dicționar de cărți și autori (1945-2018)*” a autorilor Vasa Barbu și Nicu Ciobanu, și în tabloul editorial, coperțile (imaginile) sunt inserate cronologic, fiind categorisite pe genuri: beletristică originală în limba română, beletristică originală în limba sârbă, beletristică tradusă și alte genuri.

Compartimentul editorial în acești 77 de ani s-a impus în rândul minorității române ca un veritabil tezaur cultural, iar prin cele peste 1030 de titluri de carte a devenit un martor al vremurilor și al existenței poporului român în Serbia (Voivodina). În cele 220 de pagini ale *Tabloului editorial Libertatea 1945-2022* găsiți o carte de vizită a Editurii „*Libertatea*”, de la prima carte publicată cu această siglă și până la ultima publicată în 2022, între două coperte fiind conturată întreaga literatură română, sub marca „*Libertatea*”.

DE CE SCRIU FEMEILE... SCURTE NOTE DE LECTOR

Florica R. CÂNDEA

Context:

Armonia unei lumi se sporește și prin poezie, în general, dar și prin esențialul acesteia, în special.

Vrednică de stima sinelui, Mariana Stratulat își poartă satul (Coștei) în altruismul inimii, iar cuvântul în haina de sărbătoare a cărților.

În prezent, Mariana Stratulat este directorul Casei de Presă și Editură „Libertatea”, din Panciova, Serbia. Poate e mult, poate e puțin, să scrii douăzeci de cărți (cum vârsta fecioarelor despletite), dar e bine să ne știm rosturile pe acest pământ.

Cu acest nou volum, autoarea își rotunjește corola multitudinii de genuri literare pe care le-a abordat.

Emergența spirituală a Voivodinei cunoaște, astfel, plăceri estetice și se conectează la spiritul cultural național, într-un caracter jubilat.

„Strigătul tăcerii” e vocea vocilor din voci. E atât de reconfortant să (te) invoci reflexiv în sincopa anilor, prin trăiri cumulative.

„Strigătul tăcerii” nu e doar un semnificativ titlu, e și o sintagmă (care conține două substantive în nominativ și genitiv, adică un subiect și un atribut substantivul genitival) prin care suntem introduși în tema conținutului de carte (o sută patruzeci și opt de pagini, (alte) referințe și o Prefață, semnată de dr. Florian Copcea).

De ce scriu femeile... este de ceva vreme un leit motiv care îmi acompaniază și îmi întărește idealul feminin al existenței.

Am ales și pentru acest demers această exprimare (folosindu-mă de Nota biobibliografică) deoarece am sufletul legat atât de satul meu, cât și de Festivalul de umor sătesc „Gura Satului”, care m-a propulsat, notele despre ediția 2001 constituind debut publicistic pentru Mariana Stratulat în Săptămânalul „Libertatea” (2002), cu referire la Trupa de teatru „Neica” din Coștei.

Liricul din noul volum este subordonat unui amplu tablou crestat cu (în)semne și voci ale alter-ego-ului care se exprimă unui imaginar martor, când la diateza reflexivă, când la cea activă (pronumele personal fiind subînțeles): „Nu

am înțeles nimic / din ficțiunea vieții / când m-am raportat la realitate.”

Exprimările din voci alternează cu un monolog interior care seduce prin intenția de a induce anumite stări (tăinuind altele): „Îmi ascund sub pleoape spaima tăcerii / Și mă rog să nu-mi mărturisești / Că din versurile mele un curcubeu / Își va așeza un capăt / Să-ți slăvească jertfa de așteptare.”

La prima vedere, discursul liric semnat de Mariana Stratulat ar putea fi înțeles ca o refulare între epos și ethos, la o margine de suflet: „Frig, ceață și multă tăcere / vorbitoare / și-aducătoare de metafore / lirice.”

Dar până și schematică poemelor este anume aleasă (antologic) spre a undui trupuri constructive de un aparte înțeles: „Când cerurile s-au deschis ultima oară / am coborât în lumea esențelor.”

Că literatura feminină este un fenomen, se știe. Că literaturitatea acesteia își are un drum (sincope, enclave, tășuri) se știe și se descoperă (acoperă) prin teme și simboluri, unele perpetue, altele profunde. Maniera de sorginte filosofico-meditativă în cartea Mariane Stratulat se plusează prin substanțe și stilistici emoționale și contextuale: „Înainte de a afla despre ecoul cuvintelor / credeam în căzuta tăcere a strigătului / înaripat / al bobului încolțit de grâu / al frunzelor arse într-un ochi de apă.”

Sunt exprimate multe credințe cumiți în lirismul conjugat în diferite forme (catrene, distihuri, versuri ermetic-retorice, monorime) în volumul jubiliar, pentru că tot atâtea neliniști (ne)cuvântate bat... la pas (cu sau fără titlu(!) poema feminină a prezentului (din noi): „Am văzut poeți / îmbuteliindu-și versurile / în sticlele / pe care le aruncau / în valurile apelor...”

Există o forță lăuntrică de exprimare prin prefixe și negații, ori prin exultante registre de (ne)comunicare sau retorici conclusive (cu spectrul ademenitor al unei concepții estetice proprii) care se încastrează în atitudini mistuitor de un altfel de Ars poetica: „Dacă vrei să ajungi nemuritor / nu -ți dezbrăca pielea de leu...”; „Trăiri neîmpărtașite / trăiește femeia(...)”.

Titlul inspirat al volumului care (se) include în „O sută și una de poezii” se poate raporta la o altfel de redescoperire de sine: „Fiecare om trăiește ca pe o mască / un Alter Ego al lui.”

Cartea îndeamnă la reflecție și redescoperirea propriei ființe prin actul creației: „Se spune că acolo / dincolo de timp / timpul este ne-timp / și că sufletele oamenilor / se întâlnesc cu îngerii.”

Tumultul trăirilor din carte sunt asemenea plutirilor în ape limpezi: „Viața mea a fost cuprinsă / În viața lor / Și invers.”

Nemoarte, nenăscute, nevândute sunt textele conjugate în limbaj stilistic. Unui lector avizat și lucid cunoscător al jocului prin cuvinte nu îi va scăpa inefabilul și ludicul cunoașterii de sine și pentru sine. Forța lăuntricului elegiac (vezi ciclul elegiilor) este revelatorie și trădează talentul îmbinării (ca în tehnica bulgărelui de zăpadă din proză) a sincretismului simbiotic, dând acea alternanță a primului vers din ultimul (și invers).

Scurte note de final:

Dar, ca o concluzie, în demersul discursului liric, poeta se dovedește a fi în ascendența unei proprii maniere expresioniste cu accente notabile în armonii de nebănuite înțelesuri și întrebări cu frământări (pe care le orânduie cu pricepere și forme versificative) care (se) derivă chiar și printr-un singur stih, distih sau tristih: „Îi simt rece mâna de cenușă.”

Uneori rima împerecheată, alteori versul alb, alteori repetițiile, fac versificația ca pe una melodioasă și lunecândă în orchestrația „tăcerilor mute”, dar cu senzații ronsardiene sau baudelariene (ușor de decriptat aici și motivul șoimului sau al vulturului): „Deasupra noastră un vultur flămând se rotește.” E, cu siguranță, nu o dorință de zbor, ci o elocință, precum o sentință (în aforism premonitoriu).

Aparențe și esențe fac din creația semnată de Mariana Stratulat o voce rafinată care are propriul ecou.

(N.n. Prezentarea noului volum a avut loc în data de 8 martie, la sediul Consulatului Român de la Vârșeș, sub înaltul patronaj al E.S. domnul consul general Gheorghe Dinu. Au fost prezente și alte oficialități locale și reprezentanți ai forurilor culturale. Numeroasa asistență a fost alcătuită din colegii autorului, familia, prietenii locali ori cei veniți din Țara mamă, județele Arad, Caraș, Timiș).

***

CULDUȘII

(din Porumbiștea unei literaturi cu (niște)țărani. Un discurs narativ asupra unui roman dorit în trei volume

Florica R. CÂNDEA

Se fac zece ani de când cunosc acest roman „la pachet”, mărturisește prozatorul, Valeriu Ilica, „cartea începe când se termină războiul și se termină când începe revoluția.”

Cele trei volume care alcătuiesc romanul-fluviu au, desigur, o privesc a ochilor deschisă încă din coperte și clapete (care învelesc așternut de file numărate în peste o mie trei sute de pagini).

Grafica din coperte, una de excepție (Corina Stoica) este a pământului scobit în stânca de suflet a veacurilor peste care țărani au slujit dar nu au culdușit.

Cartea întâi este însoțită de două clapete prin care autorul își motivează intențiile de a se apleca nu numai înspre albia Văii Crișului Alb, prin scris, ci și de lumea satului, bântuită de culdușism și activism.

Capitolele (douăsprezece) sunt precedate de „Argument” (Corneliu Cornea, Membru fondator al A.F.D.P.R.-Filiala Arad).

„M-am apucat de scris” (edificatoare, iată, prin sincera adresare și prezentare a intențiilor autorului). Așadar, peste Țara Zărandului e din nou primăvară (...) pădurea se cată de muguri (...) lumina se-ntoarce acasă” (descrieri narativ descriptive sub un ochi de un verde pur „nevinovat ca o fecioară” (o comparație a freneticului din liniști de ambră!).

„Ciobani pletoși (...) tot vin, străini și singuri, vecini Totdeauna” (iată un adverb de timp substantivizat).

Romanul fluviu al prozatorului Valeriu Ilica nu irită o realitate, ci desfată o lume a satului (Săracă lume, săracă) nealterată decât de ordini, acolo la Izvoarele ei, govojdieni, și în care autorul, pe post de demiurg observator plămădește aluatul galeriilor de personaje sculptate cu toporișca unui filolog școlit domn și ieșit dintre țărani, dar nu! nu vom citi o Comedie umană, Honoré de Balzac, pentru că satul pentru Valeriu Ilica este precum natura lui Sadoveanu „odată ajunși la Domnie govojdanii se risipiră care pe unde (...) își puseră degrabă merindea la fereală.”

Conștient de rolul atotuman față de societatea sa tânără, naratorul scrie când epifanic, când cosmofanic, menajând personajele sale trudinde pe o „Saga” aflată când în procese tipice de dezvoltare, când de un regres tipic societății.

„Viscolul și ploile, gerul, furtunile sau arșița verii, dar mai ales timpul, timpul care nu iartă, toate la un loc trecuseră fără a lăsa urme în lemnul sfințit al bătrânului srejar.”

Ancorarea la o dură realitate este de un profund realism care induce ideea sigură cum că românul are inserții autobiografice (trăite, fin observate și acut

redate). Deși relatarea din roman este făcută la persoana a IIIa, autorul este omniprezent și omniscient, redând ca pe o masă de puzzle înlănțuiri și alternanțe epice din varii topos-uri pe care firul narativ le surprinde în pasaje demne de pus în ramă (de fapt locurile par sălbătice, dar dibăcia condeiului le umanizează). Fără a mai aștepta alte invitații, cinci linguri se îndreptară spre punctul geometric al măsurile, strachina cu tocană.”

Cu o vioașie potolită, autorul nu și înfrânează personajele care poartă numele pitorești, ci le reliefează în dialoguri patetice (uneori chiar în invocații sau vorbe cu tâlc):

„-Nu vorbi cu păcat”

-O, cerule mare, ai grijă de mine și de pruncii mei!”

Tablourile comediei sale umane cu și despre culduși sunt creionări sugestive care nu prevestesc glume amarnice despre război, ci despre bătaii interioare de inimi sădite în timp și pe care lupta le-a făcut puternice:

„-Oare ce bătu doba, babii?”

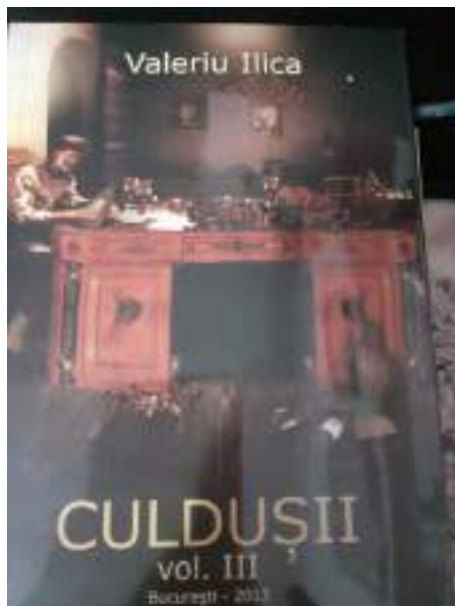
-S-a sfârșit războiul...” se aduce la cunoștință...!

Valeriu Ilica nu este un scriitor vetust, romanul său desfășurat pe trei volume și 12/8/16 capitole, acestea putând fi oricând din punct de vedere compozițional definite nuvele de sine stătătoare, face din autorul lor, unul cu o implicare personală absolut vizibilă.

Nu există nici experiment în expresie, nici fantastic, nici romantic, scenele nu conțin un anume dramatism, decât prin prisma realismului desprins din acestea.

La toate acestea, descriptivismul narativ sporește obiectivitatea epicității: „Șiruri lungi de nuci și pruni de-a valma și cireși sălbatici se așterneau de-o parte și de alta, ca un covor plutitor și plin de răcoare.”; „O boare caldă și molcomă ca o binecuvântare începuse să adie.”

Cartea întâi nu este (așa) de o simplă literaturitate, pentru că ritmurile se succed implacabil, nu am îndrăzni să afirmăm că ar fi un jurnal al ciclurilor agrare și ale vieții de la țară cu cele ce băntuie lumile, dar lumea-i cum este la vreme de poveste (reală): „O tristețe adâncă, soră cu moartea, pusese stăpânire pe fața sa plânsă, prelungă și arsă de soare.”(...); „Mare minune dacă vor rezista pe căldura asta la colb și la tăvăleală.”; „Pe șpor nimic. Pe masă bătea vântul. Nicăieri, nici urmă de uspătură”(...); „Înainte lor, întunericul colcăia verde și moale, ascunzând la tot pasul, monștri de frunze și foșnitoare fantome” (un tablou al hiperbolei metaforizate care conferă o atmosferă de poetizări în proză cu personificări în epitete).

Cartea a doua vine cu aceeași eleganță în format (opt capitole) și concept. Cele două clapete conțin citate despre demnitatea țăranului, a durerii sale de cânta din buze de lacrimi, puțința ospeției (și) prin cuvinte. Și da! Mărturisește autorul ca o porta voce distinctă: „Dintre toate anotimpurile anului, niciunul nu este așteptat de țăran ca toamna (...) mult înseamnă să ai de unde-ți lua când îți trebuie un măr, o pară sau o prună coapte.” Chiar dacă nu acesta este scopul derulării secvențiale din roman, trebuie să ne oprim asupra descrierilor de momente circumstanțiale care dau un anume aspect timpului: „În noaptea știută, o noapte neagră, nepătrunsă și afurisită, din nou zgâlțâituri, răcnet și aceleași vorbe de ocară. Cu o joardă în mână, la un sfârțai după doisprezece.” (...) „Era pe la mijlocul verii, mai precis între cele două pâini.” (...) Țesătura firului narativ este atât de bine sudată în realități crude și îndrăznim o opinie de lector, cum că romanul readuce, prin conținut, tipologii umane și tablouri epice specifice romanului de tip doric (Nicolae Manolescu, Arca lui Noe), în sensul că există considerente sine qua non de a-l defini: autorul privește și relatează totul din exterior, fiind și privitor, dar știutor dinafara acțiunii, iar omnisciența e dată de obiectivitate. Astfel că, la vremea vecerniilor valerianilisciene, „În pădure plutea cea mai desăvârșită tăcere. Era o liniște fără margini, contagioasă și ispititoare, care se părea că-l inundă și-l copleșește, o liniște vrăjită, de-nceput de poveste.”

„Seara se lăsa încet, coborând dintr-un cer senin, dar fără lună. Nicio adiere de vânt, niciun foșnet, nicio mișcare. Pădurea adormise odată cu seara. Somn adânc înainte de a fi mers la culcare.”

Tind să cred că proza din această carte este una nu numai de tip modern cu accente realiste care are repere apocaliptice și ușor epic prozaice: „Obsesia zădărniceii sacrificiului și inutilitatea suferinței îl urmăreau ca o amprență. Invazia tristeții și teroarea singurătății îl copleșită dintr-odată. Întunericul îi căzuse în suflet și domina tiranic. Plutea cotropitor peste bordel, stârnea păreri de rău, răscolea noi suferințe, amintiri și doruri, domnind peste amarul și osânda lumii. Fagii se alungeau înainte-i, jivinele începeau să se miște, iar desișurile se topeau într-o neclintire grea și ofticoasă. Frumoasa pădure părea o amintire ștearsă, o tristă și nemaiauzită poveste.”

Cartea a treia continuă formatul (șaisprezece capitole), iar clapetele conțin citate despre supliciuul unor vremuri atroce.

Coperta a IV-a dezvăluie date biografice privind formarea profesională a autorului și aplecarea asupra acestei scrieri ca o Trilogie.

Cumplit, cumplit de tot trebuie să fi fost în acele timpuri în vechea Govojdie-țara țăranului fără țară. Într-un fel sau altul, în aceste volume, autorul relevă, antropologic social, un fenomen care este „omul” din prisma momentelor subiectului (momente care surprind argumentarea apartenenței la genul epic, prin toate segmentele, de la incipit la deznodământ). Este, dacă vreți, o convertire permisivă, prin cuvinte, a derutei și duratei unei perioade istorice, mai mult ori mai puțin (greu) de îndurat: „Dragostea pentru animale a țăranului adevărat a fost și proverbială va rămâne. Asta, cât vor mai exista țărani! Stăpân pe puținul pe care-

l are, și alături de iosagul său, El, țăranul, aparține locului și timpului în care i-a fost dat să trăiască.”

Valeriu Ilica scrie și aici despre țăran, un cultivator rural și un trăitor (într-o dimensiune reală și un mod de exprimare nici de slavă, nici de laudă, ci de preamărire). Dar Culdușii? Ca niște nevăstuici pe năsăpări...

Se cunoaște din cele mai vechi timpuri atașamentul țăranilor față de animale și predilecta plăcere de călărie, dar demn de urmat este următorul pasaj din roman: „Cu sau fără învoire de la țăran, caii erau scoși rând pe rând din grajduri, legați deodată și duși din bătă, în sudălmii și în rânjete răutăcioase de aceste lighioane la goscol.” (Apă, paie și bătaie). De voie, de nevoie, țăranii din romanul-fluviu „Culdușii” scormoneau pământurile, dar nu se dădeau duși cu una, cu două, de lângă iosag sau de lângă cele de ajutor pe câmp: „Sunt adevăruri pe care astăzi nu le mai pune la-ndoială nimeni.” Cu toate că (avansând o idee) eroii prozatorului Valeriu Ilica sunt numiți culduși (țărani), acesta nu îi abandonează, ci îi acompaniază în înțelepciunea lor, dar și în felul lor de a fi, care nu este, deloc, prezentat artificial. Este lesne de înțeles că atunci când vorbim de țăranii includem aici și femeile țăranici, care, adesea munceau cot la cot cu ortacii lor: „Că era vreme bună, că era rece, brumă sau înnorat, dimineață de dimineață, femeile se adunau în crucea uliței, de unde, cu damigeana într-o mână, cu secera și cu coșul de merinde în cealaltă, se îndreptau spre hada din Cot(...)”

Acești (niște) țăranii au fost și credem, mai sunt, sufletul satelor, de acum ori de odinioară, chiar dacă, peste bătucita lor talpă, s-a fost exportat foarte multă forță de muncă, dar, peste tot și toate, am avut parte de o lectură densă, iar narratorul, cu finețea observației, a notat tot: „Ce repede zboară timpul! Și cum le mai schimbă pe toate.”

Ba, mai mult, își surprinde eroii (ne)oropsiți în veghea clipelor de tăcere și de smerită supunere: „(...) Peste tot domnea o liniște adâncă și grea ca așteptarea, Gândul călătorește departe cadelnitând tăcere.”

În loc de încheiere: „Când va dispărea ultimul țăran din lume, va dispărea și ultimul om din specia om. Și atunci or să apară maimuțe cu haine” (Petre Tuțea). Pornind de la aceste constatări, ne vom permite anumite considerații a ceea ce înseamnă scriitura (nu zgură) în aceste trei volume. Din capul locului vom spune că nu este nici maculatură, nici scri(e)tură, mai degrabă sunt texte de pagini pentru pus creierii pe bigudiuri. Imaginile descriptive, narative ori dialogate sunt perfect aranjate, încât nu dau loc bombasticului de niciun fel. În altă ordine de idei, sare în ochiul unuia care a bătut lopta pe dunga șanțului (poate și câmpurile de săpat) stilul denominativ prin care își tratează atât toponimul ori denominativul personajelor pe care nu le cruțează. Cum nu cruțează unele comportamente ale (ne)cuvântătoarelor, dar și (ne)lozincardul specific vremurilor (și exprimat în fixul cuvintelor din pixul anilor). E o adevărată epopee devenită odisee prin tot ceea ce se descrie în operă. Minuțiosul se întrepătrunde în cotidian și ambele țes broderia culdușiană a satului românesc văzut prin prisma ochilor unui trăitor (nu trecător). Expresiile specifice unui grup sau exclamările de argou sau jargon,

sudălmile sau blestemele imperative, țin de încărcături și stări acumulate, fapt pentru care alcătuiesc un glosar de vorbe de duh sau în grai cu tot pitorescul iscat relevant și revelatoriu.

Țăran român, Măria ta, prin scriitorul Valeriu Ilica, ești (și) aici exponentul satului patriarhal cu toate rumbele desprinse din cătunul tău propriu. Pe vremuri, pământul tău era sfânt în porumbiști și miriști, iar mâna ta, asudată și lucrată, era bătucită și arsă. Ar fi inutil să îl întrebăm acum pe autor de ce acest demers, de acest volum în trei cărți, așa că, mai bine, vom deservi cititorii cu pasaje extrase sublim dar minim din carte.

Personaje denominative: Ariștanțu, Berbunca, Capelanu, Ciripoi, Coteș, Clonțariu, Ceapă, Coleașă, Cotreșu, Crenguța, Croampa, Ciama, Culiță, Dîrzu, Doloțu, Frunzina, Hainu, Kentu, Leordean, Mandula, Micășoaie, Mînjală, Moșoiu, Pamuca, Părădica, Păiușanu, Piscoi, Pițulă, Poșîrcă, Porîmbu, Rozina, Silvan, Sucală, Suceanu, Strujac, Șofroana, Șliboviț, Șoțalicu, Șterpelescu, Văiugă, Vînjosu ș.a.

Toponime: Dealul Doinei, Perla Dealului, Domnii, Dîlmă, Ulița Popii, Govojdia, Zugău, Boctărie, Pusta, Bocsig, Colțul Pietrei ș.a.

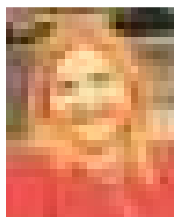
Cuvinte și expresii (în argou, exclamații, cuvinte împrumutate sau localisme): gealat, langsam, nein, ioi, deula, gyorsom, guda, ducean, cufăr, arde-l-ar focu', so cărăs', cagias, muclis-ciocu mic, mincinaș, țecher, moo, cușciriță, haba, socardes, dă-i șfung, ciortoi, mandea, a bolhări, țucur-ruda, cîrn, tace-bună, stai moale, jo van?, haleală, tare în clanță, ciumete, tovule, floaștăr, calce-te suceanu', î-î-î, mai știe dracu cu curvele astea, bine-mersi, a musali, dă-i în mama lor, pussi, vințeler, semetist, Marășească, ce vrei mă, clonțosule, a adătui, a duruța ș.a.

Exprimări scurte, subiect și predicat, predicat eliptic de subiect, cuvinte care se repetă, spre a accentua topicul și a da ritmicitate, metode lingvistic semantice (conversiunea, metonimia, oximoromul, hipocoristicul ș.a.) fac din limbajul cărții unul satiric și ușor alunecos înspre „O țiganiadă de Ardeal”, de bună voie sau cu voia dvs.

***

„Trecuse vremea și venise timpul” ar putea fi leit-motivul desfășurării momentelor epic-narative. Dar, să încheiem acest eseu argumentativ cu spusele autorului: „Culdușii nu laudă, nu acuză pe nimeni și nu culpabilizează pe nimeni. E un proces verbal, e o acțiune în constatare sau, și mai simplu, o reconstituire. Cu bună știință, las cititorului, acest drept, această plăcere, această posibilitate, în ultimă instanță.”

(...)Culdușii se vrea o răzvrătire, de aceea (spune autorul): „Dedic această carte adevăratului țăran român: un înger desculț, nu de puține ori flămând, cu palmele muncite și crăpate.”

PASIUNE SIMPLĂ. CONFESIUNEA ADOLESCENTEI. (Annie Ernaux)

Mira ODAGIU

Annie Duchesne, devenită Ernaux prin căsătorie, se naște pe 1 septembrie 1940, în sânul unei familii de muncitori. Părinții ei devin proprietarii unei cafenele-băcanii din Yvetot, o mică localitate din Normandia, și țin să-i asigure o educație convenabilă fiicei lor, coștienți fiind că doar prin educație aceasta își va putea depăși condiția umilă.

M-am apropiat de cele două romane *"Pasiune simplă"* și *"Confesiunea adolescentei"* ale autoarei franceze Annie Ernaux cu umilința și respectul cuvenit unui laureat al premiului Nobel pentru literatură obținut în 2022, dar și cu întrebarea legitimă "oare ce mai poate să uimească sau să fie atât de inovativ în literatură încât să ia Nobelul?"

Mi-am dorit să-i citesc cărțile pentru că știam din presa francofonă că e o autoare controversată/contestată precum misoginul scriitor Michel Houellebecq (cu care se află, de altfel, în crâncene polemici publice) dar, și pentru că la câteva zile după premiere am urmărit-o pe TV5 într-o emisiune maraton care îi era dedicată și în care și-a povestit viața și parcursul literar. Mărturisesc că m-a cucerit dezinvoltura și libertatea cu care vorbea despre tabuurile și tarele societății franceze, despre feminism și libertate, despre dezideratul de a scrie pentru a-și răzbuna rasa și sexul - "*Écrire pour venger ma race et venger mon sexe ne feraient qu'un désormais*". Mi-am zis atunci... Annie Ernaux e noua Simone de Beauvoir a literaturii dar, next level...și am avut dreptate!

Un lucru e cert. Cărțile sale nu sunt pentru pudibonzi. Libertatea, pe care și-o asumă de a scrie liber și fără perdea despre sexualitate și intimitate, șochează.

Primul roman, de mici dimensiuni, *"Pasiune simplă"* e mărturisirea lipsită de inhibiții a unei femei trecute de 50 de ani care rătăcește prin viața socială ca un somnambul pentru că toată energia sa se consumă într-o pasiune carnală cu un străin căsătorit cu 20 de ani mai tânăr decât ea. Fiecare cuvânt, întâmplare ori persoană ce iese în cale îi prilejuiește o legătură cu cel iubit ori îi provoacă o indiferență glacială. Nu există cale de mijloc, așa cum luciditatea extremă nu oferă scăpare din fața acestei pasiuni mistuitoare. Romanul se încheie dezarmant cu mărturisirea: "*când eram copil, pentru mine luxul însemna mantouri de blană, rochii lungi și vile pe malul mării. Mai târziu, am crezut că înseamnă să duci o viață de intelectual. Acum mi se pare că înseamnă și să poți trăi o pasiune pentru un bărbat sau o femeie.*"

În romanul *"Confesiunea adolescentei"*, naratoarea readuce la viață vara anului 1958, când în împrejurări obscure, s-a dăruit pentru prima oară unui bărbat. Abia împlinise 18 ani, evenimentul provoacă rumoare în colonie și o plasează într-

o lumină nefavorabilă stigmatizând-o, iar bărbatul preferă s-o uite și săși continue viața. După 50 de ani, scriitoarea își dă seama că s-ar putea întoarce la fata de atunci, pe care încercase din răspuțeri s-o uite. În cursul acestui proces, va descoperi că acea fată care fusese cândva este originea vitală, violentă și dureroasă a identității ei de scriitoare.

Ceea ce m-a surprins la scriitura lui Ernaux, și deduc că e una din inovațiile care i-au adus Nobelul pentru literatură, este complexitatea și fluiditatea narațiunii în care am identificat trei tipuri de voci/naratori care își pasează fluid și aproape insesizabil discursul narativ completându-se reciproc. Astel, avem vocea subiectivă al femeii-scriitor ajunsă la maturitate care își povestește viața prin filtrul memoriei și al timpului: *”În această duminică cenușie de noiembrie 2014 mă uit la fata care eram eu privind cum îi întoarce spatele bărbatul care s-a bucurat de ea, cu sau fără voia ei.”*, vocea subiectivă a fetei/femeii tinere care își expune în timp real/prezent experiențele și trăirile într-un jurnal intim sau în scrisori adresate prietenelor *”mi-e rușine de părinții mei - ,dar asta contează mai puțin decât nevoia mea de refugiu pe care îl găsesc la ei, în mica lor afacere – refugiul copilăriei”* și a treia instanță narativă, un narator obiectiv care relatează din exterior evenimentele ca un ochi străin care preia informațiile, fără să judece, fără să încerce să influențeze sau să schimbe judecata celorlalți *„din mometul în care l-a părăsit, toată îndoiala față de ceea ce s-a întâmplat s-a prăbușit peste ea”*.

Această A Treia persoană a Sinelui în numele căreia scrie Ernaux despre *”fata și mai târziu femeia care nu mai sunt”* sună răvășitor : *”Distanța față de mine, fata care trăise astfel de seri în sala de clasă, suspendate dincolo în timp, este imposibil de traversat ani, zeci de ani mai târziu. Imponderabilitatea gândurilor și a trupului cu care trăiam atunci s-a șters, e irecuperabilă. Nu mai pot spune eu în legătură cu ea.”*

Ernaux are un stil literar aparent sec și neutru *”sans fioritures stylistiques”*, un demers literar unic, hrănit din sociologie, și un stil extrem de ușor de recunoscut, în aparență „alb“, „plat“, dar e o simplitate care devine ulterior o armă cu o forță redutabilă. Cuvântul just, descriind o rană sau o suferință intimă (ca aceea a primei experiențe sexuale ce seamănă cu un viol, stigmat pe care tânăra îl va duce cu rușine și resemnare în suflet până la 70 de ani când scrie *”Confesiunea adolescentei”*), capătă o forță explozivă în demersurile de sondarea psihicului uman și a socialului trăit cu asumare.

***

NU CONDAMNAȚI CULTURA LA AUTOFINANȚARE

Valeriu ILICA

Dacă bine-mi aduc aminte – și-mi amintesc perfect – prin toamna lui 1983, cirula, în mediile oamenilor de artă și cultură din Arad, zvonul potrivit căruia, începând cu anul următor, din ordin venit de sus, toate instituțiile profesioniste subordonate Ministerului Culturii urmau să treacă pe autofinanțare salarială. Inclusiv, cheltuielile de întreținere: căldură, curent și curățenie. Gazul, apa și paza. Era o aberație. O anomalie. Un atentat la ființa spirituală a națiunii. Un act absolut abominabil. Era ceva de noaptea minții. Cu siguranță, a unei minți bolnave. Era – în fond – o găselniță. Un fel de a te spăla pe mâini. De a te face că nu vezi. De a arăta cine-i jupânul. Că nu-i pasă și nu-l interesează. Altfel spus, dacă vreți salarii, descurcați-vă. Organizați concerte, spectacole și expoziții. Mergeți prin fabrici și uzine. Culturalizați satele și lumea lor. Promovați cuvântul partidului. Vorbiți „meselor” despre visul de aur al omenirii. Despre imaginea omului nou.

Cert lucru, pe măsură ce momentul implementării sus - numitei decizii se apropia, îngrijorarea celor vizați – că erau actori, pictori, instrumentiști, muzeografi sau scriitori – degenera în disperare. Se întrezărea o perspectivă fără perspectivă. Părea că li se pregătește o lume rea, urâtă și tot mai înrăită. De aceea, toți, dar absolut toți, la locul de muncă sau acasă, la piață, pe stradă sau în tramvai, cu colegii, cu prietenii și cunoscuții, prin viu grai, dar și la telefon, discutau interminabil despre autofinanțare și despre consecințele ei. Era breaking news - ul aceluia trist sfârșit de toamnă mohorâtă. Se crease o stare de spirit antisistem. Una generală și generalizată. Tensionată, i-aș zice, cu riscuri evidente de a deveni incendiară. Poate, chiar explozivă și de necontrolat. Nu lipseau anonimele, lozincile și fițuicile. Se înmulțeau difuzările de înscrisuri cu conținut incitator sau de contestare. De nemulțumire și de dezaprobare. Cele mai multe, de genul: *Nu condamnați cultura la autofinanțare!* Într-un alt registru și pe alt palier, mucaliți, care încă își mai păstrau simțul umorului, făcând haz de necaz, veneau cu citate din Lenin, din zicerile acestuia despre rolul și locul artei și al culturii în societatea socialistă. Citeau cu avânt și-l citau din greu, cu aplomb, întrebându-se retoric: Ce facem, tovarăși?! Ne dezicem de învățătura marelui învățat? Divorțăm de tezele locatarului din mausoleul de la Kremlin? Iar, ca tacâmul să fie complet, frigul și întreruperile de curent din sălile de concert și de spectacole făceau adevărate ravagii: răceli și viroze, stări febrile, gripe și concedii medicale. Din cauza temperaturilor scăzute, violoniștii cântau cu mânuși improvizate pe mâini, iar actrițele se înfofoleau cu tot felul de șaluri și funde, dantele și zorzoane. Era de râsu' - plânsu'. Cât despre directorii acestor instituții, nu exagerez deloc spunând că erau cei mai năpăstuiți. Săptămână de săptămână, județeană de partid sau ministerul le solicitau tot felul de planuri, prognoze și proiecte, de tabele și statistici, situații și informări, iar salariații îi bombardau zilnic cu audiențe și intervenții, cu

jalbe și întrebări. Dar, și cu mărturisiri și confidențe care, fără excepție, trădau neputință, neliniște și nesiguranță, spaimă, panică și derută. Mai ales, după ce se aflase că, potrivit aceluiași dispoziții, orientări și prețioase indicații, urma ca – acolo unde nu se vor găsi resurse financiare – să se treacă la reangajarea personalului artistic și auxiliar, dar cu jumătate de normă. Era tot ce mai lipsea. Nu vreau să vorbesc cu păcat, dar asta chiar că ar fost cireșa de pe tort. Așa stând lucrurile, cu sprijinul și cu concursul domnilor directori, dar și prin activarea celorlalte mijloace specifice, am reușit un inventar al problematicii de siguranță națională, existentă atunci în aceste instituții. Un inventar complet, subliniez. Cuprinzător și convingător. Inclusiv, o listă întregă de necazuri și de nevoi, de neajunsuri și de greutăți ale angajaților, care, în noile condiții ar fi fost fără șanse de rezolvare. Odată materialul finalizat, după o consultare prealabilă cu ofițerul din centrală – un profesionist orientat și abordabil, cooperant și de ispravă – în data de 03. 01. 1984, documentarul autofinanțării i-a fost trimis pentru a fi integrat într-o sinteză ce tocmai se întocmea la nivel de țară și care, conform procedurii, urma să fie înaintată beneficiarilor legali de atunci. Până la cel mai înalt nivel, deși știam că ne cam batem cuie în talpă deoarece, asemenea informări și informații erau rău primite și privite cu suspiciune acolo sus, îndeosebi la cabinetul 2. Cică, afectau confortul psihic al „tovarășului” ... și, ca atare „aiasta nu se face”. Spun 03. 01. 1984, pentru că, imediat după evenimentele din decembrie, sinteza Aradului apare – transcrisă și fotocopiată – în două ziare episodice, dar de scandal: *Cuvântul* și *Strict Secret*, după câte îmi aduc aminte. Nu știu dacă autorii articolului au spus adevărul, dar se împăunau și consemnau ritos că au recuperat-o de la Berevoiești, unde „documentul” se rătăcise ... ca din întâmplare. În schimb, știu sigur că în câteva ore, toate exemplarele care sosiseră la chioșcurile din Arad se vânduseră ca pâinea caldă iar cei din FSN-ul județean l-au citit, l-au recitit și răscitit. Pe orizontală, pe verticală, în diagonală. Încă o „citire”, și l-ar fi știut pe de rost. „*Stop!*” – are o revelație și ajunge la o primă și înțeleaptă concluzie unul dintre proaspeții înscăunați. Unul care, prin 1983, fusese și el trecut pe lista neagră a autofinanțării. „*Trebuie citit printre rânduri. Aici e băgată o „șopârlă”. Așadar, să nu ne grăbim cu acuzațiile. Dimpotrivă. Securistul care l-a întocmit, chiar dacă nu direct și deschis, pledează totuși cauza instituțiilor de artă și cultură amenințate de pericolul autofinanțării. Se vede că știa situația și a înțeles gravitatea ei. Prin ceea ce a spus, a făcut pe avocatul. Pune degetul pe rană. Mai mult, a pus totul cap la cap și a dat celor ce trebuia să cunoască adevărul. Să vadă, să audă și să constate realitatea. S-o ia în calcul, să și-o asume și s-o cântărească.*”

În paranteză fie spus, persoane din cadrul FSN-ului local mi-au confirmat, cu condiția păstrării anonimatului, că, într-adevăr, în primul moment, „documentul” a stârnit reacții, fiind considerat o ingerință de nepermis în viața și activitatea instituțiilor de artă și cultură. Ușor, ușor, însă, pe măsură ce lucrurile se decantau, semnalarea a fost reevaluată și catalogată ca un ecou al disperării colective din acele instituții. Cu siguranță, asta s-a și vrut! Să fie un ecou al disperării colective! Așa l-am gândit și redactat atunci și tot așa îl văd și acum, la patru decenii de la dejucatul proiect al autofinanțării. În plus, și cu precizarea că ceea ce a urmat n-a fost o Bombonia pentru nimeni. Nu, nici pe departe. Dar, cel puțin se mai putea respira. Și supraviețui. Nu comentez mai mult. Se mai întâmplă. Uneori, și la case mai mari. Nu

e o noutate și nici un secret spunând că noi, „odioasa”, conform obiceiului casei, ne documentam și informam imediat. În regim de urgență. Insistam și reveneam instituțional, conform procedurii. Concentric și concertat. Cât, când și la cine era necesar. În problema auto „„„„finanțării, cu atât mai vărtos. Cu prioritate, fără mânuși și fără menajamente. Până s-a rezolvat. Sigur – și v-aș ruga să mă credeți – nu vreau să mă împăunez și nici nu caut merite scriind acest remember. De fapt, nu este și nici nu s-ar putea găsi un merit pentru cei care, într-un fel sau altul, ne implicam atunci în asemenea demersuri. Doar asta ne era meseria. Și-apoi, erau activități specifice. Curente și obișnuite. De strictă, necesară și operativă informare. Cu amendamentul că, de această dată, erau urgente și, pentru mulți, absolut vitale. Oricum, erau foarte importante, ceva mai speciale și fără precedent. De aceea, trebuia marșat rapid și țintit fără greș. Așadar, niciun merit! Din contră. Era „misia” noastră cea de toate zilele. Trebuia s-o facem și, făcând-o, nu ne-am făcut decât datoria.

În schimb, satisfacții profesionale au fost. Și, la o adică, încă mai există. Există, pentru că satisfacțiile nu le confirmă, nu le contestă și nu le confiscă nimeni. Le-am trăit din plin, atunci când am aflat că s-a revenit. Că s-a renunțat la proiectul autofinanțării. Iar satisfacțiile au fost cu atât mai depline, cu cât în „dialogul” cu cele două cabinete, prea arar avusesem câștig de cauză. În problema autofinanțării, însă, iată, a fost un meci câștigat. De această dată, tăria argumentului s-a dovedit mai tare. La fel, recunoștința și recunoașterea unora dintre cei vizați, care erau convinși că noi – „odioasa și sinistra” – am jucat un rol, cât de cât și am avut partea noastră de contribuție, mă rog, un cuvânt de spus la această schimbare de macaz. Sincer să fiu, m-am bucurat atât de aprecieri, cât și de bucuria lor. Mai ales, că erau oameni minunați. Sensibili, stilați și de onoare. Intelectuali cu ștaif, în compania cărora nu te puteai simți decât confortabil. Ca ofițer de linie, am fost o carieră întregă în preajma și în mediul lor. Cu toți am cultivat relații principiale. I-am apreciat, i-am admirat și, adesea, i-am aplaudat. Discuțiile cu unii dintre ei erau, pentru mine, adevărate cursuri sau colocvii de literatură. Datorită lor – trebuie să recunosc – eram la curent cu fenomenul literar contemporan românesc și universal. Mă bucuram atunci când vedeam că le-am câștigat încrederea. Că vin și mă abordează sau îmi cer ajutorul – pentru câte un pașaport, bunăoară. Cărțile cu autograf primite de la ei pot fi, oricând, o mărturie. În biblioteca mea, locul lor e pe primul raft.

Rămânând la capitolul satisfacții, aș mai consemna un mic, dar foarte sugestiv detaliu. Aspecte de genul celor cuprinse pe larg, ultimativ și alarmant în „mîsiva” noastră, cu date, dovezi și cu exemple, cu explicații și, evident, cu consecințe, vulnerabilități și cu implicații, tot cam pe atunci, făceau obiectul și subiectul unui teribil și acuzator pamflet al lui Adrian Păunescu. O filipică în toată regula, cenzurată – firește – de cerberii partidului, din pomenita perioadă.

Întitulat „**Cultura condamnată**”, este un adevărat rechizitoriu la adresa celor vinovați, a marilor și adevăraților vinovați, a celor ce urmau să facă parte din plutonul de execuție a culturii: „*Viorile îngheață în concerte,/ Și ninge vinovat pe dirijori/ Inchizitorii nu mai vor să ierte/ Pe nimeni dintre cei nemuritori/... Concerte va transmite telegraful/ Analfabeții cărți vor scrie, deci/ De sculptori, pictori, să se aleagă praful/ Și teatrele să fie grajduri reci/... Să fie frig în sălile de artă,/ Să înființăm violoncele mici,/ Că, poate, ne mai uită, ne mai iartă/ Frumoșii surzi ce ne-*

au adus aici.” Cenzurată atunci, poezia a apărut în 1990, în volumul intitulat **Poezii cenzurate**. Cartea are 780 de pagini și adună între copertile ei peste 340 de poezii. Mă veți întreba unde a păstrat Păunescu atâta poezie de sertar. O spune chiar el. Pe la mănăstiri și pustnici. Pe la duhovnici și starețe. Le-a dat spre păstrare unor înalți prelați – intelectuali de încredere, toți iubitori de limbă, de cultură și de neam. A apelat la prieteni și la rude, la colecționari și la pasionați de poezie. Le-a recuperat după revoluție și le-a publicat în volumul de care vorbeam. Multe, foarte multe, sunt un protest disperat, un plâns durut. Ani de zile ținute sub cheie, la sertar, au fost un strigăt mut într-un pustiu supraaglomerat.

PS: Și, totuși, să nu fie care, cumva, un merit faptul că atunci, în acel 1984, în problema autofinanțării culturii, acolo, pe felia noastră nevăzută, am gândit, am acționat și am vibrat pe aceeași lungime de undă cu alții, mult mai inspirați și mai în vogă, mai vocali și mai la vedere decât noi?!

***

TU...

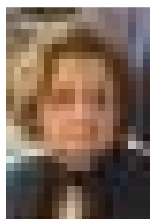
Anca DRILĂ

Pășești mereu încrezător,
C-un zâmbet permanent în colțul gurii
Sigur pe tine, căci știi și tu că ești....
Rupt parcă din povești....

Ai tinerețea... ai frumusețea...
Inteligența și pasiunea...
Cu vorbele la tine reușești, s-aduci
Vibrații-n suflet și-n simțiri...

Oamenii ca tine dau stări de bine,
Doar ca apar... din ce în ce mai rar.
Eu te rog, doar, să fii mereu, așa cum
Te-am cunoscut eu.

Nimic să nu-ți inunde veselia
Să faci mereu doar fapte bune,
Să fii același tu... de parca-i fi
Desprins din altă lume.

EL, POETUL...

Iuliana PINTEA

În miez de iarnă s-a ivit pe pământ.
A crescut, a hoinărit prin păduri...
S-a îngânat cu izvoarele, ierburile, „trunchii vecinici”...
S-a înveșmântat cu raze de lună...
S-a hrănit cu „basmе, doine, ghicitori, eresuri”...

.....
În miez de vară a intrat în pământ... un trup.
S- a înălțat „sus, pe bolta senină” sufletul ce a devenit luceafăr.

.....
Iar noi, adesea, ne pomenim spunând:
„Cobori în jos luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază”...

Trecut-au anii, rămas-au nestemate pline de strălucire cele petrecute cu adevărat și multe spusu-s-au și se vor spune, căci vii rămân.

Zi toridă de vară...

Trenul accelerat Iași-Timișoara oprește în gara orașelului de pe Someș.

Urc și caut locul rezervat în vagonul 7. Șapte locuri ocupate, doar cel de lângă ușă, liber.

Salutului mi se răspunde cu un semn afirmativ de cei șase tineri și unul cu plete argintii. Ciudat pentru vremea aceea să-i văd cu plete și îmbrăcați în blugi. Toți aveau forma tunsorii ce-mi amintește de aceea purtată de poetul nostru în anii de studii la Viena și Berlin.

Se încheagă timid conversația în limba franceză (așa puteam să comunic) și mi se spune că sunt studenți englezi împreună cu profesorul lor îndrumător, în excursie de studii în România. L-au studiat pe Eminescu și i s-au pornit pe urme începând cu locul nașterii, Botoșani.

Pronunță muzical și cu încântare: Ipotești, „codrii de aramă”, Iași, tei, lac, luceafăr.

Râsete și gesticulări când vorbesc despre masul la stâne și pregătitul brânzei, al mămăligii,

despre nopțile cu lună și stele, cu cântul din fluier și lătratul câinilor, cu șopot de izvoare și freamăt de codru.

Greu de redat și greu de înțeles pentru cei, ce nu găsesc farmec în meleagurile românești, să accepte răspunsul la întrebarea: „Ce părere au despre România?”

Prin deschiderea degetelor palmei și-au măsurat frumusețea țării lor și prin

deschiderea brațelor, frumusețea acestei țări.

Timpul s-a scurs cu repeziciune, tovarășii mei de drum se pregătesc de coborâre, urmează Clujul.

Ce impresii vor fi adunat pe acolo, nu știi, știi doar că ceva special va rămâne în sufletul interlocutorilor mei de un ceas pentru EL, POETUL și locurile lui.

Și apoi câtă intuiție în versurile:
„Sunt taine-n astă lume atât de neghicite,
De-ai spune viața toată, tot n-ai sfârși de spus!”

MIHAI EMINESCU

15 IANUARIE - 15 IUNIE
1850-1889

Și... cât adevăr!...
„Lumea toată-i trecătoare,
Oamenii se trec și mor

.....

Numai poetul,
Ca păsări ce zboară
Deasupra valurilor
Trece peste nemărginirea timpului
În ramurile gândului,
În sfintele lunci,
Unde păsări ca el
Se-ntrec în cântări.”

**EVENIMENTUL EDITORIAL AL ANULUI:
*THEODOROS, roman de Mircea CĂRTĂRESCU***

Anton ILICA

”Fiecare viață este o carte scrisă pentru a fi citită și judecată în altă lume de ”Marele Cititor”

-DE CE NU ȚI-A PLĂCUT CĂRTĂRESCU până acum ? mă întreabă Femeia.

-Pentru că și-a politizat existența, făcând parte dintre ”intelectualii lui Bănescu”, la o întâlnire cu studenții și-a etalat blugii decolorați, a vorbit simplist și orgolios; risipește mult devotament pentru o imagine care să-l propulseze spre premii, până la cel mare, mondial, numit Nobel. Și-a încercat talentul în poezie, proză, eseistică, publicistică, jurnale, mărturii și chiar critică literară. Nu lipsesc din lista sa bibliografică audio-book-uri, cărți pentru copii, romane grafice, poeme cu pixeli și interviuri de promovare. Uneori am avut tentația să-l suspectez de regizarea traducerii sale în numeroase limbi străine, inclusiv bulgară, suedeză, norvegiană, slovenă, olandeză, maghiară. Cărți i-au fost publicate în Suedia, Italia, Irlanda ori America. Și totuși, am citit cu mare interes lucrarea sa de doctorat despre *Postmodernismul românesc*, un text de referință pentru evoluția formelor de expresie ale stilului contemporan, precum și câteva romane (*Levantul, Orbitor, Solenoid, Melancolia, Nostalgia*). Evident că am fost atras de textul său *De ce iubim femeile*. Scriitorul se mărturisește: ”Eu sunt un om ieșit din comun de curios, cu nenumărate hobbyuri, cu obsesii puternice și cu voința de a ști totul despre tot”. Scriitorul transformă suferința în frumusețe.

ROMANUL *THEODOROS* (*Editura Humanitas, 2022*) a devenit principalul eveniment editorial al anului. Să-l lecturăm împreună, deși are un număr de pagini, care ar putea descuraja timpul dedicat lecturii. Cuprinde 33 de capitole (632 p.), scrise preponderent la persoana a II-a, exercițiu prozodic mai rar utilizat în literatură, dar care râvnește să reconstituie pentru stilul narativ persoana a patra (?). Neconvențional din toate punctele de vedere, linia narativă este labirintică, având farmecul povestitorului înzestrat cu har și meșteșugeala cuvintelor.

E un roman internaționalist, cu acțiunea mișcată în secolul al XIX-lea din Valahia și Grecia până în Ierusalim și Etiopia. Patru lumi care se intersectează din patru arii spirituale diferite. Fabulația, mitologia, realitatea, fantazarea se croșetează pe fapte istorice, ce pot sau nu pot fi adevărate. Secvențele narrative sunt supraetajate.

CINE NAREAZĂ toate cele scrise? Arhanghelii, ei arhanghelii devin povestitori, relatând aventura inteligentului și vicelanului Theodoros spre a ajunge împăratul care descoperă Chivotul Legii. Reconstituie viața unui servitor

tânăr de pe moșia Ghergani a lui Ghica, ajuns împărat al Etiopiei, cu numele de Theodoros, ”bestie cu chip de om” sau ”crin cu mireasmă dumnezeiască”. Lipsit de dragoste și măreție, ajunge în fața judecării popoarelor cerului. Dumnezeu devine nu evaluator al omului, ci cititor cu ochelari, încântat de povestea vieții temerarului Theodoros: ”Domnul cetea mai departe, cu nerăbdare, cu lacrimi în ochi, ori mânios din tronul său vecinic, rămânând visător la vreo istorie de libov”; ”degetul său dădea filele..., judecata nu va pune-n taler omul, cu păcatele și luminile sale, ci cartea scrisă de noi (arhanghelii – n.n.), cu osârdie, vreme de o jumătate de veac, iar dacă ea va fi primită în ceruri, va fi primită și pe pământ”.

ESTE ROMAN FICTIONAL ”MITIC ȘI ARHETIPAL”, alcătuit din narațiuni istorice supraetajate. Relatarea se construiește ca un poem măreț, după modelul marilor epopei ori a marilor alegorii ontice. Sunt documentate *Biblia*, cartea etiopienilor (*Kebra Nagast*), *Zohar*, *Cartea splendorii*, *Scrisorile lui Ghica* (schema alegoriei), basme românești, scrieri din Herodot și Pliniu. În plus, narativitatea capătă frumusețe prin spectacolul limbajului și a subtilității de a încropi vasta metaforă a unei existențe tulburate de mituri, mistere și ficționalitate. Nu poate fi redus conținutul la o povestioară pentru un cititor confortabil, de aceea, vă lăsăm curiozitatea să descopere fascinația unui text, care l-ar fi putut ademini chiar pe Domnule, supremul judecător. Dumnezeu devine lector, răsfoind foile și trăind intens secvențele animatoare ale personajelor.

-DE ASTĂZI, CRED ÎN VALOAREA SCRISULUI LUI MIRCEA CĂRTĂRESCU. M. C. confirmă opțiunea pentru postmodernitate, așa cum a teoretizat-o în lucrarea sa de doctorat, în sensul disoluției discursului clasic, a elementelor care dădeau narativității echilibru și înțeles. Altfel se va scrie în viitoarea **World literature**, după ce *Theodoros* va răspândi postmodernitatea narativă și lingvistică în stilul prozei mondiale. E prea gravă afirmația?!? Romanul parabolă cu titlul *Theodoros*, este, deocamdată, evenimentul literar al anului 2023.

***

EUFONIC. RECENZIE, CARTEA CU CINCI ANOTIMPURI. LAZĂR MAGU

Florica R. CÂNDEA

Context:

Știm cu toții că viața este urmată de anotimpuri. Mai știm cum anotimpurile au starea lor de beatitudine și binefacere. Am primit/privit coperta I a recentului volum cu aproape o sută de pagini (cronologia dispunerii pe ani a scrisului domnului Lazăr Magu se înșiră din 2015-2022, lipsind anul 2016; de fapt despre unele volume m-am fost pronunțat la vremea aceea, la Cenaclul „Lucașul” ori în revista Gutenberg). Coperta IV conține profilul autorului și un extras/România Literară, 10/13 martie, 2009, semnat de Constanța Buzea.

Ceea ce izbește în coperta bogat ilustrată nu e viața... ca o frunză răpită de vâlmășie, ci tabloul anotimpurilor, înrămat ca pentru simeze. Fiecare anotimp, încercând să decriptez esența, este colorat la vedere, în culori specifice, patru. În fiecare tablou, copacul (omul) îndoit, e când înfrunzit, când înflorit, când despodobit de podoabe și care privește înspre un anume cer, care cer, e când însořit, când lipsit de limpezimi, dar

plin de nori. Care nori induc înspre un ansamblu sculptural format din două mănunchiuri de forme crucifere, ca un îndepărtat semn... cel al depărtării! Acesta este al cincilea anotimp al golului din noi, din sine, din tot! Nimicul!

Despre carte:

De ce „poezie pentru vreme târzie”... Indiferent dacă îi este cultivat sau nu, omul are întotdeauna un anume sentiment predestinat asupra sensurilor propriei vieți, în special, și a vieții, ca stare, în general. Care stare o regăsim în acest nou volum, în optzeci și cinci de poeme, dispuse tot câte cinci și prefațate/postfațate de câte un Prolog/Epilog, dar și o Dedicatie.

Cred că fiecăruia dintre noi îi este foarte greu a se căuta în cele patru anotimpuri, cu atât mai nelimpede în cel de-al cincilea. Spune poetul: „e cerul, tot, o coală de hârtie/și-asupra ei stă aplecat poetul...”

Poetul face o adevărată sărbătoare pentru temele predilect majore din creația sa (viața, moartea, iubirea, natura, anotimpul, familia, crezul, metamorfoza, lumina, umbra, timpul ș.a), dar regăsim, la fel, o seamă de simboluri dominante (clepsidra, focul, strigătul, zborul, ruga, îngerul, crinul, apusul, răsăritul ș.a): „Nici nu ai timp să guști dintr-un meniu, se face-n viață imediat târziu.”; „Salcâmi ning, ninsoare-i până-n cer!”

În recentul volum, poema magiană pune stăpânire pe cotidian pe care îl induce unui târziu. Și, este absolut vizibilă și în acest nou volum, starea poeziei vieții cu toate tentaculele de care se sprijină sau se agăță prin lirismul aparte, poetul: „Mă încălzesc în iarna vieții mele!”;

„Te chem să vii cu vechiul jar/s-aprindem becurile iar!”; „Deschide iubito, umbrela/și brațele deschide-le acum!”

Ceea ce vom observa în curgerea conținutului este un anume cânt al eufoniei, poetul își cântă un anume personal mers dar nu strigă: „Spre seară orice rățăcește devine mai adâncă/și eu, eu sunt spre seară!”; „Îmi beau singur tăria-vinul fără vie/-acest fior de moarte ce-ncearcă să mă-nvie!”; „Pe stradă trece o doamnă letală/ cu mersul săltat de carte poștală!”

Un Mag tăcut ascuns într-un sărut și cuprins de două farmaciste mâini se consideră Lazăr Magu chiar și atunci când vede în fetele de măritat „păstăi de fasole verde” sau când

„Mai umblu o vreme, eu, urma pe stradă/și fac din ninsoare femeii de zăpadă.”

Poemele din acest volum au un discurs lin, care se pliază după poetul-peregrin, situat între descriptivism și nostalgii, bucurii și idei sugestive probate de un „cântăreț din toate frunzele...” (când); „se face frig în lume și liniștea se lasă.”

Despre versificație și elemente de prozodie:

Indubitabil, se resimt influențe din poezia nichitstănesciană, bacoviană sau eminesciană în acest volum (rod al aprofundării lecturilor și al seminției acestora). Limbajul și structura vocabularului are o dispunere între rima împerecheată ori cea îmbrățișată la care se strecoară și versul liber. Unele poeme se încheie prin distihuri conclusive, care dau sensuri semantice întregii teme. Monologul interior descriptiv din creația semnată Lazăr Magu este unul al călătoriei între Eros și Thanatos, în care viața are cinci anotimpuri și drumul de scaldă când în ape, când sub nuci, când prin umbre.

Și totuși... Avem nevoie de anotimpuri? De poezie, ca formă de cunoaștere sau de înțelesuri? Elemente căptușite în emoție și sensibilitate degajă discursul liric construit pe comparații, metafore și personificări fluente: „Luna un ceas de perete”, „Poetul s-a cusut în poezie”, „Crucea singură-n răscruce/de teamă își face cruce” „Cerul are aspect de rană”, „Vioara se învârte în jurul unui lied”.

Folosirea prepoziției „de” în rol de conjuncție „dacă” e preferată spre a se accentua sensul existenței efemerului în pendul de anotimpuri: „De-i toamnă, primăvară ori de e alb pământul/La marginea pădurii cântă vântul.” (sensuri pentru „viață și pustiu” greu de suportat!).

Meditativul și reflexivul sunt adâncite în prezenta plachetă de versuri ce are numărul șapte, cifra fiind simbol al creației și al cunoașterii împlinite, pentru că, spune poetul: „Cartea aceasta mă cunoaște... și mă-ndeamnă ca să scriu despre viața din sicriu... acum în pragul veșniciei/când mi se stafidește chipul/constat că nu i-am fost clepsidrei/admiratorul, ci nisipul.”

Așadar, un volum care deschide/închide un ciclu: al anotimpurilor de carte cu sau fără dus' întors. Zugrăvind părți de suflet în coajă de trup, volumul are note și cadențe în ritm de topic suav.

SALON GUTENBERG. LECTURI ȘI LITERATURI. RECENZII

DE CE SCRUI FEMEILE...

**CARINA A. BABA, NICHITA STĂNESCU.
LIMBAJ ȘI VIZIUNE POETICĂ.**

Florica R. CÂNDEA

Context: Impresia de surprindere pe care o aduceau unele din poemele cuprinse în volumele lui Nichita Stănescu revenea unui coeficient de creativitate (vizibilă ori indicibilă) care anunța apariția unui poet de o rară originalitate. Care originalitate consta în discursul liric cu evidente note și elemente individuale de o anume valoare estetică (insurecționale față de versificațiile anterioare ale epocii).

Fără a face polemism, în acest sens, Nichita Stănescu se opune nonpoeziei și propune un altfel de stil, propriu, al viziunii, în care confesiunea eului juventei este referențială. Poetul recurge la un imagism care nu vrea să coincidă cu metafora, ci cu o viziune de accent subiectiv.

Despre carte în context: O nouă carte surprinde în panoplia portofoliului ținut de Carina A. Baba, profesor cu două facultăți absolvite la Universitatea „Aurel Vlaicu” Arad. Rod al aprofundării istoriei literare și al readucerii lui Nichita în anii 90 ai existenței sale (ne)pământești, acest volum este transpunerea printeditată a Tezei de Licență (coordonator științific, prof. univ. dr. Dumitru Mărcuș) a fostului student/propunător.

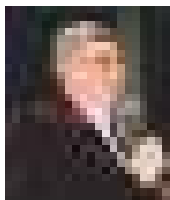
Structurat pe trei capitole mari și subcapitole (162 p.), la care se adaugă Argument, Introducere, Concluzii, Bibliografie, volumul a văzut lumina tiparului prin Editura XBG Mediapress Arad (conceptul copertelor aparține autorului). Astfel, ni se propun considerente privind lirica nichitstănesciană, pornind de la elementele și teoriile de neomodernism care o cadrează. Ca poezie a cunoașterii, în care eul liric se cuprinde în existențial, pentru că „revelația necuvintelor adumbrise în poet dogmatismul primelor expresii și al primelor revelații despre taina și acțiunea poeziei” (pag. 47). În lirica sa, Nichita Stănescu se rupe de ispite și își creează starea propriei sale mutații (pendulând între extravertire și un eu intelectual propriu, cogitațional/filosofic): „Nichita vede că omul vorbește cu tot ce are: cu sângele și cu osul (...) cuvintele sunt considerate viscerele ființei, sâmburii lucrurilor, prelungirea ființei” (pag. 114).

În întreg conținutul ei, cartea semnată de Carina A. Baba, dinamizează stări: starea lui „a fi”, specifică neliniștilor, avatarurilor, îndoielilor și întrebărilor, ca particularități ale alter-ego-ului poetic. Dublul, dedublarea, lupta cu sinele sinelui este lupta cu un celălalt: „Fapta omului e sinonimă cu acceptarea înfrângerii, cu pierderea de sine (pag. 139).

Concluzii: Nichita Stănescu este și va rămâne un mare creator de simboluri și imagini, care dau carnație și substanță lirismului său. Cartea de față este o pledoarie pentru cunoașterea acestora prin diafragma volumelor. Cert este că Nichita a deprins gustul „otrăvit și tare” (Arghezi) al tensiunilor ontologice ce se demarcă pe tensiunile originalei sale creativități: „Important este să nu îl transformăm pe Nichita Stănescu în mit (...) pentru că a transforma în mit este egal cu a ucide!” (pag. 153).

Ioan Vasile MARCU

POEMUL TĂU

Pentru mine ești totul...
Începutul și sfârșitul
Bucuria și durerea
Minusul și infinitul...

Răsăritul și apusul
Eleganța și cuvântul
Întristarea și speranța
Disperarea și iubitul...

Am crezut că sunt umbrela
Pentru viața ta și-a noastră
Și ne-a înflorit iubirea
Precum floarea într-o glastră...

Astăzi înțeleg mai bine
Ce înseamnă să fii tânăr...
Cum ne-mbrățișa speranța
Când te atingeam pe umăr...

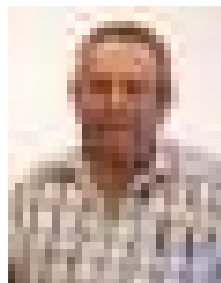
Poate că așa ne-a fost scris
În cartea care nu o știm
Și sper că ne vom revedea
În altă lume...alt destin...

Atunci aș vrea să fiu altfel,
Sfios, puțin mai înțelept...
Păcatul nostru îngeresc
Să-l port duios la mine-n piept...

Cuvintele parcă n-au rost
Atâta doar mai vreau să-ți spun:
Voi fi același care-am fost...
Poemul tău, dar mult mai bun...!

Liviu NADIȘ

PE TIMP DE NOAPTE...

Duce noaptea prin păduri
valuri negre în văgăuni
iar prin mănăstiri străbune
crește umbră-n rugăciune
se agită sub al bolții întuneric
mulțimi de lilieci numeric
pregătiți de zbor de noapte
ca să adune în cioc de toate.

Tot ce-i negru mișcă în noapte
prin frunziș prin văi departe
se strecoară rând pe rând
ce nu poți vedea nicicând
și îți vine greu să spui
ale cui sunt a nimănu
e mai bine mă socot
când mai bate un clopot
și cheamă la cele sfinte
pe copil și pe părinte
ca să facă plecăciune
că multe se petrec pe lume
mai ales pe timp de noapte
pe tăcute și sub șoapte.

***

Ovidiu PĂDURARU

CONFESIUNE DE PRIMĂVARĂ

Sunt un fals poet
ce-și chinuie condeiful,
Primăvara vine în ritm de menuet
au-nflorit cireșii, va-nflori și teiul.

Albine cautăperate
prețiosul polen,
Plante cresc nestingherite
sub îndrumarea soarelui efemer.

Mă cufund în gânduri grele
obosit de astenie,
Asediat de ciripit de păsărele
și parfum de floare vie.

Întins pe o bancă amărâtă
din parcul cu regrete,
Mă privește o drăgălașă fată,
strânge la piept câteva margarete.

Printre ramuri de salcie
raze de soare se strecoară,
Îi mângâie chipul de fecioară
îi sărută buzele virgine.

Se apropie cu pași mici,
îmi pune două flori în mâna-ntinsă,
Sare repede înapoi simțindu-se atinsă.
O strigă cineva: - hai aici!

În graba în care a plecat
simpatica fetiță,
Din păr i s-a desprins și i-a picat
o roșie fundiță.

Mi-e teamă să n-o calce vreun tâmpit,
sunt lipsit de orice vlagă să mă mai ridic.
Zac pe bancă, trupul îmi e greu și obosit
privesc spre cer și mă gândesc
la un grandios nimic.

Rămas singur, abandonat,
bolnav și nemâncat,
Mă lupt cu proprii demoni
ce mă urmăresc de ani și ani.

Mă sting încet în amiaza lui aprilie
ca o lumânare-ntr-o cameră pustie,
Fiori iuți și reci în tot corpul mă străbat,
tresar, amorțesc, transpir,
dar în zadar mă zbat.

Rare amintiri îmi trec
prin creierul înghețat.
Din ceața ce ușor mă-nvăluie,
imagini dragi de altă dată
încet mi se dezvăluie.

Te regăsesc zâmbind,
gingașă floare între toate;
Vreau să te strâng, să te cuprind
în brațele-mi paralizate.

E cea din urmă suflare,
nu mai simt apriga durere
Nimic nu mă mai doare,
sunt invadat de o stranie plăcere.

Ușor, capul într-o parte mi se pleacă,
roșia fundiță o cuprind în priviri,
În trupul meu viața e tot mai seacă
sunt lipsit de gânduri și simțiri.

Livia CIUPAV

bancă în parc –
odată cu fluturii,
măturătorii

puful plopilor
inundă cărăruia –
nori la orizont

primii pași de dans –
în buzunar, uitate,
petale de cireș

căldură mare –
în vitrina prăfuită
un manechin fără haine

ora exactă –
puiul de pisică
își ascute ghearele

flori de nu-mă-uita –
rochia prăfuită
își mișcă dantela

câmp cu narcise –
clopotul risipește
toată liniștea

canton părăsit –
cântecul unei păsări
îmi ține de urât

păpădie-n vânt –
la locul de-ntâlnire,
rămas tot singur

casa de pe deal
are obloane trase –
încă un apus

din mărăcini, iarăși
ciripitul păsării
necunoscute

după ploaie -
pe telefon deodată
un mesaj de-adio
(volumul „când pe-o frunză, când pe-alta”,
Editura Pim, Iași, 2020)
***

PRIVIRE ÎN OGLINDĂ

Ioana Crișan

Nu te priveam în ochi,
Căci erai ca soarele:
Luminai tot,
Pătrunzând orice umbră...
Iar în inima mea sumbră
Ai fi descoperit
Un fir de trandafir
Ce a încolțit;

Teama de a-l descoperi,
Fiind atât de timpuriu
În timpul cenușiu,
Îmi rodea solul roditor,
Dar era un fior
Care-l ținea puternic,
Sperând să devină vrednic.

Când în ochi te-am privit,
Sufletul mi l-ai răscolit,
Trandafirul s-a chircit
Și-n oglindă s-a conturat
Întrebarea:
Și tu ai sperat?

ARIPI PRIN VISURI

Adina MATEI

În jur doar aripi întinse de zbor:
sunt aripi de fluturi
sau de păsări,
de cai năzdrăvani
sau de Icarî.
Sunt aripi de cărți
ce-și caută popas,
în sufletul celor ce au mai rămas
să devoreze cuvinte,
să-nvețe să ardă
sau să se-avânte,
colorând un cer abstract:
poate-așa vor face contract
cu veșnicia scrisă-n filele de iarbă
sau vor aduna stelele-n salbă.
Târziu ei vor înțelege
că visurile nu au lege,
se rotesc în dans nebun,
trec intersecții de anotimpuri,
fără să le pese de depărtări
și câteodată
se mai opresc prin ninsori,
să scrijelească pe câte-un nor
sau pe-aripi de fluturi,
cuvinte-răspuns,
noi începuturi,
îmbrățișări reci
speranțe deșarte,
uitând că lacrima neplânsă
a unui suflet închis
într-o carte,
se pierde prin roua
neprihănită din noapte
și iubirile-i rămân doar șoapte.
12.02.2023

PUR ȘI SIMPLU

Aida VOIVODICIAN

Privind în urmă toate câte-au fost,
gândindu-mă mereu la tine,
vreau, pur și simplu...
și frumos,
cu tot neantul risipit în mine,
să-mi duc spre margini de trăire
ultimul rost.

Ajută-mă, de ți-e îngăduit,
să uit de încleștarea vinovată,
ca, pur și simplu...
și-mpăcată,
să înțeleg că-așa e scris;
Să îmi hrănesc răstimpul nins
cu-a fost odată.

Mă mângâie dacă mă vezi plângând...
În nopțile de stele pline,
în câte-un vis, din când în când,
întâmplă-te, mistuitor, cu mine,
pur și simplu...și
Înălțător.

***

DEBUT GUTENBERG

AMURG VIOLET

Grațiana IENĂȘEL

Carmen ȘENDROIU SULTAN

*

când va veni sfârșitul lumii
într-o duminică după amiază
tu vei număra culorile infinitului
le vei așeza frumos în dosar cu șină
ascultând mirabilis cântându-ți în strună

eu voi inventa noi poziții
sperietorii de ciori
înălțând cântecul pe poante
voi trage de-un colț de apus din care
să-i fac joben multicolor

ca să nu intrăm în gura lumii
voi scrie de-a-ndoaselea
rod și zor
cu un gest rocambolesc
le vom rezema nebunia
de tăblia patului când vor merge
pentru prima dată împreună
la culcare
așteptând nerăbdători să ne înflorească
dimineața de luni.

***

îneacă în lumea mea
de plumb cenușiu,
stau și cochetez cu luna...

o întreb dacă mai știe ceva de tine,
dragul meu,
ea îmi spune
că nu v-ați mai văzut de mult...
prea mult ca să își mai amintească.

mi-a spus că acum
privești doar soarele,
pentru că acum ești cu adevărat fericit...

mi-a spus și că
te face mai fericit ca niciodată...
că zâmbești timid,
atunci când la rândul lui îți zâmbește...

lumea care era cândva a noastră
s-a transformat
în lumea care acum e a voastră...
plumbul meu s-a stins deja
de mult...
de prea mult timp
ca eu să imi mai amintesc...

acum eu stau cu luna,
ne spunem tainice povești,
despre cum ar fi fost dacă...

PARADOXUL PERONULUI

Claudiu CHIȘEREU

Mă aflu într-o gară pustie. Acele ceasornicului încetaseră să mai bată. Reprezenta acum numai o insolită intruziune, cu ale sale topite cadrane, ceasul ce trona în mijlocul peronului.

Încercam să nu mă las surprins de aparențe; într-adevăr, era scandalos ca nici țipenie de om să nu se găsească la această oră de vârf, în gară.

Ascult îngândurat după zumzetul familiar, asurzitor al locomotivelor ce plutesc pe milenarele șine, de interminabile veacuri făurite. Dar cine sunt eu să vorbesc de veacuri? Cinci minute abia s-au scurs, după numărătoarea mea internă, însă brațele orologiului atârnă inerte, asemenea unei peceți așezate, implacabil și pentru eternitate, pe coșciug.

Colcăie în mine reminiscențele unui trecut care nu-mi mai aparține, dar de care cu greu mă dezic. Realizez asta numai în trecut, privindu-le ca pe o bornă lăsată de mult în urmă, însă totdeauna prezentă, ca o muștrare. Nici n-are cum fi altfel, căci sunt, în fond, la fel de profan ca oricare altul. Continui să aștept sosirea locomotivei.

Ajunge-va ea, nădăjduiesc, chiar dacă poate pe nesimțite, pe când mă aflu cufundat în fecunditatea unei trăiri interioare apriorice. Își va târî îndelung-trupul de oțel într-o liniște mormântală, menită să nu-mi tulbure simțurile aflate în descompunere.

În fine, ajung să mă perind plictisit prin impunătoarea realizare arhitecturală. Ale gării turnuri ca de fildeș au sfidat meandrele neguroase ale vremurilor celor trecute, trecând prin două războaie și, mai cu seamă, printr-o democrație. Democrația, care n-a putut vedea în gară mai mult decât o gârbovenie sleită de interminabile rămas-bunuri, bombardamente și schimbări de regimuri, a decis, fără preget, să-i atașeze schije, structuri metalice așa-zis moderniste de un grotesc inimaginabil, o ofensă adusă istoriei care palpita, nețărnută, într-însa.

Urcând scări rulante înțepenite, sondez birouri părăsite în grabă. Zice-se că o mare chemare (superioară firii) i-a strunit din adâncă acalmie pe funcționarii deziluzionați de o viață de birocrație searbădă. Nici chiar cei ce se îngrijeau de dânsa n-au putut întrevedea câte chemări, îndemnuri către zările uitate ale interiorității pulsau în zidurile gării milenare.

Pereții purtau, însă, urmele involuției și depravării, alterării vechilor norme morale. Sub straturi groase de vopsea se distingeau cu greu ilustrațiile din perioada începuturilor României moderne, când călătoria cu trenul poseda un cu totul alt simbolism. Și anume acela al renașterii, al unei continue regenerări, al progresului și

noutății. Până și reprezentările comuniste izbuteau să-l illustreze pe român într-o dulce și înălțătoare ipostază, fie ea cea muncitorească. Ele fură însă înlocuite cu redundanta artă postmodernistă ce te îndeamnă la o infamă pierdere în detalii fade.

Nu pot privi îndelung profanarea esenței istorice a clădirii, căci imaginația amenință să mă poarte pe meleaguri areorei străbătute de om cu mințile rămase întregi. Căci omul nu se poate constitui la infinit în următor asiduu al propriului destin, când vede că destinul colectiv se cutremură de atâta vulgaritate, de atâtea efuziuni lipsite de substanță, ce fac din trăirea imediată ultima constantă. Mă rog să aud sirena locomotivei, veșnic reînnoită în închipuirea mea însetată de realități, deși cea a sufletului dictează de la bun început și până într-un amarnic final. Oricât ar da ființa umană să se dezică de propria interioritate, să o arunce într-un cotlon al nălucirilor bolnave ce pe toți ne copleșesc cândva, ea răzbate, unic punct fix rămas într-o lume a tumultului, a zgomotului ce nu mai asurzește pe nimeni, din moment ce s-a proiectat în fondul trăirii colective.

Pesemne că gara aceasta mi-ar putea servi lesne de închisoare. Aici, gândurile ce mă dedau rațiunii fie pier, fie se preschimbă în ceva mai mareț decât motivul apariției lor inițiale. Căci la ce servește mai bine o închisoare, decât la a suscita pârghiile interne într-o sforțare ultimă, aceea a salvării eului etern din amorțire?

Adesea simt nevoia să zbier, să zbier de să plesnească sticla, presărându-mă cu cioburi diafane, să zbier de să se prăvălească zidurile gării rămase amintire pentru toți, în afara mea. Să se cutremure materia de atâta trăire refulată, de dorința certitudinii, care mă copleșește. Răzbate-va oare strigătul meu peste timpul și spațiul pe care amarnic credeam că le stăpânesc? Abia atunci poate certitudinile existențiale se vor sfărâma, lăsând locul dedublării sinelui, reconstituirii mele într-un complex de energii creatoare, dezise de imediatul anodin.

Oricât încerc să dau glas frustrării față de locomotiva întârziată cine știe din ce cauză, îmi pare că sunetul se afundă în mine, neizbutind să depășească nivelul unei șoapte sugrumate. Abia după o vreme, glasul cel vechi, profan al meu converge, înmiit mai puternic decât îl știam, în rărunchii mei copleșiți de câtă imaterialitate zăcea tăinuită într-înșii.

Disperarea m-ar fi copleșit, nu e vorbă, dacă n-ar fi răzbit reconfortanta realizare că mai stăpâneam ceva încă, în lumea caducă a dulcilor aparențe ce amăgește spiritul: șoaptele ce mi se mai prelingeau uneori pe buzele mijite. Mijeau buzele-mi gălbejite, asemenea asfințitului celui din urmă, prevestitor al revenirii în căldura molcomă a haosului inițial.

Ecoul gării pustii mă înflăcăra cu îndrăzneala neinițiatului de a mai spera la o redempțiune în profan. Căci ecoul gării îmi proiectează chiar și cel mai minuscul scrâșnet dincolo de ferestrele-i spulberate, dându-mi impresia că ițele nepătrunsului au ales, totuși, să mă păstreze materiei. Trebuie că locomotiva a fost ținută de oarece evenimente obișnuite, nu de inavuable intruziuni ale esențialului, și că va poposi, într-o chestiune de clipe, pe peronul gării. Îmi reîntâlnesc sinele, atunci când șoaptele mi se îngână cu ale nopții palide stafii, acele ceasornicului reîncepând, vremelnic, să bată. Ca într-o tresărire a materiei, timpul redevenise al meu.

SALONUL 19

Mihaela Livia POPA

A fost locul meu de campare pentru cele douăsprezece zile în spital. Prima mea reacție a fost de a evita să intru însă îmi era jenă de cei cu internarea și de ai mei dragi.

O voce cunoscută m-a întâmpinat când am intrat. Era a unei foste colege de facultate pe care nu o mai văzusem de aproape 18 ani. Majoratul ne-a prins în spital. Cumva faptul că era și cineva cunoscut cu mine m-a liniștit.

Am așteptat să văd ce urmează, ce e de făcut, mâna atelată durea doar că eu mă abțineam pentru a nu o îngrijora pe Doina. Știu cât de mult ține la mine, cum mă protejează, e a doua mea mamă. Fără ea aș fi luat-o razna complet.

Pentru prima dată internată eram destul de confuză, nu știam exact ce e de făcut. Am așteptat sosirea medicului de gardă, un tip atât de simpatic că acum îl pot numi cu mare drag prietenul meu. Mi-a explicat așa ca pe înțelesul tuturor ce s-a întâmplat, ce e de făcut și că urmează să ne vedem a doua zi dis de dimineață pentru a vedea când va fi operația. Încercam să proces cât de repede pot tot ceea ce îmi spunea, să înțeleg ce mă așteaptă.

Alena, colega mea de facultate, avea deja experiență, avea câteva zile bune de spitalizare și draga de ea m-a încurajat. A fost de un real ajutor și sper că în curând să putem sta de vorbă față în față și să îi mulțumesc că a fost un factor stabilizator în toată nebunia din capul meu în acele clipe.

Salonul a devenit un cartier general în cele 12 zile, pentru ca aici mi-am organizat tot ceea ce nu mai puteam face afară. Întâlniri cu prietenii, desenat, colorat, idei pentru noi evenimente. A devenit salonul meu de acasă, asta pentru că nu am unul, stând într-un apartament cu o cameră, eu și roșcovanul meu motan, Garfy.

Am ajuns să știu cum e salonul, cum suntem așezați, fiind și un fel de ușier și mai apoi o alarmă pe două picioare pentru cele din salon. Am început prin a fi 4 persoane apoi am rămas 2 iar înainte de plecare eram deja 3 persoane.

După ce am ieșit cum sunt o pasionată de numere și numerologie mi-am dat seama că am stat într-un salon de nota zece, am avut parte de omuleți de nota zece și am ieșit pe locul întâi din toată această cursă spre vindecare cotului spart, nu-i așa dra. Cotuleț? Ce zici? Da, da ... a fost o perioadă din care am învățat cu toții. Ne-am descoperit, tu ai devenit un sprijin de nădejde și îmi ești și acum alături și pentru acest lucru îți mulțumesc. Ești cea care m-a învățat cum să mă bucur de pauza pe care căzătura m-a făcut să o iau.

În primele clipe durerea mi-a încețoșat mintea și mă gândeam că de ce mi se întâmplă tocmai mie astea. Am priceput că mi s-a întâmplat exact atunci când aveam nevoie. Salonul 19 este camera în care mi-am regândit viitorul, m-am re poziționat pe harta priorităților.

(Fragment din Amintiri durer/bucur (oase) – Jurnalul lui Elby sau Dra.Cotuleț- carte în lucru)

EU SUNT TU...PRIMĂVARĂ?!

Paul KRIZNER

Oare cât am așteptat, și eu și tu,
În lumea în care ne-am uitat, și eu și tu!
Câte clipe, au plecat și cu ele..., eu și tu,
Câte vise-am spulberat, și eu și tu,
Și acum ce-a mai rămas? Dintre „Eu” și dintre „Tu”
Nu cumva tu ești Eu și pân-la urmă Eu sunt Tu?

Un zâmbet, o privire, un gând frumos, o îmbrățișare, o rugăciune, o adiere de vânt, un fir de floare. Ce poate fi mai minunat ca să reînvii odată cu natura, să te regăsești printre oameni și să te redescoperi ca ființă ce tinde spre infinit.

Sunt atât de multe gânduri și lucruri ce ne fură puțin câte puțin din liniștea vieții noastre, ne îngropăm în teorii, în acte, în proceduri, în drafturi de informații și documente, care mai de care mai inutile, și ne rupe din timpul nostru sacru, ne rupe bucățică cu bucățică din ceea ce puteam fi și nu suntem, din clipa noastră de liniște, de fericire, de gingășie și de tandrețe.

Ne pierdem și speranța unei zile mai însorite de Primăvară. Pentru că sunt prea multe drame, prea mulți morți, prea multe războaie, prea multă ură ce ne desparte de taina vieții.

Până la urmă pentru ce suntem pelerini pe acest pământ? Pentru ce călătorim fără să știm direcția, și pentru ce ne sacrificăm viața în slujba unor sisteme ce nu au nimic în comun cu sufletul și cu liniștea noastră.

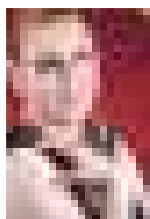
Și tu..., Primăvară, ai venit să aduci un nou gram de speranță, de beatitudine, de lumină în ciuda frigului dintre noi. Tu nu vezi că ne pândim unii pe alții doar, doar calcă cineva greșit? Tu nu vezi că nu știm să ne bucurăm nici de mângâierea gingașă a timidului dar minunatului soare? Tu nu vezi, dragă primăvară că e atâta nor între noi, și parcă nici un ochi de pe lume nu vrea să mai strălucească, trăind zilnic înlăcrimat.

Și toate acestea până într-o zi când vom înțelege și noi că am avut șansa de a trăi frumos multe primăveri, dar pe care le-am pierdut crezând că eternul e aici, le-am pierdut și o dată cu ele și micile noastre bucurii, le-am pierdut și nu le mai putem recupera. Am ajuns zilele când iubim lucrurile și ne folosim de oameni în loc să iubim oamenii și să ne folosim de lucruri.

Totuși îndrăznesc să te întreb și pe tine, Primăvară, de ce? De ce unii oameni nu pot să înțeleagă că nimic nu-i veșnici aici, și pierd cea mai frumoasă floare ce se numește, simplu... DRAGOSTEA!

Și totuși..., e primăvară, în mine..., în tine..., în noi.

Să taci, să ascuți, să înveți, dar să iubești cum ști tu nu cum îți cer alții! Cine judecă nu știe să iubească, și își ascunde drama și neîmplinirea vieții printre cuvinte de ocară. Așa că, să taci, să ascuți, să înveți, dar să iubești cum ști tu!

IOANA SANDU - UN NUME CUNOSCUT PE SCENA MUZICII ROMÂNEȘTI

Daniela GUMANN

Am avut deosebita șansă să vă ascult și cântând, dar și să asist la o oră de limbă și literatură română la Liceul Teoretic Traian unde sunteți profesoară – ambele activități necesită multă pregătire. Cum reușiți să vă împărțiți timpul, de care se plâng cei mai mulți că le este insuficient ?

Timpul este cel mai viclean prieten.

Nu știu ce înseamnă să stai, de copil mi-a plăcut să am preocupări complexe. Apoi sunt și sacrificii pe care le accepți în condițiile unei cariere bogate. Nu am avut niciodată o viață de familie standard, nici copii nu am intenționat să am vreodată. Viața mea a însemnat doar două activități: muzică și profesorat.

Se spune că: ”Profesorul joacă un rol. El acționează asupra unor oameni, și aceștia reacționează în schimb.” Cântatul este tot un rol, care vă reușește perfect, dar la teatru v-ați gândit?

Îmi place să vizionez piese de teatru, mi se pare fascinant că actorul evoluează live, îi poți simți răsuflarea. În studenție am descoperit marele teatru, am luat parte ca spectator la reprezentații de poveste cu Ștefan Bănică senior, Gheorghe Dinică, Adrian Pintea, Dem Rădulescu și mulți idoli ai teatrului.

Despre teatru nu știu ce să spun. Am cântat revistă de când eram copil, cred că fiecare melodie este un rol, cu costumație, gestică, dicție, frazare, atitudine. Am descoperit în copilărie o carte care mi-a marcat cariera - "De la vorbire la elocință" de Cella Dima. De acolo mi-am preluat principii legate de impostafie, frazare, dicție, respirație. Făceam exercițiile indicate de autoare când aveam 10 ani, începusem și canto. Am învățat multe din timp, inclusiv mișcare scenică, toate cred că au legătură cu teatrul.

Apoi fiecare oră de curs este tot o piesă de teatru. Este greu să menții ștacheta sus pe parcursul întregii ore cu niște adolescenți fără stare. M-am pus la probă adesea, o privesc ca pe o provocare continuă. Este modul meu de a fi...

Criticii își exprimă părerea, deși uneori ar putea să pună mai multă sensibilitate în modul în care o fac. Cum reacționați/gestionați la acestea?

Critica, în contextul obiectivității ei, mi se pare constructivă. Nu are cum să fie sensibilă, devine atunci subiectivă... Muzica este o chestiune de gust, accept să fiu criticată, este firesc.

În calitate de profesor, și mai ales de limbă și literatură română, cred că citiți mult, care este scriitorul sau genul de scriere preferat?

Am citit ce mi-a picat în mână, am crescut într-o casă fără cărți. Eu am adunat grămezi de cărți în timp, apoi a apărut internetul și mi s-a părut aiurea să mai strâng cărți în format letric.

Am mulți scriitori preferați, e greu să aleg...Ierarhiile în domeniul artei sunt nocive. În preferințe am un loc rezervat pentru Tudor Arghezi. De gen literar, ce să spun...astăzi genurile literare se întrepătrund. Genul liric este aparte, cred că se apropie de structura mea interioară.

Când ați devenit profesoară, v-ați modelat/șlefuit, luând ca reper anumiți profesori pe care i-ați avut în copilăria dumneavoastră?

Am avut repere evident. Nu am copiat pe nimeni, dar îmi admiram în detaliu profesorii. Pe doamna mea de română Nilă Maria o port în gând adesea. M-a adoptat într-un fel, de la 9 ani eram ajutor de bibliotecar la Școala Generală 5, în micul cartier Slobozia din Câmpina, Prahova. Acolo am descoperit marea literatură, pornind din clasa a 4 a... Îmi direcționa lectura, de la Eminescu la Laurențiu Fulga, de la poezie la creație, analiză și dezbateri. Am învățat multe de la frumoasa doamnă, mânuiam textul cu dexteritate deja prin clasa a 7 a.

Apoi în liceu am avut un domn de română de poveste- Dad Marian! Fascinant ca întreg, tandru, calm și spiritual. M-a iubit și m-a luat sub aripă, simțeam că mă prefera. Am aflat de marele Arghezi, de Blaga, am început să fac hermeneutică la nivel minim sau cine știe... Domnul Dad este un model de profesor pentru mine prin întreg!

Răspund și la următoarea întrebare așa...

Păstrez legătura cu toți dascălii din liceu, aceia care mai trăiesc. Cu diriginta mea, doamna Elena Corbu, vorbesc și pe internet, este activă. Ne-am revăzut aproape în fiecare an. O colegă sufletistă, Alina Maer, prietenă apropiată, organizează revederi ale generației 86-90 din Liceul Pedagogic Ploiești.

Mai păstrați legătura cu vreun profesor care v-a format? V-ați simțit mai atrasă de un anume profesor din copilărie? Dacă da, ce va plăcut la el/ea?

Aș vrea să evoc imaginea îngerului Beatrice Petre, profesoara mea de muzică din liceu. Am învățat să cânt îngrijit, m-a cărat la concursuri, la canto, fără vreun interes material.

Țin minte cum într-o iarnă sticloasă de ger, traversam străzi împreună cu doamna Petre să particip la concursuri de interpretare. Și-a dezbrăcat sacoul fin, verde-mentă, și m-a pus să îl îmbrac. Aveam doar o bluziță de pânză topită pe mine, așa mergeam eu pe ger... M-a iubit de când m-a auzit cântând prima dată, a exclamat:"aceasta e a mea...". Eram la proba de muzică, așa se intra la Liceul Pedagogic, cu probe eliminatorii. Pe doamna Petre o port în glas adesea, prin emisia specială a sunetului, delicatețe și nuanțe.

Povestiți-mi, vă rog frumos, un moment special de care vă amintiți cel mai des din cariera de cântăreață. Dar din cariera de profesor?

Am multe momente frumoase.

Aleg un moment de prin anii 2009. Cântam la un Remember Mihaela Runceanu, prietenul meu Mihai Bogatu observase că reluasem cariera artistică. M-a chemat să cânt. Nu aveam multe melodii proprii pe atunci, nici ținută adecvată. Dar m-am dus, încurajată de soțul meu Francisc Reiter. Am interpretat live o melodie preluată din repertoriul internațional pe versurile mele

:"Jurământ". Nu vedeam nimic în sală din cauza reflectoarelor, eram pe scena Casei Studenților București. La finalul melodiei am simțit că se prăbușește sala de aplauze. Erau peste 400 de oameni, arhiplin. Am auzit un bravo clar, era al fostei mele colege de grup folk și de liceu - muzician complex, Gabriela Lapoviță.

Greu să aleg dintr-o carieră de peste 20 de ani de profesorat. Am simțit mereu că sunt iubită de elevi, chiar dacă am fost răutăcioasă uneori. Am o manieră autoritară, e dificil să vorbești lângă mine. Am primit de la copii un respect care m-a determinat să nu renunț...

Eleganță, bun gust, rafinament, feminitate, atitudine, prezență, verticalitate, inteligentă și succes au devenit o etichetă pentru dumneavoastră, nu credeți că a fost foarte generos cu dumneavoastră Bunul Dumnezeu? Ce relație aveți cu EL?

Dumnezeu m-a iubit cu siguranță. Îi mulțumesc în toate momentele de fericire, îi închin rugă. Cânt uneori și pricesne, sunt speciale. Am învățat acest fel de cântări după plecarea tatălui meu, în speranța apropierii de lumea cealaltă... Părintele Moga de parohia mea din Câmpina mi-a determinat concretizarea apropierii de divinitate prin pricesne.

Care este principiul de viață ce v-a ghidat în activitatea dumneavoastră?

Cinstea și munca, devotamentul și respectul pentru valoare.

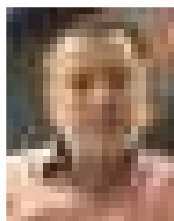
Am remarcat că piesele interpretate de dumneavoastră sunt așezate pe portativ de soțul dumneavoastră, domnul Francisc Reiter. Contribuiți și dumneavoastră cu idei la linia melodică, sau pur și simplu acceptați așa cum decide compozitorul?

Eu nu compun, doar interpretez.

Francisc Reiter este muzician de esență tare, este imposibil să indici drumul în muzică unui om complex în stilul lui. I-am respectat harul și l-am susținut, am încercat să fiu vioara lui. Nu știu dacă am reușit, poate niciodată... Sunt un om modest, nu uit de unde am plecat și îmi știu limitele. Trebuie să lăsăm loc pentru fiecare, avem toți ceva pus deoparte...

Îi mulțumesc lui Dumnezeu pentru darurile toate!

***

LA O CEAȘCĂ DE CAFEA, DUMINICA

NOSTALGIE DE DUMINICĂ

Celus CIOBANU

Contrar obiceiului de a mă anunța telefonic, acea vizită avea să fie inopinată. Profesorul nu mai răspundea cu aceeași promptitudine la apel, așa că renunțasem la „programare”. Am avut însă noroc, căci nu a trebuit să aștept mult la poartă, cum se mai întâmplase.

Trecând pe sub bolta impunătoare spre curtea desprinsă parcă din alte timpuri, privirile îți erau atrase de aspectul sobru al pavajului din piatră cubică, a cărei istorie o cunoșteam de când locuisem în orașul de baștină. Îmi plăcuse atât de mult piatra aceea încât, după ani și ani, am decis să folosească ceva similar în propria ogradă. Influența locului plin de amintiri aveam să o constat mult mai târziu, cu ocazia lansării experimentului arhitectonic numit „castel”. Impresionau acolo zidurile masive din cărămidă refolosită, clădită îngrijit și boltită mișal în dreptul ușilor și ferestrelor, nerostuită, după gustul aparte al proprietarului. În fundul curții, străjuind tăcut intrarea spre grădină, se profila „donjonul” solitar, ce adăpostea garajul. Acolo stătuse cazat, cândva, imensul „Dodge” decapotabil, după care întorcea capul tot orașul, în vremea când oamenii muncii circulau doar cu „Dacia”. De partea opusă, atrăgea atenția ușa masivă și ferecată a bucătăriei ce dădea spre curte. Era larg deschisă, sugerând parcă invitația de a intra. Cele trei paulonii uriașe erau înflorite, înșirate în lungul casei fortificate. Sub ele se adunase deja un covor de cupe delicate mov, răspândind parfumul lor discret de primăvară.

Tocmai urcasem cele două trepte ale terasei și mai aveam de făcut câțiva pași, când a ieșit „patronul”. Era porecla de altădată a profesorului, scornită de un coleg al meu în vremea uceniciei, cu peste treizeci de ani în urmă. Profesorul Dorulescu, patronul, se mișca încet, sprijinindu-se în baston. Era îmbrăcat gros și oarecum dădea impresia de neîngrijit, ca un om vârstnic și solitar. Trecuse cu mult peste nouă decade, păstrându-și capul admirabil de lucid. În cazul său, genele s-au transmis fidel și eficient, căci respectabila sa mamă, pe care o cunoscusem, sărise peste centenar...

- Să trăiți domnule profesor! Bine că funcționează interfonul... Nu mai este nevoie să vă deplasați la poartă.

- Nici nu aș mai putea. O, dragul meu Caius, mă mișc din ce în ce mai greu. Încet-încet se termină toate...

- Nu vorbiți așa, domnule profesor. Eu constat cu totul altceva. Pot comunica cu dumneavoastră la fel de bine ca și cu douăzeci de ani în urmă. Nu există vreo diferență, zău așa. Asta, în timp ce majoritatea contemporanilor dumneavoastră nu mai există de fel. Este o realitate. Doar la părinții mei dacă mă gândesc, de când ne-au părăsit... Să ne bucurăm, întotdeauna, de ceea ce ne-a mai rămas. Altfel, nu facem decât jocul forțelor potrivnice, antrenate în anihilarea strădaniei de

supraviețuire. Diferența între a fi sau a nu fi perdant o face și gândirea pozitivă. Momentul va veni, pentru fiecare, dar să-l amânăm pe cât posibil.

- Multă înțelepciune în cele afirmate de tine, dar să nu uităm anii, Caius. Câți ani în plus mă apasă pe mine comparativ cu tine? Aniiăștia se fac simțiiți, într-un fel sau altul. Nicidecum nu mă avantajează. Despre asta este vorba. Cine nu recunoaște, mai bine să se culce... De ce nu intrăm în casă? Vino, să-ți ofer o cafea!

Cafeaua era nelipsită, la fiecare vizită ce o făceam maestrului meu în ale chirurgiei. Mă prezentam invariabil cu pachetul de cafea, iar dascălul de altădată prepara și oferea licoarea după un protocol de la care nu exista abatere.

Discuția, până la acel moment, se desfășurase pe terasa unde bătrânul profesor mai ieșea din când în când. Acolo se întâlnea cu animalele sale preferate, câte mai existau dintre ele: un câine, câteva găini, niște porumbei. Cândva au fost considerabil mai multe: sfiosul căprior Ben, câțiva câini printre care și nobilul dog Lord, pisici, curcanul pe care-l adusesem chiar eu cu ani în urmă și chiar găște... Toate hălăduiau fericite ca la o minifermă, în preajma omului care, spre apusul vieții, aflate că animalele și doar ele îi pot fi prieteni necondiționați.

- Noroc cu câinele ășta, cu Picki. El stă tot timpul cu mine. Motanul a murit... Bietul Tommy!

Îmi aminteam de Tommy, care sărea imediat pe masă pentru a le ține companie. Între timp, intraserăm în imensă bucătărie, ce m-a impresionat cu peste treizeci de ani în urmă, de la începutul vizitelor făcute în acea casă. La locul lor se aflau toate: impunătorul șemineu deschis, în care ar fi încăput toți cei prezenți acolo, cu grinda bătrână pe care era expusă istoria în imagini a unei familii vechi și respectabile, mașina de gătit dinaintea primului război, minune tehnică austriacă supraviețuită ca printr-un miracol, recondiționată și adaptată gazelor din zilele noastre, mobilierul vechi și masiv inspirând stabilitate și confort, cum nu mai aflai la produsele promovate stupid și agresiv în comerțul tranziției. Mă așteptau parcă pe mine, tăcute și resemnate, mesageri ai vremurilor din care și eu mă trăgeam, mai degrabă. Toate neschimbate, într-o aparentă nesfârșire, ce nu te-ar fi dus cu gândul la ultima întâlnire...

De pe un scaun, urmăream atent mișcările dificile ale gazdei mele. La un moment dat, nu m-am putut abține:

- Să nu vă ajut, domnule profesor?

Profesorul reuși o semiîntoarcere sprijinit în baston, turnând totodată cafeaua în ceștile pregătite. Era admirabil prin îndârjirea de a nu renunța. Nici nu putea gândi altfel, trăind mai mult singur după moartea consoartei.

- Nu este nevoie, Caius, mulțumesc. Acestea sunt simple gesturi. Nu se pot uita... Zahăr pui tu, cât consideri. Ce zi este azi?

- Duminică. Doar azi am reușit să ajung din nou la dumneavoastră. În rest, deși nu mai înțeleg de ce, sunt destul de hărțuit.

- Ești printre puținii care-mi mai calcă pragul.

- Ce mai face „Sorel”, domnule profesor? Cu el nu vă vedeți?

Sorel, poreclit în glumă după „Sorel și fiul”, era unul dintre colegii mei din timpul uceniciei chirurgicale. Rămas în Timișoara, se bucurase de o carieră

frumoasă avansând și ierarhic, cum era firească. Îl vizita și el pe profesor, din când în când.

- Sorel e mare acum... Este și foarte ocupat. Toți, așa cum spui, sunt ocupați. Așa o fi. Am fost și eu cândva...

- Toate la rândul lor și fiecare la rândul său. Acesta-i mersul, domnule profesor. Nu ne putem opune.

Bătrânul se așează cu greutate în fața mea, oftând. Lega idei interesante, în stilul cu care mă obișnuisem deja. Mă străduiam să rețin cât mai mult, ca omul care aprecia fiecare cuvânt din discursul gazdei. Profesorul oferea o sinteză analitică asupra existenței, cum mai rar aveai parte.

- Viața mea este făcută bucățele, înțelegi? Nu mai am speranță, Caius. Speranța poate fi mai mare decât împlinirea. Fără speranță ești ca și mort, nu mai ai vise. Sperând visezi, iar visând îți îmbunătățești calitatea vieții. Existența morții apare ca răzbunare a faptului că ai avut viață... Și ce e viața? Pentru ce? Pentru a face viață! Finalitatea vieții este să faci viață... Când dispăre această posibilitate, s-a terminat tinerețea, dar asta înțelegi doar târziu. Asta nu-i obsesia sexuală...

Îl ascultam cu atenție și încordare. În decursul anilor îl vizitasem pe profesorul Dorulescu de nenumărate ori. Acesta fusese coleg de serviciu cu tatăl meu, stins din viață la o vârstă mult inferioară. În aceeași clinică, avându-l pe Dorulescu șef, am învățat meserie. De acolo și familiaritatea, păstrată de mine cu o consecvență aproape nefirească, admitând că loialitatea a fost apreciată doar declarativ. Nu îmi aminteam să-l fi auzit vreodată pe profesor exprimându-se în termeni atât de sumbri, deși vârsta sa motiva oarecum perspectiva pesimistă. Patronul fusese întotdeauna o fire tonică, pozitivă. Pentru mine, tendința depresivă din discursul mentorului constituia o surpriză neplăcută. Răzbătea multă neputință și revoltă din mesajul bătrânului chirurg, ducându-te cu gândul la o sinistă anticipare... În asemenea situații mă simțeam tot mai puțin medic și încercam să consolez simplu, omenește.

- Eu zic că, odată asumată evoluția firească a lucrurilor, dacă reușim să ne proiectăm transcendent într-un univers imaginar și cât mai convenabil, deși ireal, ne va fi cu mult mai ușor. Ce este credința, la urma urmei?

- Dar asta și fac, nici nu mai știu de când... Citesc mult, îmi imaginez.

- Nu renunțați să visați în continuare, domnule profesor! Ajută fără doar și poate... Cunosc din proprie experiență.

Mă străduiam să fiu sincer și convingător, chiar dacă nu reușeam să produc o mare schimbare. Am continuat în aceeași manieră.

- Încercați să vă imaginați ce s-ar fi ales de mine, dacă nu reușeam să mă ridic din hăul în care m-au aruncat oamenii ai zilelor și evenimentelor pe care le trăim, „confrații”. V-am povestit cum s-a întâmplat. Poate veți primi și cartea... Ajunsesem undeva jos, jos de tot, cu „viața făcută bucățele”, exact cum v-ați exprimat ceva mai devreme. Nu m-a ajutat nici credința, nici speranța, neputincioase și una și alta în ceea ce mă privește. Doar hotărârea de a izbândi și convingerea că nu mor caii cum vor câinii, mi-au asigurat puterea. Trebuie să fiți puternic în continuare, așa cum vă știu dintotdeauna...

Ridicând încet privirea spre mine, profesorul păru că își șterge o lacrimă. În ultimii ani avusese ghinion cu o mulțime de accidente survenite în mediul casnic, urmate de intervenții reparatorii pe mai toate segmentele aparatului locomotor. În timp ce mângâia cu afecțiune câinele, ce-și odihnea capul pe unul dintre genunchii săi întepeniți, Dorulescu simți nevoia unei confesiuni.

- Ești unul dintre pușinii mei fii spirituali, Caius. Tu mi-ai rămas în inimă prin firea ta, prin educație... Este atâta tristețe în tot ce-mi spui! Adâncă tristețe, care se situează la marginea neputinței de a îndrepta lucruri în evoluția lor nefastă. Îmi pare rău de toate, dar mă și bucur că ai reușit să te ridici la loc.

- Să le lăsăm pe acelea. Trecute să fie, la fel ca și unele ocupații, profesii, la care am ajuns mai mult sau mai puțin întâmplător...

În ochii bătrânului s-a putut vedea o străfulgerare neașteptată, de parcă ar fi auzit ceva legat de propriile gânduri.

- Să știi că eu n-am fost făcut să fiu doctor! Nici nu mi-a plăcut! Eu trebuia să fiu soldat... Trebuia să o iau spre cariera militară. Pentru mine nu existase decât armata, până a trebuit să pornesc pe altă cale. Bietul tată gândise să fiu militar. Am încălecat la paisprezece ani. Tata îmi cumpărase și un cal. La șaisprezece ani aveam calul meu. Îl chema Șoimu, să nu-mi fie frică... O, Doamne, nu „felcer” trebuia să mă fac! Nici măcar nu mi-a plăcut medicina!

Deși nu mă aflam la prima ediție a unor asemenea destăinuri șocante, mă simțeam de fiecare dată deosebit de marcat, implicat. Ascultându-l pe bătrânul medic, cândva renumit în urbea sa, se înfiripa o legătură ciudată. Ceva profund, misterios și inexplicabil îl apropia de acel om. Nu se datora doar simplului fapt că îl cunoștea demult, că se jucase – copil fiind – pe coridoarele clinicii unde tatăl său, coleg cu Dorulescu, îl mai ducea uneori. Era mai mult decât atât. Pe măsură ce analizam ciudata atracție, posibil reciprocă, constatam cu uimire că existau asemănări deloc negliabile.

Între timp, profesorul se ridicase și ajungând lângă uriașul șemineu, apucă o fotografie îngălbenită de vreme. Se aflau mai multe expuse acolo, pe grinda veche și masivă, sprijinind hornul.

- Uite-l pe tata, lângă Manstein! Îmi amintesc ce îmi spunea: „Când auzi pe unul vorbind despre grozăvii, să nu-l crezi. Nu a fost așa. Toți mint de nu se poate! Când ești acolo, tremură pantalonii pe tine... Aceea a fost o epocă de moarte și de glorie.”

Din câtă istorie cunoșteam, încercam să-mi imaginez ce se întâmplase în iarna lui '43, la porțile înghețate ale Stalingradului, unde o forță combinată germano-română a încercat să scoată din încercuire armata a șasea a Wehrmacht. Nu au reușit. S-a intervenit mult prea târziu. Ordinele de la Berlin, neinspirate, au torpilat acțiunea de salvare condusă de feldmareșalul Manstein. De atunci încolo, contradicțiile existente între strălucitul strateg și superiorul său direct, „Führerul”, au luat amploare. S-au dat lupte crâncene acolo, în imensa stepă încremenită. Tatăl profesorului fusese colonel în armata română, explicând perfect dorința fiului de a îmbrățișa cariera militară. S-a întors rănit de pe front și nu a supraviețuit multă

vreme. Visul tânărului Dorulescu s-a năruit, fără a se fi adeverit în mod sigur că „orice rău spre bine...”

Gazda continua cu depănarea amintirilor, în timp ce eu, ajuns la rândul meu lângă șemineu, treceam în revistă imaginile-document. Le cunoșteam pe toate, dar, de câte ori Dorulescu se întorcea în istorie, mie mi se reactiva interesul față de evenimente și personaje prezentate ciuntit în manualele educației dirijate, partizane. Profesorul se avânta în timp, evoca din propria viață, captiva prin franchețea și calitatea mesajului. Ascultându-l, aflai cu stupoare ceea ce unii se străduiseră din răspuțeri să tăinuiască, să ștergă din conștiința națiunii, inclusiv pe unii dintre proprii eroi.

- Am fotografie cu soția mareșalului. O vezi acolo. Am fost voluntar la un spital de campanie, în zona operativă exterioară. Am văzut atâția morți și răniți...

- Puțini înțeleg greutatea acelor momente și ce au însemnat ele pentru tot ce a urmat. Părinții mi-au povestit câte ceva...

- România a durat din 1918 până-n 1944, atât a durat. Țara asta a murit de două ori: în 1941 cu legionarii și în 1944, la 23 August. Sima a fost omul rușilor... L-a pus ministru Carol II, ca să-l doboare pe Antonescu. Un regizor al nostru a încercat să facă un film cu trădarea, dar nu i-a ieșit. Le-am trăit pe toate...

- Poate că ar trebui să vă scrieți memoriile, să rămână ceva din toate acestea, așa cum le arătați. Nu v-ați gândit?

- Când scriem, scriem pentru noi. Pe cine mai interesează?

Am tresărit la auzul cumplitului adevăr. Așa era, căci nimeni nu mai părea interesat de cunoașterea și respectarea trecutului. Cultura, adică și istoria, realizările de excepție ale unei epoci, opiniile valoroase ale celor de odinioară, toate puteau păli instantaneu după cum sunau ordinele politice ale învârtiților din nulitate, oameni ai momentului trecător și viitori mari anonimi. Răul fusese înfăptuit. Își îndepliniseră rolul cu brio, cel al deturnării destinului spre tenebrele mediocrității. Gloata îi va aprecia și urma de-a pururi pe cei care latră mai tare.

Chiar așa, de ce să mai scrii? Pentru cine să consemnezi situații și evenimente, trudind să le filtrezi prin sitele cunoașterii și ale bunului simț, când există izvoarele dragi turmei, acele „social media” și tot ce adapă mură-n gură tineretul bovin, cât să nu îi între în surmenaj neuronii, oricum drastic reduși, după toate aparențele.

Mă gândeam la zădărnicia propriului efort, la faptul că realizam ceva ce nu va interesa pe nimeni. Dialogul a fost reluat. Amintirile profesorului se mutaseră, pe nesimțite, la o altă filă din cartea vieții sale, cu impact maxim asupra oaspetelui său.

- Parcă-i văd pe părinții tăi la cantină, pe Schitu Măgureanu. Stăteau la capătul mesei. Le-am cerut voie să mă așez. Ei erau mai mari... Pe unchi-tu îl țin minte la amfiteatrul mare, pe scară. „Tu ce ești așa palid, ești bolnav?” Așa mă tot întreba...

- Știu, mi-au spus și ei că vă cunoșteți din timpul facultății, din anii războiului. Ce mai vremuri! Ați trecut prin multe, toți cei din acea generație, dar ați și avut parte de cunoașterea lucrurilor făcute altfel... Eu doar am apucat să aud. În ziua de azi, așa cum spuneți, nici nu mai interesează. Păcat că nu mi-au povestit mai mult părinții. Mama își mai dădea drumul uneori, dar tata a rămas discret față de acea perioadă. Știu că a dus-o foarte greu...

Dorulescu a oftat din nou. Aplecându-se în față, a împins o farfurie spre mine.
- Ia niște biscuiți, Caius! Sunt buni. Mănânc și eu, toată ziua. Viața nu e nici frumoasă, nici urâtă. Este așa cum e, vorba lui Spiridon Popescu. Țsta provenea mai din sud, dar a trăit vreme multă la Motru, de unde se trag niște strămoși ai mei. Ascultă:

Doamne, tare mult aș vrea,
Să fac dragoste cu o stea,
Și steaua să rămână grea
Ca să facă altă stea...
Iar eu, ca un bun părinte,
Pe copilă s-o îndrum
Să nu fie căzătoare
Nici la nunta cea mai mare.

Se lăsă o scurtă tăcere, fiecare gândindu-ne, poate, la semnificația profundă a acelor versuri. Fiind vorba de o copilă și de tatăl său, am făcut pe loc legătura cu propria fiică, dar și cu cea a profesorului. Atât eu, cât și Dorulescu am fi avut motiv de meditație. Am fost primul care și-a regăsit glasul.

- N-am auzit de acest bard al nostru, spre rușinea mea... Stilul îmi place, plin de vervă dar și de sensibilitate.

- Mai sunt și alte poezii ale sale, cea cu calul spre exemplu, destul de cunoscută. O tot recită un actor...

Hm, multe se pot spune despre orice latură a vieții, doar sinceri să fim cu noi înșine. Dacă am fost muieratic? Da, am fost... Dar am fost fidel instituției căsătoriei!

Acea nouă filă era mai rar accesată în conversațiile iscate cu ocazia vizitelor mele. Uneori, profesorului îi plăcea să facă o aluzie la viață sa amoroasă. Nu dusesese lipsă de nimic... Se pare că bărbații apreciază această categorie de amintiri, cu precădere de la vârsta când nu se mai întâmplă mare lucru... Eu îi țineam isonul.

- Ce aș putea completa? Surprizele pândesc la tot pasul. Știți bine prin câte am trecut, poate că prea multe. Acum nu mi-ar mai sta bine...

Pe fizionomia "patronului" răsări un zâmbet, cam ghiduș. Am avut impresia că nu mă credea.

- Ești încă tânăr, dragă Caius, iar gândurile sunt libere. Să nu lipsești de la o bucurie... Ascultă-l pe bătrânul tău prieten.

Am mai stat la taifas, preț de vreo oră, fără grabă și prețuind fiecare clipă ca pe

un dar irepetabil. Simțeam o apăsare ciudată, cum nu mi se mai întâmplase în compania maestrului. Plutea ceva în aer, greu de definit, ducându-te cu gândul la veșnicie. M-am ridicat la un moment dat, cu inima grea, neînțelegând de ce.

- Acum va trebui să plec. Doresc să o vizitez pe mama, acolo unde mă așteaptă liniștită de vreo zece ani... apoi familia, fiica și nepoții. Voi mai trece pe la dumneavoastră. Vă rog, doresc să facem o fotografie. Dacă se poate, cu pauloniile în spate. Cât sunt de minunate, așa înflorite! Nu-mi amintesc... Oare v-am spus că dintre cei doi puieti, cu care am plecat de aici acum vreo șapte ani, unul s-a prins? Are deja aspectul unui copac mărișor și înflorește. L-am plantat lângă castel. Îmi oferă un fel de continuitate... Mi-ar fi plăcut să puteți ajunge acolo, să vedeți de câtă nebunie am fost în stare. De fapt, v-am invitat de câteva ori. Poate că nu am fost suficient de insistent.

- Mi-ai arătat imagini de acolo, Caius. Ai reușit ceva aparte. Așa am încercat eu aici, cu ani în urmă. De ce oare? De unde nevoia? Mai contează? Totuși, acestea vor rămâne...

Am făcut fotografia și ne-am îmbrățișat. Profesorul a rămas pe terasă, sprijinit în toiag, în timp ce eu mă îndreptam spre poartă. În fața grilajului ce închidea curtea, m-am întors pentru câteva clipe, să-l mai vadă o dată. Dorulescu, între zidurile pline de semnificații, m-a salutat încet cu mâna. La rândul meu și pocnind din călcâie, cu dreapta întinsă perfect în sus, l-am salutat cu maxim respect pe cel care mă onorase cu momente de neprețuită sinceritate, dar, la fel ca și destui alții, poate că își greșise meseria. Și nu trebuia să mă gândesc decât la mine...

- Ave Magister!

În drum spre casă, depănând în continuare amintiri, am înțeles în ce consta diferența, dar și asemănarea între bucurie și zădărnicie. Mă însoțeau cuvintele dascălului nonagenar: „...să nu lipsești de la o bucurie.” Eram mai hotărât decât oricând să nu mă las doborât de obstacolele aruncate meschin în calea mea, oricare ar fi fost acelea.

***

LA O CEAȘCĂ DE CAFEA, DUMINICA

DUPĂ CORRIDA-ROMAN AUTOBIOGRAFIC

Capitolul 13-Oglinzi de cenușă-Fragment
Ovidiu Constantin CORNILĂ

Mare păcat că timpul nu are decât o traiectorie ascendentă, ar fi fost deosebit de interesant să aibă un buton, un rewind, adică derulare, și să îl poți retrăi, redirecționa. Cu acțiunile modificate, se schimbă automat și efectul. O nebunie de neînțeles această trecere, imposibil de oprit, de controlat. Ce se poate face este acceptul ei, necondiționat, enervant și meschin. Se vorbește despre secolul al treilea înainte erei noastre de parcă ar fi fost ieri. Sunt probe, civilizațiile avansate au lăsat moșteniri grele, importante pentru întreaga umanitate. Multe dintre ele zac prin muzee, vizitate doar de cei interesați, o mână oameni, și tot într-o mână de indivizi se păstrează cu preț mare, mai mult decât aurul, cunoștințele acelor timpuri. Puțin este folosit în societatea actuală, iar mulți dintre noi, ignoranți originali, cred că Homer ar fi vreun lateral dreapta la Olympique de Marseille. Ne credem dezvoltați, avem curent electric, internet, antibiotice, mașini, roboți care ne fac treburile. Încet-încet ne transformăm în iluzii cu mâini și picioare, ne pierdem înfățișarea de oameni, cum spunea regretatul Hossu în Secretul lui Bachus. Suntem ajutați să credem că putem fi inexistenți, că suntem doar o reprezentare virtuală. Cei cu multă carte, cu idei, sunt paria, și, chiar dacă au puterea și curajul de a spune lucrurilor pe nume, devin foarte ușor de izolat, tocmai pentru că sunt puțini. Acești revoluționari moderni nu au nicio șansă în fața tăvălugului globalist, alcătuit din nemernici extrem de bogați, din toate țările, cei care au interesul de a dilua entitatea umană, de a o contorsiona și de a o manipula după bunul plac. Se experimentează pe noi cu virusuri, cu publicitate agresivă, medicamente și alimente toxice, ne urmăresc peste tot pentru că asta au făcut de când lumea. Marii nenorociți din secta Iluminati, cei care au îngenuncheat umanitatea prin meschinăriile lor din timpuri primare, o fac și astăzi, cu fețe noi, cu metode mai eficiente și cu zâmbetul de satisfacție a demonului pe care îl slujesc sau care zace chiar în propria lor persoană. Daaa, puterea este seducătoare, puterea devine un instrument masochist, teribil, o tortură necesară a fiecărei zile. Excită să vezi oameni suferinzi, să distrugi tineretul, să îl debusolezi cu atâtea curente de trans, de gays, de lesbiene și de toate creaturile degenerate, mutații acceptate într-o normalitate, cea adevărată, care nu îi va tolera niciodată. Controlul, deciziile care afectează miliarde de suflete sunt cele care sunt luate spre binele comun; nu contează mijloacele, ci consecințele, rezultatele. Vremea normalității a trecut; acum este timpul unei orânduiri cretine, nebune, asfixiante, criminale, mediocre, parșive, și încă vreo sută de adjective, tot atâtea la număr cât inutilii din Marea Ordine Mondială.

În acest vacarm al junglei cu numele de umanitate, Dinu încă avea cu el prezent spiritul viului, al progresului. La Universitatea Francisco de Vitoria îl acuzară că nu avea titluri. Ei bine, epoca de studiu începu. Din nou, și la aproape patruzeci de ani. Ca o ambiție personală, Dinu își puse ca prim obiectiv demararea procesului de omologare a licenței, adică a titlului de profesor, pe care îl obținuu cu cincisprezece ani

în urmă. Se interesă cu calm, apoi solicită această cerere la Ministerul Educației și a Sportului (ce mai amestec...). Așteptă câteva luni, și, într-o zi de început de primăvară, îi ajunge prin poștă înștiințare de la minister, cu lista tuturor actelor pe care trebuia să le prezinte la sediul acestuia. Din păcate, lipseau trei credite, corespunzătoare a trei materii, care conform drăguțului de plan Bolonia, o mare stupizenie inventată de Uniunea Europeană, erau obligatorii. Dinu absolvi în nouăzeci și opt, când acest plan nu se afla în vigoare. Așa că pune-te, taică, pe studiu. Ce poate fi mai interesant decât studiul aprofundat în timp ce muncești pe brânci ca să îți plătești existența? O plăcere, una absolută. Însă asta nu era o problemă atunci. Avântul imens, ambiția și curajul îi fuseseră mai totdeauna amici buni lui Dinu.

Cele trei materii năstrușnice, care trebuiau examinate la Universitatea Complutense din Madrid, adică literatura engleză, limba engleză și gramatica spaniolă cuprindeau teme vaste. Desigur, examenele se aprobau sau se picau cu taxă, nimic nu e gratis în ziua de azi. Fiecare o sută cincizeci de eurași. Ca atare, Dinu alcătui un plan eficient: porni cu limba engleză, care presupunea întocmirea unui eseu cu principalele etape ale evoluției fenomenelor lingvistice din limba engleză și expunerea lor într-un examen scris, de o oră, iar celelalte două, literatura engleză și gramatica spaniolă le lăsă pe toamnă, ca să aibă timp să studieze puternic toată vara. Cu un zâmbet melancolic de aducere aminte, lui Dinu îi veni înaintea ochilor momentul în care profesoara de engleză, șefa de catedră le trimise la toți lista cu ce aveau de pregătit pentru examen: o singură orișoară, scris: practic, toată literatura engleză, de la Chaucer la epoca post-modernă. Câteva sute de ani bune, cu scriitori de marcă, opere, curente, critică, idei, concepte, tot. Ceva-ceva își mai aducea aminte din facultate, dar trecuseră ani de atunci, iar umbra uitării era mai lungă decât cea a amintirii. Chiar și așa, cu un studiu de cel puțin patru ore în fiecare zi, iar la final de săptămână șapte sau opt, Dinu se cufundă din nou cu elan și bucurie în lumea literelor. Aparte, avea orele lui de engleză, primea ore de gramatică spaniolă, câte două pe zi, intensiv, de la o Emma, o profesoară spanioloaică foarte pricepută în ale explicatului, excelentă ca și cadru didactic, clienții ziarului așteptau oferte, iar locutorii trebuiau și ele vizitate, iar patronii lor gădiliți ușor și nițel pă la c... vorba lui Tudor Chirilă. Dar astfel se prezenta mersul lucrurilor acum. Altă cale nu exista, sau, mai bine spus, o cale de mijoc nu se ivea de niciunde. Era fapt obligatoriu ca Dinu să treacă prin furtuna pe care și-o alesese în calitate de cer senin. Lasă, investești în tine, i se spunea. Lasă, Dinule, investești în tine, își spunea, în fața oglinzii, să pară mai convingător. Începu să urască verbul a investi. Ritmul lui demential de viață începea la ora patru sau patru jumătate cel mult, atunci când își făcea temele pentru gramatică, planurile de lecții pentru ore și ofertele pentru clienții ziarului și locutorii. Iar la unsprezece și jumătate sau doisprezece cel mult adormea cu privirea împăienjenită de oboseală la estetica scrierii în concepția lui Virginiei Woolf, printre altele. Zile intense, una după alta, zile toride de vară, zdrobitoare, atunci când capul îți ia foc și ai senzația că îți explodează. Calmează-te, Dinule, obișnuia să se încurajeze, că acum nu mai respiri praf cu miros de dizolvent, cum o făceai luni de zile la Julian, la țărănușii din Tomelloso. Nu mai cerșești mia de euros munciți cât pentru cinci mii, așa cum o făceai la Santi, Pablo, Paco și mulți alți hijos de puta care ți-au mâncat ani din viață, care ți-au asasinat încrederea în oameni și care ți-au făcut masacrat neuronii. Acum stai pe

scaun în fața calculatorului, te îmbraci cu ce vrei, ai de muncă de nu poți duce, și te plângi? Așa e omul, când e greu, se sclifosește, când e greu altfel, tot așa face. Orăcăm ca niște broaște, la unison, pentru că plângerea de milă provoacă milă, la fel cum puterea, banii, informația care provoacă suferință, iar suferința cauzează, imposibil de evitat, milă. Mila de sine este pusă la zid, este atacată, se transformă într-un produs interzis, pe când ar trebui să fie acceptată ca o scuză, ca o cădere în neantul ființei, pentru ca apoi să servească de primă treaptă, de urcare, început de evoluție. La popă mergem să ne spunem păcatele, ne ascultă, bolborosim dacă ne-am regulat vecina, dacă ne-am masturbat cu sârg și frecvent, pentru că nu avem curajul de a avea o relație solidă, din timiditate, lipsă de bani, sau, pur și simplu de obsesie organiză proprie, la fel, dacă am mințit, dacă am fost mândri. Ne plângem, pentru că acolo avem voie. Nu ne aude decât Dumnezeu, care, de fapt, nu are nevoie să ne audă, și un nenorocit de intermediar, maimuță cu sutană, un angajat perfid, vârf de lance al unui sistem de control social menit să controleze, nu să ajute.

-Acceptăm plângerea? întrebă angajatul, referitor la plângere, văzută ca păcat.

-Daahahahaaa, behăie pocăitul transfigurat, credinciosul lui pește, fericit că popa i-a făcut o cruce pe cap și i-a iertat toate păcatele. Desigur, cu prețul a sute de metanii și câteva zeci de Tatăl nostru, în fiecare zi din blestemata asta de viață și cu douăzeci de euros înveliți cu pioșenie și strecurați într-o încăpătoare cutie a milei. Iar nu cu mult timp în urmă, la sate, venea ploconul, o găinușă, găscă, mielușel, un caș generos de oaie, deh, fiecare după posibilitățile sale. Că, dând preoțelului, te bagă mai mult în seamă. Ești mai aproape de sfinți. Dar din dar se face rai. Ei, preoțtii, mititeii, suferinzi de foame, vai de sufletul lor, au marele noroc de a supraviețui grație darurilor sătenilor. Azi, urmașii acestor artiști spirituali, capi ai bisericii, joacă poker pe dezbrăcate cu miniștri, cu oameni de afaceri, influenți, cu care au businessuri grase, merg pe șosea cu o sută optzeci de kilometri pe oră, omoară oameni și sunt absolviți de orice vină. Vina, bat-o focul. În România, așa merg treburile: dai șpagă, stai în față, nu, mergi la coadă. Este un copy paste al consecințelor sistemului comunist de acum câteva decenii. Ori al monarhilor de acum câteva secole, cei care jucau barbut pe banii contribuabililor. Jocul este același, numai fețele s-au schimbat...

Vara aceluia an două mii cincisprezece era una fierbinte, toridă, mai bine spus. Aveai senzația că te scufundai în asfalt, sau în aerul ucigător de incomod, de anormal. Într-un final, septembrie veni, cu chiu cu vai, În data de douăzeci Dinu susținu ambele examene în aceeași zi. Scrise cu înfrigurare, la engleză îi pică James Joyce și Henri Miller, iar la gramatică derivate ale familiilor lexicale, afixe, și vreo două fraze de analizat, câteva definiții și cam atât. Materie împrăștiată, dacă nu o studiai temeinic, nu aveai de unde ști, nu treceai, ce mai în sus și-n jos. Nimic nu este la întâmplare. Dinu obținu nota maximă la toate cele trei teste. Asta însemna clar cea dintâi victorie a celei dintâi mari încercări. Dacă, bine sfătuit, făcea cerere al minister cu zece ani înainte, nu ar mai fi trebuit să dea niciun examen. Scutea timp, bani, nervi... Dar, așa e viața. Inexplicabil, unii trebuie să tragă ca boul la jug, altfel, treaba nu iese. Alfel nu înțeleg nimic din ce li se întâmplă. Astfel se ucide înțelesul creștinesc al conceptului gratis, sau noroc, sau omul potrivit la locul potrivit. Până la urmă, victoria rămânea pe panoplie, atârnată, la fel cum atârnav condamnății evului mediu, cei trași în țepă, sau sfârtecați, apoi înfipti într-un par, să îi ciugulească păsările văzduhului, ca lumea să ia

aminte, să nu le ia exemplul, ci să se teamă, sau să își aducă aminte.

Cum n-oi mai fi pribeag /De-atunci înainte, /M-or troieni cu drag /Aduceri aminte.

Așa spunea un maestru al visărilor de vorbe, originar de unde se agață harta în cui, de prin părțile Botoșanilor...

*****

Înainte de Anul Nou, lui Dinu îi sosi titlul de profesor de la minister prin poștă, la fel, poșta aducătoare de vești bune, de cele mai multe ori. Nah, că acum pot preda și în școli. Așa credea atunci. De fapt, nu putea. Pentru asta, îi era necesar un master, numai atunci avea reala posibilitate de a preda în școli generale, în licee. Dar nici atunci nu o putea face: la fel ca și în sistemul educativ românesc, candidații care solicitau un post de profesor trebuiau mai întâi să aprobe examene oficiale, la noi se spun de fixare pe post, de titularizare. Dinu le cunoștea bine, pentru că, imediat după absolvirea facultății trecu prin două astfel de teste. Deci, drumul nu era terminat nici pe departe, doar început. Oricum, cu titlul de licență omologat, restul era mai accesibil; și chiar dacă nu puteai face una fără cealaltă, drumul se dovedea a fi accesibil; puteai urmări o linie ascendentă. Dinu auzise multe, vrute și nevrute despre predarea în școlile spaniole: că se plătea peste două mii de euros, la cele private, semi-private și de stat, că la stat era obligatoriu să treci de examenul de titularizare, cu notă mare, nu oricum, că aveai doar douăzeci ore lective, adică patru în fiecare zi... Colegi de-ai lui, care predaseră ani de zile în sistem îi confesau că nu era atât de ușor cum se zvonea, că trebuia să corectezi teste pe saturete, că și în vacanțele de vară aveai obligații, că și că... Apoi, dacă directorul nu era o persoană de omenie, profesoratul se ducea dracului, cu bani, cu timp liber, cu tot. În anii următori, Dinu făcu și un master, la Universitatea Nebrija, o universitate privată, cu renume, dar scumpă. Pentru că la stat nu era timp, adică nu putea fizic vorbind să fie prezent, din cauza muncii pe care o avea (la stat, taxele școlare erau ieftine, undeva la o mie de euros), Dinu optă pentru privat. Așa că scoase din buzunarul băncii cinci mii de euros, și, după un an se văzu cu titlul de master în profesorat în mână. Avu noroc de profesori buni, mare parte dintre ei, de colegi omenoși, calzi.

Mai existau și momente când se făceau aluzii răutăcioase la străini, un soi de Innuendo, ca în piesa lui Queen. Dinu însă le dădea cu tifla celor care se legau de români. Așa erau văzuți românii: muncitori eficiență, serioși, de calitate, sânguincioși, ambițioși, însă hoți, bețivi, iar femeile lor proaste, curve, reci, personal de serviciu prin case. Într-un cuvânt, primitivi din estul Europei, originari dintr-o zonă exotică, sau cel puțin așa considerau primii călători britanici din secolul al optsprezecelea. Balcanii reprezentau poarta, frontiera care separa Occidentul de Orient, un tărâm exotic, cu de toate, unde, pentru cei care mânuiau bine arta scrisului, în spezial a jurnalului de călătorie, reprezenta un fel de El Dorado al inspirației: România, Bulgaria, Grecia, Albania erau teritorii cu orânduiri patriarhale, cu tradiții necunoscute, înspăimântătoare, de locuri misterioase, perfecte pentru aventuri, unde ficțiunea, goticul, misterul, dar și exoticul erau felurile principale ale fiecărei zile. Noi suntem acei balauri curioși, mari, fioroși, puternici, capabili să mănânce o găină la o singură masă (dacă ar ști ei că cei de azi suntem mici copii pe lângă cum erau alții, nu

cu mult înaintea noastră; spre exemplu, mâncăul de Creangă, care la o singură masă era capabil să halească o găină, un crap de un kilogram, o oală cu sarmale, o mămăliguță întreagă, o tavă de plăcinte și să bea câțiva litri de vin)...

Ăștia suntem, cu ăștia defilați, măi, urmașilor lui Saavedra, ură imaginar Dinu, mândru, și nu rușinat de origine. Lui nu îi fusese niciodată jenă de acest lucru. Patriostismul e o stare, asemenea iubirii, pe care nu o înțelegi pe deplin decât atunci când ești pus să o demonstrezi. Nimeni nu are dreptul să ia în derâdere pe nimeni. Nimeni nu este mai presus de nimeni. Nimeni nu a ajuns la nimeni din prea mult bine. Numai cei ce nu știu vorbesc aiureli, își bat joc și o fac pe-a interesanții. Restul tace, pentru că există o demnitate sublimă în a tăcea.

Cu alte cuvinte, două mii nousprezece îi mai aduse lui Dinu o diplomă, cea de master în profesorat de limbi străine. Între timp, obținuse și altele, pe la companiile pe unde lucrase, care îl ajutau la găsirea unui loc de muncă dorit, sau mai select. Era una, de formator de formatori, care cântărea mult, și de care era mândru. Asta era Spania, la fel se întâmpla și în România: se cereau acte cu nemiluita, iar la angajare, trebuia să fii foarte bun, ori să ai pile. Altfel, băteai din buze, și rămâneai cu ochii în soare, că tot era din belșug în Madrid.

Dinu avu norocul de a preda în câteva școli, licee, chiar și fără examenul de obținere de post. Trecu proba direct cu directorul. Dar ceva îi plăcu; nu se simțea în largul lui, parcă îl înstrăină, nu simțea elevii, colegii, școala. El era un om LIBER, un individ care fusese obligat de sistem să îl evite. Dinu învăța să își creeze propria ordine. Lumea pe care o accepta se compunea din cei care arătau interes pentru învățatură. Pe ignoranți, prefăcuți, leneși nu îi tolera în niciun fel. Nu de puține ori se ridică de la masă unde dădea ore și plecă, neuitându-se nico secundă în urmă. Lucrul sta se întâmpla la companii, acasă la elevi, oriunde putea da ore. Ei, și? La început, îi cam era rușine, dar în timp ajungi să te arzi, și se face lehamite, nu mai intră, pur și simplu pleci, arunci peste bord încărcătura care trage vasul în jos.

-Lăsați, chiquitines (micuților), că nu sunt singurul prof de engleză din lume, mai există și alții. Sunt pline rețelele sociale.

-Dar, Costin (așa îl numeau toți, era mai usșo de reținut numele), am stabilit că...

-Nu am stabilit nimic. V-am spus de la bun început pretențiile mele. Vaya con Dios, chiquitines. Apoi își strângea în grabă lucrurile, se ridica și pleca rapid. Și niciodată nu mai lua legătura cu acei indivizi. Ori ca mine, ori deloc. Eu am mâncat cărțile, iar alții își bat joc. Așa nu se poate. Nu tolerez.

Își aduse aminte de cât de necugetat putea fi: cu ani în urmă, cam pe vremea când învăța pentru omologarea titlului de profesor, dădea ore de engleză la o companie de fibră optică, foarte aproape de casă. Mergea cu mașina, nu erau mai mult de trei kilometri. Într-o zi de joi, trebuia să se opereze de un lipom la buza inferioară. Chirurgia dură cinci minute, era ceva foarte simplu. Doctorul îi use trei fire, pe care Dinu și le scoase imediat ce se urcă și ieși de pe poarta spitalului. Își simțea amorțită gura încă, dar până la patru după-amiază, când avea ore la Comfica, compania cu pricina (unde învăța numai șefii, șapte la număr, cei șapte fantastici), avea să conducă până în Coslada, unde îl aștepta un client important al ziarului. Așa, efectul anesteziei trecea, iar el își putea face orele fără grijă. Dacă doctorii ar fi aflat sau știut ce făcea, ar fi primit muștrări trei zile și trei nopți, fără oprire...

Oricum, dincolo de orice, Dinu nu putea suporta faptul că spaniolii pronunțau engleza oribil, nu o învățau, nu știau nimic. Nu știau cum să învețe. Aveau cap de oameni de afaceri, dar de învățat limbi străine, pauză. În afară de faptul că Spania este o țară foarte mândră de originile ei, fost imperiu colonialist, nici nu ajutau populația să învețe alte limbi. În afară de spaniolă, nu mai exista nicio altă limbă importantă pe glob. La televizor, dublau vocile în engleză, astfel încât vocea Clint Eastwood suna ca a unui bețiv cu vocea ruptă. Ei, nici chiar așa...

Le era greu să adopte limba. În loc să o adopte, ei o adaptau.

-Păi, e mai simplu să spui friends, exactcum se citește. De ce să spunem frends? întrebau curios și naiv.

-Pentru că în engleză e cu totul diferit de limba voastră, chiquitines. În sistemul fonetic spaniol sunt câteva reguli de pronunțare diferită a sunetelor, pe când în engleză e exact invers. Există mii, zeci de mii de excepții...

-Haaaa, făceau, complet uimiți micuții.

-De asta, nu pronunțăm build, adică a construi, cu u, ci fără u.

-Hai, că acum puteți și voi, îi încuraja Dinu pe Hector și pe prietena lui, Diana. Unu, doi, trei, șiii...Bild, haida!

-Bbbbbbbuild, spunea Hector al meu.

-Încă o dată, hai, bild, hai, chiqui, că e simplu.

-Bbbbbuild, scotea din nou, incorigibilul tânăr, cu nume de erou troian.

-Măi, am să vă dau amendă de cincizeci de cenți pentru fiecare greșeală. La final de an merg în Bahamas cu greșelile pe care le faceți.

La început, puneau botul, apoi zâmbeau. Hahhhhaaa, ce glumă bună, profe!!

Nu ținu nici cu gluma. Pe urmă, găsi niște sunete de bici pe net. Le introduse în telefon, și, la fiecare greșeală, punea biciul.

-Uite-așa o să primiți, măi! Și din telefon se auzea în crescendo: jart, jaaart!

Râdeau, dar nu învățau.

-Hector, știi ceva? O să aplic alt tip de pedeapsă, chiquitin, spuse Dinu, exasperat. Ți-au povestit părinții tăi cum învățau prin anii optzeci? Luau la palmă, mai primeau câte o castană. Ce spui, încercăm, râse Dinu? Poate merge așa...

-Bine, profe, veni răspunsul. Dar nu da tare. Vreau să învăț, numai așa progrezeez la muncă. Șeful mi-a promis o mărire dacă la sfârșit de an îmi îmbunătățesc nivelul de engleză.

-Hai, din nou, îl îndemnă împăciuitor Dinu. Biiiild, și accentuă pe i.

-Profe, Costin, îmi poți da deja una, îmi vine u în minte. Nu pot să îl evit. Eu vreau, dar el nu...

-Nu te mai gândi la el, îl întrerupse, autoritar, și vizibil iritat. Și, cu un surâs forțat, ridică mâna, cu pumnul strâns, gata de lovit în creștet.

-Biiiild, scoase timid Hecor.

-Așaaa, măă, vezi c-ai reușit. Ești campion mondial la categoria grea, chiquitin! Bătaia e ruptă din rai, ce-ți spuneam eu...

-Nu e greu deloc de pronunțat, trebuie doar să mă concentrez puțin. Uite, buuuuild, iar nenorocitul de u care se presupunea că trebuia să fie mut răsună ca trâmbița Apocalipsei. Își acoperi rapid gura cu palma mâinii, ducpă care o luă încet și spue șoptit:

-Mai repet, sigur iese fără probleme, mai repet. Putem face altceva? Și afișă un zâmbet până la urechi.

În altă ocazie, Dinu predă engleză unei spanioloaice super bizare. Lucra ca balerină, cică. O tânără scundă, cu o față lungă, veșnic somnoroasă, ca a unei marmote. Laura se numea. Avea nevoie de engleză pentru examene, evident. Laura noastră nu prea se chinuia nici ea cu învățatul. Dansa și dormea, dormea și dansa. Non-stop. Într-o zi, la rugămintea creaturii, recapitulară numeralele. Stătea prost rău la capitolul ăsta.

-Cooooostiiin, căscă Laurita cu o gură ca a unui leu turbat, cum se spune la juma-juma?

-Fifty-fifty, veni răspunsul, prompt.

-Pichi-pichi, repetă ea, și clipi din ochii mici, de marmotă semi-tâmpă.

-Fifty-fifty, reluă Dinu, abia abținându-se să nu leșine. Și continuă în română: Măi, voi aveți urechile cusute și limba prinsă de cerul gurii. Sunteți pricepuți la limbi străine cum era Decebal rudă cu Versace. Data viitoare, vin la asta drogat, să mi se pară frumos ce spune...

Și astea erau numai câteva exemple. Momente asemănătoare, se puteau da ca exemplu cu sutele, dacă nu cu miile.

Și totuși, răbdarea e un sftenic de preț, o calitate. Fără ea, nu faci nimic. Trebuie avută răbdare până în pânzele albe, așa e cel mai bine, mai util. Într-un sistem precar, cu absolvenți care habar nu au cum să învețe, sau să își expună ideile clar, șansa reușitei, sau a ascultării lor de către cei de la putere era egală cu zero. Imaginația, creativitatea, spontaneitatea nu exitau ca elemente de bază, ca principii primare ale personalității omului de rând. Cum putea un astfel de ins să se apere singur? Ce capacitți ar fi avut să supraviețuiască prin forțele proprii? Mare parte din lumea de aici are ceva naiv, prea blând, din cale afară de tolerant. Țștia, la noi, ar fi murit de foame. Le-am fi luat și chiloții de pe ei, zâmbea Dinu în sinea lui. Românul, de care râd și îl numesc hoț, bețiv și sălbatic îi bate la fundul gol la capitolul perspicacitate, supraviețuire, la aproape orice. Din păcate, la noi se trece de multe ori în latura opusă: prea șmecher, prea hoț, prea îndrăzneț...sau poate, prea bun, și nici asta nu e de bine într-o lume care înoată în apă caldută...

Acum, după douăzeci și doi de ani de la punerea piciorului pe tărâm iberic, Dinu face un doctorat în literatură engleză, tot la Universitatea Complutense. Țintește sus, îi place la nebunie munca de cercetare, literatura, în genere. Adoră mediul academic, pe care l-a cunoscut, și știe că nimic nu se obține fără efort, uneori la maximum. Merge mai departe, nu pentru că aventura continuă, ci pentru că inerția destinului său este egal proporțională cu cantitatea de combustibil dintr-un perpetuum mobile... Toate acestea i le-au șoptit anii, timpul, într-o pauză dintre a fi și a visa.

***

LA O CEAȘCĂ DE CAFEA, DUMINICA

Daniela FORCOȘ... **PROPUNE**

Alberto Baroni s-a născut în anul 1944 în provincia de Siena iar în copilărie contrastează austeritatea perioadei postbelice cu frumusețea celor mai intime relații familiare ,care se vor întoarce adesea ca și nucleu de bază în multe dintre poeziile sale.

Bunicii paterni, ambii profesori de litere antice, l-au învățat încă din copilărie să descopere clasicii; tatăl său violonist contribuie la dezvoltarea mării sale iubiri pentru frumusețe; în timp ce împreună cu familia de țărani a mamei sale , trăiește îmbrățișarea maternă și magia naturii sieneze.

Lucrările sale sunt prezente în diferite antologii, printre care: "Figurile gândirii"- „Silabe de sare „ ; "Căi diferite" -Edițiile Biblionumis ; "Insula Ploii" și "Copacul frunzelor uscate", ambele publicate de Asociația Culturală Ineditul; de asemenea, cu acest editor a publicat primul său volum de poezii intitulat "Greutatea Rândunelor", ca urmare a primului premiu pentru poezie cu tematică liberă, la cea de-a 7-a ediție a Concursului Internațional New Eyes on Mugello din anul 2020,

O altă carte a fost tipărită de către Editura NOSM, și care va fi lansată în curând Noi îi dorim mult succes.

Greutatea rândunelor

Ce va rămâne din mine în timp,
când într-o clipă voi fi plecat?
Ce va rămâne din mine
când se vor termina visele,
când va seca râul ,
când va dispărea de tot, marea ?
Când fără de primăveri
ori viscoloasele ierni
nu vor mai fi păcate
nici sunete și nici vibrații,
iar pasiunile migrante
vor fi într-un cer
pe care nu-mi va fi mai dat să-l văd,
pentru că voi fi eu însumi cerul ,
pictat în mii de universuri .
Atunci... voi fi muzică , vântul ce urlă
iubire, durere și milă voi fi,
zăpada ce cade din infinit.

Din mine vor rămâne
doar schițele desenate,
și de gândurile mele cântate
cu cuvinte ușoare,
ca și greutatea ...
ușoară a rândunelor.

©Alberto Baroni
Poezie scrisă în limba italiană cu
traducere și adaptarea în limba română
Daniela Forcoș.

LA O CEAȘCĂ DE CAFEA, DUMINICA

CÂRTIȚA CURIOASĂ ȘI PRIETENII EI

dramatizare pentru teatru de păpuși după romanul
„Vântul prin sălcii” de Kenneth Graham
Mihaela ANDREI

Personaje: CÂRTIȚA, IEPURE,
CASTOR, VIDRA, VEVERIȚA,
BURSUC, ARICI, BROSCUȚA 1,
BROSCUȚA 2, BROSCUȚA 3,
BROSCUȚA 4, BROSCOIUL GIGI

Recuzită: trafalet, indicator Stop, Râul,
podeț / casa și bărcuța castorului, coș cu
sandvișuri, pajiște cu flori, păturică /
prosopel, felii de cozonac, salată, barca
broscoiului, pipetă cu apă etc.

Muzica (dispoziție matinală)

CÂRTIȚA (*zugrăvește cu trafaletul*)
An de an eu văruiesc,
Căsuța să o îngrijesc!
Zugrăvitul l-am isprăvit...
De treabă m-am cam plictisit!
Sunt o cârtiță visătoare...
Vreau să văd lumea cea mare!
Merg pe jos la o plimbare!
(*pornește și se minunează*)
Primăvara a sosit
Și natura a-nverzit!
E mai frumos să hoinărești
Decât să văruiești!
Să mă tolănesc
Și să privesc... (*se tolănește la soare*)
Lumea cea mare
Cum o fi oare? (*aude un fluierat; brusc
se ridică și vede un iepure*)

IEPURE (*cu indicator de Stop*)
Cârtiță, taxa de trecere este de 5 lei,
Altfel ți-o iei!
Dacă nu ai... trebuie să dai:
Sau spanac sau morcov sau varză!

CÂRTIȚA (*ofensat*)

Măi, iepure, mai ia o pauză...
Acesta-i jaf la drumul mare!
I-auzi! E un câștig necinstit
Cerut de-acest neisprăvit!
Dispari în ceață,
Altfel te reclam, măi... paiață-
morcoveață!
Ce... taxă de drum?
Eu treceam oricum!

IEPURE (*îndepărtându-se*)

Paiață-morcoveață..

(*apare un râu învolburat*)

CÂRTIȚA (*curios*)

Oau, ce o fi asta oare?
E udă. E rece - brrr... Oare-i folositoare!
Uite aici ceva... (*trece un podeț*)
E o căsuță ca a mea!
Hello! Nu răspunde nimenea!
Ce minunată ar fi
Ca reședință de vară...
O s-o explorez diseară!

CASTOR

Salutare, vecină Cârtiță!

CÂRTIȚA

Salutare, vecină Vidră!
Asta-i casa ta?

CASTOR

Da, mă simt bine-n ea!
Și am înăuntru o barcă mi-nu-na-tă!
E nouă și încerc să o lansez pe apă...
(*aduce o barcă/o împing împreună*)
Vrei să vii cu mine?

CÂRTIȚA (*intimidat*)

Păi... nu știu ce să zic,
Mi-e frică un pic...

CASTOR

Pentru tine-i prima dată, da?
(*cârțița dă din cap afirmativ*)
Curaj... hai urcă odată...!
Uite, trebuie să mă pregătesc
Și de un picnic regesc!
(*aduce un coș și îl pune în barcă*)

CÂRTIȚA

Ce zi minunată...
În viața mea n-am fost cu o barcă!
Să pornim de îndată!
Sunt entuziasmată! (*urcă amândoi*)

Muzica (*sunet de râu*)

CASTOR

Ce-ar fi să o luăm pe râu în jos
Să petrecem ziua asta frumos? (*vâslește*)
E plăcut, e minunat
Să vâslești cu-adevărat!

CASTOR

Am ajuns! Să ne așezăm colea,
Să înfulecăm ceva! (*coboară coșul din barcă, pune o păturică pe pajiște*)

CÂRTIȚA

Dar bine zici... (*molfăind*)
Doamne, ce frumos e-aici!
(*fixează privirea într-o direcție, apa se mișcă*)

Vai de mine, ce se-ntâmplă?
Fierbe apa într-o dungă...
(*temătoare, se ascunde în spatele castorului*)

Vai de mine, vai de noi,
Fierbe apa înspre noi...

CASTOR (*râde*)

Râul fierbe? Ce haios!
Prietena mea, Vidra, simte că-i gustos

Prânzul nostru minunat. (*apare vidra*)

Haide cu noi!

VIDRA

Vidra Hana mă numesc
Și-am venit să vă poftesc
Să gustați din tortul meu
Pe care l-am făcut chiar eu!
Și alți prieteni am invitat
Să avem un prânz de neuitat.
Uite-o pe Rița-Veverița!
Haide cu noi!

VEVERIȚA (*distrată*)

Eu accept, nu ne-am mai văzut de joi!
Zgârciți și lacomi ce sunteți...
Dar... sandvișuri voi mai aveți? – (*cei doi*) **Da!**
Da? Sandviș vegetarian? (*molfăie*)
Așa mănânc eu, an de an.
Uite că se mai apropie niște amici...
„Sir” Bursuc și „Sir” Arici! (*apar cei doi*)

BURSUC

Bine v-am regăsit! Mulțumim!
Iam, iam... Ce bun e... ce gustos!
Când mi-e foame sunt cam țăfnos...
(*primesc mâncare; toți molfăie*)

ARICIUL (*nemuțumit*)

Mda... Și s-a adunat destulă lume!
Când vă întâlniți la picnic...
Faceți cam multe glume...!

BURSUC

Recunoaște, îți place picnicul lângă heleșteu.
Dar tu ești așa mereu:
Și ursuz și mofluz!
(*apar patru broscuțe vesele*)

BROSCUȚA 1

Oac-oac-oac,
Noi aducem cozonac!

Ne primiți și pe noi?
Nu facem mare tărăboi!

BROSCUȚA 2

Sunteți prieteni de soi,
Ne place tare mult de voi.

BROSCUȚA 3

Noi am venit de îndată
Și cu frunze de salată.

BROSCUȚA 4

Să mâncăm sănătos
Tot ce este gustos!

BROSCUȚA 1

Sunteți o companie selectă
și cochetă!

ARICIUL

Eu aș mânca de toate
Chiar și cozonac!
Toate îmi sunt azi pe plac!
Noutăți sunt azi pe lac?

BROSCUȚA 2

Păi, să vedem... din câteva surse
Știu sigur, că broscoiul Gigi
Și-a luat o nouă barcă de curse.

Muzica (zgomot de barcă în depărtare)

BROSCUȚA 3

Auțiți, vine spre noi...
Uite-l cum gonește,
Nici nu se ferește!

(toți îl urmăresc cu privirea)

BROSCOI GIGI (îngâmfat)

Ziua bună, tuturor!
Barca mea e cu motor!
Eu sunt aventuros, totul e distractiv,
Am 7 bărci luate la activ.
Știu pe apă trucuri noi, trucuri ușoare,
Experiența e coplesitoare!
Vă las cu bine, dragi amici,

Mă întorc până la cinci!

TOȚI – Uau!

VIDRA

Te așteptăm la picnic!
Ce barcă bestială!

BURSUC

Barca e fenomenală!

ARICI

Nicidecum nu e banală!

BROSCUȚA 4

Nemaipomenit de bine arată!
Să vedeți, numai, ce pățește...
Și de fiecare dată
O face și mai lată!

BROSCOI GIGI

Barca mea! Fir-ar să fie!
Parcă e o jucărie!
Iar se strică, iar repar...
Am nenorocit-o iar!
Aoleu, se scufundă! Ajutor!

Muzica (broscoiul cade în apă)

VIDRA

Sărim să îl salvăm,
O mână de-ajutor să-i dăm!

BROSCUȚELE (în cor)

Altădată o să ne distrăm!

(pleacă toate broscuțele – pleosc în apă)

VEVERIȚA

Și pentru noi...

BURSUC

... e timpul...

ARICIUL

... să plecăm...

TOȚI 3 – Mulțumim! (*pleacă și cei 3: veverița, bursuc, arici; cârtița și vidra-singure*)

CASTOR

Ei îmi sunt prieteni de-o viață!
Petrecem în fiecare joi, de dimineață.

CÂRTIȚA

Aș vrea să petrec așa mereu,
Hai să strângem de aici, te ajut și eu!
(*strâng picnicul și se urcă în barcă*)

Muzica (dispoziție matinală, vâslit)

CÂRTIȚA

Dar oare eu pot încerca
Să vâslesc puțin... barca ta?

CASTOR

Nu știu ce să zic...
Ar trebui să te învăț un pic...

CÂRTIȚA

Știi ceva? Nu cred că-i greu...
Ba uite că pot și eu! (*brusc îi smulge vâsla*)

CASTOR

Nu îmi smulge vâsla din mână!

CÂRTIȚA

Aoleu! (*barca se răstoarnă*)
Ajutor!

Muzica (două căzături în apă)
(*castorul o trage pe mal, îi aplică măsuri de resuscitare, îi dă un prosop, cârtița tușește*)

CÂRTIȚA

Te rog din suflet să mă ierți,
Am fost un nătăflet!

CASTOR

Te rog să ții minte:
Mai bine să ai un pic de minte... înainte!
Uite: te învăț, apoi vâslești!
Acum hai să te înveselești!
Cu prieteni buni să te-nsoțești,

CÂRTIȚA

Văd că se-nserează
Și mă întristează
Că trebuie să merg acasă...
Gata aventura noastră!

CASTOR

Nu-i nimic, dragă vecină,
Altă dată va să vină
Ziua noastră de distrat!

CÂRTIȚA

Bine... Mă îndrept spre casă acum
Și îți urez rămas bun!
Te voi vizita
Când treaba voi termina!

CASTOR

La revedere!

CÂRTIȚA

La revedere!

Muzica (dispoziție matinală)

- **SFÂRȘIT** -

LA O CEAȘCĂ DE CAFEA, DUMINICA

SCÂNTEIUȚĂ ȘI DRUMUL SPRE COPACUL – LUMINĂ

Rodica Manuela CODREAN

Scânteiuță își încheie șireturile de la adidași, în timp ce de afară se auzea claxonul puternic al mașinii. Se gândea la ziua cea mare. În definitiv o tot așteptase. Se duse, o sărută pe frunte pe mama sa care dormea, și ieși grăbit pe ușă. Tata, cu ochii pe ceas, îi aruncă o privire exasperată fiicei mai mari, care stătea în dreapta, cu centura pusă, gata de școală.

- Nicio șansă.. nu se va maturiza niciodată!

Scânteiuță apără în final, cât pe aci să se împiedice, șiretul se desfăcuse deja. Privi în jos, evită să dea ochii cu tatăl.

Mașina porni. Copilul schiță un zâmbet și privi cu coada ochiului la sora sa. Aceasta, serioasă, cu ochii în ecranul unui smartphone, păru că nu îl vede.

- E prima zi de gimnaziu, zise tatăl. Nu îmi vine să cred că ești așa nepăsător!

- Ce ai vrea să fac? zise Scânteiuță, în timp ce răspundea pe mesajele de pe whatsapp, de la prietenul lui Fortitudo.

- Să fii atent! Să vorbești frumos! Să înveți!

- Bine! Bine! zise copilul, nici nu am început.

- Cu ochii în telefon...șopti tatăl dezamăgit.

Dacă ar putea schimba ceva în lumea asta, ar interzice telefoanele. Mașina se opri la câțiva metri de școală, copiii coborâră. Își salutară tatăl și merseră mai departe.

- Ascultă! zise sora sa, Dolorosa! Nu trebuie să zici că suntem frați. Vor afla ei oricum. Eu mi-am făcut deja prieteni aici.

- Bine, bine! zise Scânteiuță, lăsând impresia că nu îi pasă.

Drumurile lor, de fapt, se separaseră mai demult, în urmă cu un an, atunci când mama lor începuse să se simtă rău, mai exact să obosească repede și să doarmă mult. Medicii nu știu nici acum ce are, iar tatăl a preluat toate responsabilitățile. Pe sora sa Dolorosa nu a văzut-o plângând decât atunci, în ziua în care le-a explicat tatăl că mama nu se simte bine. Din acel moment, nicio lacrimă, pare așa insensibilă. Își reaminti și că notele ei sunt perfecte, doar zece, în trei ani de gimnaziu. Off! Intră în noua clasă. Elevii ajunseseră deja. Erau zece bănci, numerotate, de un albastru închis, cu scaune negre, tapițate. La catedră stătea un domn sobru care îi făcu semn să se așeze în banca șapte.

- Bine ați venit la Școala Gravis! Țineți minte, copii, sunteți aici să învățați! E sunt domnul Litteras. Începem printr-un test, de cultură generală. Priviți Ceasul de pe perete! Aveți 30 de minute la dispoziție!

Abia se auzeau foile, foșnind. În clasă era o liniște de mormânt. Nici nu reușise să își privească colegii. Scânteiuță privi testul cu îngrijorare. Nu înțelegea cerințele. Literele păreau că se întrepătrund. Deodată începură să se lovească unele de altele, să se ridice de pe foile tuturor. Tot alfabetul plutea în aer și se învârtea zgomotos. Băncile se desprinseseră din podea, se răsturnară cu totul. Pur și simplu se întoarseră cu susul în jos.

Domnul Litteras privi năucitor la clasă, elevii ieșiră într-o forfotă din clasă, pe Scânteiuță apucă să îl prindă de mână.

- Ia-ți ghiozdanul și hai cu mine afară, îi zise.

Când ieșiră din clasă, în loc de hol, pășiră într-o altă lume, o întindere mare de câmpie și dealuri, cu copaci groși, plini de scorburi uriașe. Era o atmosferă sumbră, de seară cenușie. Câmpiile erau acoperite de iarbă înaltă. În depărtare se văzu un Copac înalt, luminos de forma unui stâlp, cu crengi înalte care treceau dincolo de norii gri.

Clasa din care au ieșit nu se mai vedea. Doar Ușa se vedea, suspendată ca un portal, în care se roteau tumultuos literele.

Scânteiuță se duse spre ea și o închise, să nu se mai audă zgomotul puternic produs de litere.

- Stai, zise profesorul! Nu o închide!

Dar fu prea târziu, o cheie mare se desprinsese din Ușă, și își luă zborul spre Copacul Luminos.

- Perfect! Cum mai intrăm pe Ușă? Se auzi vocea unui copil.

Ieșise din scorbura. Alături de el mai apărură trei. Toți cu ghiozdanele în spate.

Numai voi sunteți? Întrebă profesorul?

- Eu sunt Fiducia. Iar ei sunt Ego și Amo. Ea e Remissione. Era aici când am ajuns noi. Din păcate nu vorbește, dar are ecuson cu numele, spuse fata cu codițe împletite.

- Eu sunt Scânteiuță, zise copilul privind în jos.

- Bine, bine, zise profesorul. Eu sunt domnul Litteras. Haideți să căutăm Cheia! Sper că mai găsim Ușa când ne întoarcem. Rămânem împreună, să nu ne pierdem! Trebuie să golim ghiozdanele în scorbura acesta, din care ați ieșit, să nu fie pre grele. Luați ce credeți că e necesar!

După ce ușurară ghiozdanele, își făcură drum, dând cu mâinile la o parte, iarba mare, care la un moment dat aproape că îi întrecu. Scânteiuță scoase busola de la bunicul său, de care era nedespărțit.

- E spre Nord. Haideți după mine.

- Dacă nu ai fi închis ușa, nu mai trebuia să mergem niciunde, zise Ego, plângându-se că îl dor picioarele.

Se opri să se odihnească. Profesorul nu păru încântat de idee, iar Scânteiuță își aminti de ceasul lui, care monitoriza pașii. „Ar putea fi de ajutor!”

- Nu am avut de ales, zgomotul era infernal, zise băiatul.

- Hei, chiar am încercat să intrăm și nu am putut, zise Amo, uitându-se la Ego, cu reproș. Ai uitat?

- Poate, dacă acum găsim cheia, și deschidem noi ușa, vom putea intra! zise Fiducia.

Remissione îi privi liniștită pe toți, părea chiar încântată că este în această aventură cu ei.

- Am o idee, la fiecare 2000 de pași, ne odihnim. Ceasul acesta ne va ajuta să nu pierdem prea mult timp! zise Scânteiuță, încântat.

Căzură cu toții de acord. Fiducia începu să fredoneze un cântec, ca să facă drumul mai ușor. Amo părea destul de încrezător că vor reuși să ajungă. Deodată se lovi de ceva. Era o bucată de piatră pe care era scris „Spre Copacul- Lumină”. Se adunară cu toții în

jurul pietrei. Profesorul ridică piatra să o studieze mai bine. Deodată, pământul se surpă și căzură cu toții într-un loc care semăna cu o scorbură de copac. În întunericul acela Scânteiuță aprinse lanterna, telefoanele copiilor începură să sune.

- Avem semnal! strigă Ego.

Pe ecranul telefonului, la apelant apărea „Necunoscut”. Părea că toți sunt sunați de aceeași persoană. În zadar încercau să răspundă, la capătul celălalt nu vorbea nimeni.

- Oprți telefoanele! zise Scânteiuță. Cred că suntem urmăriți!

- Cine să ne urmărescă în pustietatea asta? întrebă Fiducia.

- Vorbește să se afle în treabă, spuse Ego. Din cauza lui suntem aici.

Remissione îl luă pe Ego de mână și îi făcu semn din priviri să îl lase în pace. Copiii își dădură seama că uitaseră complet de telefoane, de faptul că le aveau în ghiozdane. Le opriră!

Între timp, Scânteiuță începu să citească cu voce tare, ceva ce era scris în scorbură. Descoperise slovele în timp ce lumina, cu lanterna, locul în care se aflau „Aveți grijă la monstrul Odium! E ca o cenușă neagră care vă împresoară. Ridicați-vă!”.

- Prindeți-vă de mâini, în cerc! strigă deodată Remissione!

Un vânt ușor părea că îi ridică prin scorbura copacului. Remissione o luă pe Feducia de mână, aceasta îl luă pe Amo, el, la rândul lui pe Scânteiuță. Ego și profesorul se prinseră și ei în cerc. Vântul îi roti, până îi scoase afară.

Se treziră din nou în câmpie. De data aceasta în fața lor se deschise un drum, la capătul căruia se vedea Copacul-Lumină.

Reluară drumul. Ego mergea primul, în față, urmat de Fiducia, Amo, Remissione și Scânteiuță.

Profesorul mergea în urma tuturor, uitându-se în toate părțile de teama lui Odium.

- Avem 2000 de pași, zise Scânteiuță! Ne oprim!

Erau acum în fața Copacului- Lumină. Acesta era îngrădit de crengi puternice, de toate culorile. Pe crengi erau fructe, în formă de ghindă, pline cu miere, care se scurgea din cer pe pământ. O forță gravitațională îi apropie de copac. Rămaseră uimiți. Pomul maiestuos își ducea crengile luminoase dincolo de cer. În fața Lui, o masă cu șapte scaune îi aștepta. Pe masă erau pahare cu lapte, borcănele cu miere și trei pâini rotunde din care ieșeau aburi.

- Așezați- vă la Cină! Sunteți osteniți și împovărați! Se auzi o voce din trunchiul Copacului- Lumină. Era un glas așa de blând și primitor încât pe Remissione o podidiră lacrimile. Îl cunoștea.

Profesorul și copiii se așezară la masă și începură se mânânce cu poftă. Un scaun rămase liber. Al cui era? Câțiva fluturi albaștri se așezară pe umerii lor, lăsându-le mici pete fosforescente pe haine. Se simțeau ca într-un vis.

- Cum de v-ați rătăcit în această lume? îi întrebă vocea din Copacul - Lumină.

Scânteiuță povesti cum literele din testul lui au început să se lovească unele de altele, Ego începu să relateze, mestecând cu poftă și dând vina pe Scânteiuță care a închis ușa și astfel a zburat cheia. Profesorul spuse că el nu crede că a greșit cu ceva, era doar la oră, a dat un test. Amo se justifică spunând că el doar și-a dorit să meargă la școală, Fiducia era sigură că nu era vina ei.

Scânteiuță simți însă privirea tăioasă a lui Ego și o greutate i se așează ca o cenușă pe inimă. Ca atunci când tatăl i-a spus că mama lor este bolnavă și nu știe dacă se va vindeca. Îi aruncă un gând de ură lui Ego. În acea clipă, un zgomot infernal se auzi din depărtate.

- Trebuie să plecați! Vine Odium, zise Remissione. Eu îl voi abate, îl voi deruta. Copacul mă va proteja, nu vă fie teamă! Luați Cheia de pe masă, prindeți-vă de mâini și veți ajunge la Ușă. Scânteiuță, ia un borcan de miere pentru mama ta! mai adăugă fata misterioasă.

Copacul își adună crengile și cu o putere mare îi ridică pe toți în aer. Nu mai vedeau nimic. Din vârtej ajunseră în fața Ușii închise.

- La cine e cheia? strigară toți.

- La mine! zise Scânteiuță, trezindu-se cu ea în mână.

Odium se auzea cum vine cu viteză, cu pași greoi în urma lor.

- Stați, zise Ego! Ne-am lăsat cărțile și caietele în scorbură.

- Nu avem timp, zise profesorul! Trebuie să intrăm.

În timp ce Scânteiuță deschidea Ușa, tovarășii săi de drum se pierdură în vârtejul iscat de Odium. Profesorul îl luă pe Scânteiuță de mână și îl trase cu greu înăuntru. Acesta nu voia să -și lase prietenii în urmă. Totul dispăru odată ce domnul Litteras închise Ușa. Se auzi clopoțelul. Scânteiuță sări ca dintr-un vis! Era în clasă, în banca cu numărul șapte.

- Gata! zise profesorul. Dați-mi testele!

- Domnule profesor, trebuie să ne întoarcem! Colegii noștri au rămas cu Odium! zise Scânteiuță.

Copiii din clasă pufniră în râs.

- Care colegi? zise profesorul, dând din cap, în semn de protest, și ieși cu catalogul sub braț. Nu lipsește nimeni. „Ce se întâmplă cu copiii aceștia?”

Pe hol se întâlni cu profesoara de desen.

- Ce-i cu petele acestea pe sacou? Parcă sunteți pictat! zise aceasta zâmbind. Profesorul Litteras rămase uimit. Scânteiuță care alergase să îi vorbească, auzi discuția.

- A, uite și făptașul! zise profesoara, uitându-se la Scânteiuță.

Abia acum văzu și Scânteiuță, că avea pete pe puloverul său alb.

- Domnule, nu am visat! Trebuie să îi salvăm! Au rămas cu Odium. Copacul, Copacul- Lumină... trebuie să ne întoarcem! Remissione...

- Nu știi despre ce vorbești, zise profesorul plecând grăbit, spre cancelarie.

Căută cheia de la dulap să pună testele copiilor, dar în buzunar găsi, mirat, o bucată de pâine, învelită într-un șervețel. Privi în jur să nu îl vadă nimeni și o mestecă cu poftă. Se duse cu gândul la copilărie, la Copacul din grădină, în care se urca să privească lumea.

Scânteiuță privi admirativ la petele de pe pulover. Îi va povesti totul lui Fortitudo. Oare îl va crede? Simți ceva agățat de ghiozdan. Era Cheia de la Ușă. Găsi și borcanelul de miere, pentru mama sa...

LA O CEAȘCĂ DE CAFEA, DUMINICA

COLȚUL MUCALITULUI

Loredana TUDORESCU

“Dacă traseul din greu te-ar îmbogăți, asinul ar trebui să aibă șaua de aur” - **proverb francez**

“Prietenul tău are un prieten, iar prietenul prietenului tău, așijderea - fii discret.” - **proverb evreiesc**

“Să te căsătorești o dată e datorie, de două ori e nesăbuintă, iar de trei ori, demență”. – **proverb olandez**

Întâmplări mici despre oameni mari

•Când s-a căsătorit, Ernest Hemingway nu era încă un scriitor vestit. O vecină, întâlnindu-l pe stradă, îi spuse:

- Am văzut-o pe soția dumneavoastră ieri, purta o rochie încântătoare, o adevărată poezie!

- O poezie? răspunse nervos Hemingway. Zece poezii, zece schițe și o piesă de teatru m-a costat rochia ei!

•Dramaturgul italian Paolo Ferrari, când compunea vreuna din comediile sale, avea obiceiul să scrie din picioare în fața unui pupitru înalt, aidoma unui amvon. Explicând prietenilor curioși de ce își alesese acest mod de a scrie, el le spuse:

- Stând în picioare, în timp ce-mi scriu comediile, evit să adorm înainte de a adormi publicul.

•Un student îi spune profesorului George Călinescu:

- Dumneavoastră, care studiați delirul oniric, doriți să-mi dați un sfat? Deseori în somn mă visez profesor. Ce să fac ca visele mele să devină realitate?

- Soluția e să dormi mai puțin! îi răspunse cu simplitate genialul Călinescu.

Cartea de duminică

Alexandra TUDORESCU

„Toamna se numără cadavrele”, de Tony Mott

Autoare română contemporană, Tony Mott prezintă, în acest roman, o nouă aventură a lui Gigi Alexa. Când o serie de crime dau peste cap liniștea turistică a Brașovului, eroina se vede pusă într-o situație aparent fără scăpare. Ca toți eroii, însă, trebuie și ea să iasă cumva din impas.

Pe lângă romanele polițiste pe care le publică, Tony Mott citește și câte o „povestire criminală” în fiecare duminică pe pagina ei de Facebook, unde o poți urmări pentru mai mult conținut interesant.

DE LA DOR, LA PORT LOCAL CU BUJOR

Macea, Uzdin, Serbia (consemnări)

Florica R. CÂNDEA

La „Ziua Dorului” și ca un preambul al „Zilei Portului popular”, am însoțit sătenii mei la Festivalul internațional de la Uzdin cu titlul „Mândru-i portu' românesc” (ediția a șaisprezecea) care a fost cordial deschis prin Cuvântul de „Bun venit” al doamnei președinte Ana Boer, de la Asociația "Bunicutele Bunicutele Uzdin".

În prezența reprezentanților Ambasadei de la Belgrad, a Consulatului Român de la Vârșeț, oficialilor din Consiuliul Național al românilor, ai oficialilor locali, dascăli, înalte fețe bisericești, alți privitori localnici uzdineni, organizatorii, Bunicuțele din Uzdin (prin președinta Ana Boer) au primit ca și goști și expozanți, nouă asociații de femei din Serbia /Voivodina și două din Arad și Timiș.

Standurile și panourile au reliefat vechi preocupări care dăinuie de sute de ani.

La Casa Vânătorilor, care a fost plină, au expus pe panou Asociația Bunicutele Uzdin, Alibunar, Nicolinț, Ovcea, Ecica, Ancaid, Mesici, Satu Nou s.a

Comuna Macea a adus obiecte de decor dar decorul l-a constituit adevăratul muzeu viu format din localnici (douăsprezece persoane) în portul de stat (femeiesc și bărbătesc, de vară). Ca și produse specifice pentru degustare au servit cu țuică marca „Baci Ghiuri Hămfău”, bulion, plăcintă coardă, chifle sărate pogăciță cu jumere, alte delicatese dar și pită moale cu clisă și părădaică.

A fost onoare să transmit salutul domnului primar Ciprian Otlăcan și să vorbesc pentru presa de expresie românească Săptămânalul Libertatea, despre motivul însoțirii mele cu grupul măcean. De fapt și televiziunile au cerut amănunte despre Grupul satiric Macea proaspăt laureat al Festivalului de umor Mărul de Aur de la Bistrița.(cu un text satiric semnat de scriitorul în grai local Ioan Alexandru Ardelean și mise en place scenografic de Cristian Vuin și Bogdan Florian Ardelean).

Se cuvine de menționat Parada pe ulițele satului Uzdin (capitala romanismului) dar și banda care i-a însoțit (doba, clarinetul și acordeonul prin Cristian Vuin, Ioan Chișuean Valer Muler).

Ospitalitate, culoare, emulație și emoție dar și aplauze la prezentarea Portului local de către Elena Stoian și Cristian Vuin.

În fapt, se deschid noi oportunități pentru delegația din Macea, în sensul că atât domnul viceprimar (Andrei Joandrea) cât și directorul Căminului Cultural (Bogdan Florian Ardelean) ai primit oferte de parteneriate culturale ca un însemn al frățietății

și păstrării nestinse a flăcării datinilor străbune.

O importantă prezență și o bună impresie a lăsat-o doamna Julia Mihaéla Birta (președinta Autogovernării locale din Mako' Macău Ungaria) care la fel a primit oferte de înfrățire prin grai și port.

O importantă donație de carte (pentru Școala Uzdin și SLA Tibiscus) și o expoziție de revistă Gutenberg a aparținut Editurii și Tipografiei Gutenberg dar și Foto Club Arad și doamnei Julia Mihaéla Birta/Retete scoase din fioc (prin domnul președinte Mircea Boran și Autogovernării Mako).

Suntem onorați să fi fost părtași la o Comuniune de suflet, să fi putut vorbi în grai și să fi putut admira sceneta elevilor de la Uzdin care au prezentat „Nunta” în costume de un viu colorit și gentilețe și candoare.

Demnă de apreciat a fost și Expoziția de desene a elevilor Școlii Sfântul Gheorghe din Uzdin sub coordonarea artistului plastic Daniel Susha.

Bunicuțele Uzdin numără douăzeci și cinci de membre care se întâlnesc la șezătoarea serilor lungi spre a păstra tot ce este mai frumos: epos, ethos și melos popular local din vatra satului.

De remarcat este similitudinea portului local cu acela al satului cu nume Satu Nou Voivodina, însemnând al înveșnicirii și perpetuării în două ținuturi românești.

Suntem onorați să fi participat și să fi oferit Distincții și Certificate (prin Salon Gutenberg și Căminul Cultural Macea) și să fi fost „ambasadorii” unui act de mare finețe și cultură populară! Felicitări dragi

săteni! Felicitări și mulțumim Uzdin!

Cea de-a IV-a ediție a Concursului Național de Poezie "Emandiana", organizat de Cenaclul "Lucian Emandi" al Casei de Cultură Pecica, s-a desfășurat în perioada decembrie 2022 – februarie 2023.

Pe adresa Casei de Cultură au sosit creații din întreaga țară și din diaspora românească.

La cele două secțiuni s-au înscris, după cum urmează:

- secțiunea I (14-21 ani), 18 concurenți
- secțiunea a II-a (peste 21 ani), 52 concurenți

Membrii cenaclului au evaluat lucrările în două sesiuni.

Câștigătorii sunt următorii:

La secțiunea I

Premiul I

CLARAGEORGIȚĂ

(București)

Premiul al II-lea

MARIA – ANTONIA VLAD

(Sibiu)

Premiul a III-lea

IRISZ KOVACS (Arad)

Mențiuni:

FLORICA STELUȚA COVACI

(Pecica)

ALEXANDRU COJOCARIU (Suceava)

ADELINA - MARIA MALE (Ștei-Bihor)

La secțiunea a II-a

Premiul I ADINAMATEI (Arad)

Premiul al II-lea DELIA SMARANDA TERTĂN (Oradea)

Premiul al III-lea FLAVIU CLLAUDIU MIHALI (Baia-Mare)

Premiul special PĂTRU- MARIUS BRAȘAI (Arad)

Mențiuni: CAROLINA BALDEA (Teiuș -Alba)

IONEL DORIN (Vrancea)

VALI ȘERBAN (Slobozia)

Felicitări tuturor și mult succes în continuare!

DE CE SCRIU FEMEILE...

Florica R. CÂNDEA

***

Context:

Discutând despre cartea feminină ca un augur a transunerii eului biografic într-un aparte eu liric, ne dăm seama de confesivul care paște obiectivul unui aparte subiectiv. În ceea ce privește noua carte semnată de Eugenia Ponta Pete, aceasta vine să confirme faptul că poezia scrisă "în" și "cu" spiritul femeii contemporane, nu mai are nevoie de nicio concesie, ci este un deja-vù, o pură și vie mărturie a spațiului unei literaturi a ideilor. Care spațiu al scriiturii feminine nu se desparte de un pictorial aparte ci se degajă prin exotism, senzații și (în)semne ale unui discurs liric "...en plein air"!

În această frenezie a dăruirii de sine, prin poezie, cartea este una a patetismului fin și a descriptivului înecat în imaginar și vis, mizând pe artificii compoziționale ușor de deciptat.

***

Despre carte:

Este al șaptelea volum, dacă vom ține seama de două ediții ale cărții cu titlul „Amurguri mistuite”. Spunem aceasta, pentru că, în urma unui eseu argumentativ în „Glasul Aradului”, acesta a fost luat drept „Prefață” la o reeditare. Oricum, predilecția poetei pentru abstractizarea numelor din titlu, este evidentă. Cum, de altfel, și antinomiile din titluri, se concordă.

Din aceste puncte de vedere, am considerat să identific simboluri și sensuri, care sunt la îndemâna poetei (dar nu oricui). Se știe, amurgul este un fenomen. Verde /albastru este un oximoron. Lumina cuvintelor este o metaforă personificată, iată doar câteva din componentele limbajului poetic care definesc scriitura și nu! scrietura (non) imaginarului care abundă peisagiile (nonsemantismului literaturii de la noi).

Volumul nou apărut (editor Ioan Matiuț / Mirador) are un conținut de două sute șaptezeci de pagini și frapează prin armoniile cromatice din coperta I, (Blazena Karkus), prin ilustrativul chip de pe coperta IV (Alin Ștefan Ponta) dar, mai ales, prin titlul izbitor.

Vecuitoare a spațiului liric arădean de ani buni, Eugenia Ponta Pete nu își pune pe tarabele paginilor versificări de aiurea ci își domină talantul talentului cu alegeri potrivite de descrieri poetice ca o aminumare a nonfirescului nenominalizat, decât de figurativ și descriptiv.

Titlul este de o absolută finețe: un substantiv conversat (prin schimbarea valorii gramaticale) din verbul „a zbura” (fără articol, ceea ce dă o notă a abstractului) la care se adaugă o așa zisă „direcție” ...spre curcubeu ... Desigur că acest titlu îi dă aripi autorului care se personifică dând impresia unui călător prin propria sa muză, într-o coamă țesută a Celestului, devenită ideatic, țel. Sau mai simplu: vis poetic.

Volumul numără peste două sute de poeme și, pe cât (pe alocuri) este de antologic, pe atât este de nou (novator). Și din punct de vedere compozițional volumul surprinde, fragmentar, sunt patru segmente dar, pe alocuri punctele de suspensie țin loc de titlu. Adresarea este la persoana a doua (pronumele personal tu, tale este preponderent) ceea ce aduce o notă intimă conversației cu imaginarul trecător din mintea ori starea poetesei (nu lipsește nici subînțelesul pronume personal de persoana întâi, dând loc unei interpretări autoconfesionale). Astfel, invocativ i se adresează iubitului către o anume ... desprimăvărare ... din iarna vieții ce îi este dată:

„Desprimăvărează-mă, iubite, să mai pot birui cărarea pașilor fără urme”.

Și culorile (șapte) r.o.g.v.a.i.v. din curcubeu sunt pregnant resimțite în volum, prin titluri de poeme atent alese: Bujorul, Rugă, Iasminei, Verde-albastru, Flori albastre, Singuri, Magnolia.

Schematic aleatoriu sunt aceste poeme, în volum irizările fac dovada complementarității cu vocabile, foneme sau construcții de un ales farmec:

„Te- ai așezat de la o vreme -ntre cuvinte

Să le înflori cu strălucirea ta”...

„nici ochii-mi nu mă mai știu

în clipirea oglinzii

văd chipul tău”...

Extrapolând, din nadirul simțurilor de femeie (soție, mamă, dascăl, cetățean, promotor) Eugenia Ponta Pete a ales să îmbrace (dezbrace) haina anotimpurilor (anotimpural) când la răsărit, când la apus de amurgiri, dar filtrate prin prisma plecatelor veniri și a tănuitelor tăcute clipe:

„Mi- ai primonit dorurile-n miezul văraticeii clipe“

„Clipa netimpului meu a eliberat vara

fără de tine”...

„Doar laleaua a sângerat sublim”...

Există mult baladesc de dor și o tehnică de frazare absolut superbă în îmbrățișările de sentimente din actualul volum, care conduc la inedit și receptare favorabilă în contemporan (dar și ușoare influențe din St. Augustin Doinaș, Lucian Emandi, Esenin, George Țărnea, Ion Barbu ș.a) precum și stilul în aranjarea prin distihuri, tristihuri, catrene, poeme în vers alb sau cu rime plăcute împerecheate, (încrucișate, îmbrățișate) dau cititorului impresia unui canonic și cantabil aranjament:

„Știu

mai întâi am fost cântec... de freamăt... de susur... de vuiet...”

„Mi-ești cerul, ți -s iarba...

sălbatic ploi

se zbat printre noi”...

„Azi am să trec prin târgul neliniștilor mele

și am să las trei urme de lacrimi pe obraz”...

Rafinamentul creativ, chiar desprins și din tumult de cotidian, este relevant și revelatoriu ca o asonanță a poetului, ca o alternanță sau o înlănțuire a iubirilor de pridvor sau a scrisorilor de interior (cu rol de astâmpăr) ori a aliterațiilor ascunse în repetiții, enumerari, epitete ori comparații, cuvinte afixate sau sufixate:

„Debut de mai!

Salcâmii-ncep să plângă (...) mi-e sufletul oglindă”

„Știu

că tu ai topit zăpada

cu raza aceluiași surâs”.

***

Din zbor în culori de curcubeu denotă jocul poetei Eugenia Ponta Pete însăilat în acest cuprinzător volum.

Pașii, cuvintele, obișnuitul, neliniștite, exploziile solare, albul seren, lumina, timpul sunt câteva din elementele generatoare înspre abstractizarea din titlu (care rezumă totul.)

Contemplarea lumii sale cu tot ce o înconjoară e tocmai spectrul unor trăiri cumulative și afective. Stilul o aduce atât aproape de lectori inocenți cât și de biblioteci cu rafturi încărcate de lirism.

Din perspectivă auctorială, poeta își stinge din penel glas de freamăt și își așterne pe perne de mai flori de tei... cât o primenire de zăbavă.

Prefața, acest liant între cititori și autor, este edificatoare și ilustratorie și este semnată de prof.univ.dr. Anton Ilica iar condițiile grafice ale noii apariții editoriale sunt excelente.

În concluzie, cartea semnată de Eugenia Ponta Pete refuză să se ascundă într-o singură filă și oferă (meditativ și reflexiv) confesiuni care se perindă în tumultul emoțiilor și al fructelor... pe hârtie și al exercițiilor pentru poezie (întregind astfel un palmares deja consacrat unui scriitor format).

Și așa, sufixate ori prefixate, ele, cuvintele alcătuiesc un unic zbor: cartea!

(N.a.: prezentarea acestui volum a fost realizată în data de 11 mai, în Sala festivă a Primăriei Pecica, în prezența unui select public, ca un preambul pentru ziua sa de naștere.)

***

MISCELANEA

SĂRBĂTOARE LA SÂNTANA

Spectacol concurs *Floricele din Sântana și Flori din Condei pentru Femei*, cu ocazia Zilei Internaționale a Femeii

Elena Camelia BELEI

Luna martie este dedicată femeii și asta pentru că este frumoasă precum o primăvară, aducătoare de parfum și soare în suflet. În acest sens, Primăria Orașului Sântana în parteneriat cu Liceul Tehnologic „Stefan Hell” (Școală Aspirantă UNESCO) și Asociația „Cetatea Neamului”, a organizat spectacolul concurs „Floricele din Sântana” și „Flori din Condei pentru Femei”, un minunat moment artistic închinat muzicii și dansului popular, precum și tuturor doamnelor și domnișoarelor.

Spectatorii au fost purtați prin lumea portului popular de către Ansamblul folcloric „Busuiocul”, cu grupurile de dansuri populare, boboci, juniori și seniori, alături de micuții interpreți, laureați ai concursului „Floricele din Sântana”, grup vocal și tinerii interpreți Silvana Harșani, Alexandra Vuin, Leonard Stoian și Mădălina Hoza, care a și prezentat spectacolul. Atmosfera a devenit și mai încântătoare datorită formației condusă de Paul Pașca, cu interpreții Eduard Motan, Mihaela Boda și Ciprian Lipovan, care au impresionat prin dăruire și forța cântecului popular. Formația *Busuiocul* este deja foarte cunoscută atât pe plan național cât și internațional, cu diverse apariții televizate și numeroase distincții, ca urmare a participării la diferite concursuri. Instrumentiștii și orchestrele cu care „Busuiocul” a colaborat la suitele de dansuri sunt: Ilie Pașca, Paul Pașca, Briciu Nicolae, Petrica Vița, Ovidiu Bartes, Vasile Rus, orchestra „Rapsozii Zarandului”, orchestra Palatului Copiilor din Oradea „Florile Bihorului” și orchestra „Rapsodia”. Tinerii dansatori au fost pregătiți de maestrul coregrafi Vasile Peri și Rozalia Pașca.

În cadrul concursului „Floricele din Sântana”, micuțele interprete au fost premiate astfel: la categoria 8-12 ani, locul I – Șerb Eftimia și Dobra Sara, iar la categoria 12-15 ani, locul II – Rîșteiu Denisa; locul I Covaci Sorina, Marele Trofeu fiind câștigat de Ghilea Iosana. Dintre elevii Liceului Tehnologic „Stefan Hell” care au participat la concursul „Flori din condei pentru femei”, coordonați de prof. Belei Camelia, în urma unei selecții riguroase, au fost premiați: Nagy Roberta și Lazăr Alexandra – Premiul al III-lea; Harșani Silvana – Premiul al II-lea și Cotu Damaris – Premiul I. Asociația „Cetatea Neamului” a participat cu un inedit moment de muzică folk, în interpretarea lui Tudor Tomuța și Emanuel Duminică.

A fost o sărbătoare a cuvântului, jocului și cântecului popular, o celebrare a femeii, prin artă și spectacol!

MISCELANEA

SCRISOAREA UNUI FIU CĂTRE CEI DE ACASĂ

Gheorghe HODREA

Vorbele, din spusele specialiștilor, sunt combinații de sunete. Când sunt bâlbâite, bolborosite sau înghesuite unele peste altele deranjează auzul și mai că îți vine să zici: *“Omule! Fapte nu vorbe!”*. Când, însă, sunt folosite cu măiestrie, cu vorbele poți schimba lumea: înfrunți dușmanii, alini suferințe, dai speranțe, ușurezi boli, îi ridici pe cei slabi, îi înmoi pe cei tari, ștergi lacrimi de dor... Și dacă veni vorba de dor, am să zăbovesc puțin la această vorbă plină de înțelesuri care îl încearcă toată viața pe om.

Dorul, deși vorbă mică, nu are echivalent în nicio limbă de pe fața pământului. Simțământ aflat în om în lipsa unor persoane dragi, locuri iubite sau fel și fel de lucruri față de care există aplecare, dorul ne poartă în trecut aducându-ne în prezent amintirea clipelor frumoase. Și cum viața omului e în fel și chip și dorul e la fel. Astfel putem vorbi despre: dorul de copilărie, dorul de anii tineretii, dorul de cei care s-au dus din astă lume, dorul de dreptate, dorul de libertate, dorul de adevăr, ... și atâtea altele pe care le purtăm în ascunzișul tainic al sufletelor. Între acestea, aș aminti dorul de ducă al tinerilor noștri, căroro societatea nu le dă nicio șansă de supraviețuire, obligându-i astfel să-și caute de lucru printre străini, acolo unde, cu timpul, alte doruri îi macină zi de zi: dorul de limba română, dorul de biserica satului, dorul de sărbătorile și tradițiile strămoșești, dorul de ia de acasă, dorul de cei dragi, dorul de un zâmbet și o vorbă bună, dorul de visurile frumoase, dorul de nunțile și petrecerile de acasă, dorul de mirosurile mâncărilor și al plăcintelor de acasă, dorul de țuica de prune, dorul de slănina cu ceapă... așa cum reiese și din rândurile scrisorii în posesia căreia am intrat deunăzi.

“Dragii mei,

De aici, de la mare depărtare, vă scriu vouă, celor de acasă, încredințându-vă că sunt bine și sănătos. În sfârșit m-am hotărât să recunosc totul! Da! A venit momentul să recunosc și să mărturisesc trăiri la care n-am crezut că voi face referiri nicicând.

Pentru început trebuie să vă spun tuturor că mi-e dor de voi, de toți. Dacă acum 20 de ani am plecat din țară neținând cont de nimeni și de nimic, cu gândul doar la câștig bănesc, cu timpul mi-am dat seama că odată cu bucuria înmulțirii banilor un sentiment nebănuit a început să mă chinuie din ce în ce mai tare și poartă numele dor. Deși am mașină scumpă, tată, mi-e dor de Dacia noastră 1300, de acasă, așa veche cum e ea, de mirosul gazelor de benzină ce inunda interiorul ei când deschideam vreunul dintre geamuri, de patentul decalibrat și

șurubelnița tocită la vârf de la atâtea reglaje la jigloare. Cu toate că mall-urile «îmi stau la picioare», mi-e dor de bunătățile gătite în casa noastră, mamă, de mirosul de pâine prăjită și aburii ceaiului de mentă îndulcit cu miere de albine din stupina unchiului Ionel, de laptele gras și de gogoșii pufoși presărați din belșug cu zahăr măcinat. Chiar de mi-e plin bufetul cu băuturi scumpe, mi-e dor să beau un pahar de tărie cu bunicul în vreme ce bunica să ne pregătească masa de prânz. Deși nu mai fumez de mult, mi-e dor de unchiul Vasile cu tot cu trabucul lui din foi de tutun din care pufăia fără încetare. Mi-e dor de vântul ce-mi sufla prin plete, de apa rece de izvor. Mi-e dor de singurul magazin din sat, de mătușa Florica, vânzătoarea, neînțelegând nici azi cum afla potcoavele de cai cu repeziciune printre saci cu făină, lăzi pline de cuie și șuruburi, punși cu orez, cozi de sape, burlane, butoaie cu ulei și mai te miri câte și ce. Mi-e dor de tine, frate, de zâmbetul tău sincer cu care mă întâmpinai de fiecare dată când mergeam de la oraș acasă, cu plasa plină de cadouri. Mi-e dor de toți sătenii mei, de neamuri, de prieteni precum și de toți cei cu care mă sfădeam pentru fete. Mi-e dor de dascălii mei, care m-au învățat să-mi iubesc limba maternă și țara. Mi-e dor de fiecare groapă din drumul ce trece prin fața casei noastre, de telefonul cu disc la care de vorbeai pe timp ploios te puteau auzi toți ceilalți abonați din sat. Mi-e dor de zilele de vară însorite și lungi, de nopțile liniștite de iarnă când din înalt cerul presăra peste lume milioane de fulgi de nea. Mi-e dor de tine, Alina, de tinerețile noastre și de perechea minunată ce am fost pe cale să o desăvârșim, mi-edor de bătrânețea mea ce aveai s-o alini prin purtarea-mi de grijă. Mi-e dor de sat, mi-e dor de voi, mi-e dor de casă!

Așadar, în sfârșit m-am hotărât! Am recunoscut totul mărturisind trăiri la care n-am crezut că voi face referiri nicicând. Ce m-a îndemnat să vă scriu aceste rânduri? Cu siguranță hotărîrea de a renunța la mândrie, egoism și însingurare. Și toate astea pentru că în cele mai multe cazuri înțelepciunea vine cu vârsta.

Ce-mi rămâne de făcut în continuare? Cred că luarea unei anume decizii. Dragii mei, ajutați-mă! Aștept sfaturile voastre.

Sărut-mâna mamă, tată, bunici, frate.

Tuturor, vă doresc toate cele bune.

Undeva, în Europa, la
3 aprilie 2023

Cu mult drag și dor.
Nicolae V.

MISCELANEA

BACI GHIURI POVESTEȘTE DISPRE CUPTOR

Ioan Alexandru ARDELEAN

La mine su' nuc îi tare faină, nu-i cald, iară nucu' împrăștie așe o miroaznă di dulce-amar și di liniște, tăt să te hodinești la umbra lui. Moșu' mneu tădiauna dies m-aducea aminte și-mi dădia sfat că la umbra nukului bătrân nu-i bine să stai fără să ai, barem pă umeri, on laibăr, răcoarea lui te poate băga-n ispital, poț face aprindiere di plămâni.

Su' nucu' mneu am pus o masă cu patru scauănie și pă spătar la scauănie am pus patru laibăre, atunci când vine careva la mine, acoloa stăm și ne ominim, după cum îi voia fieștecăruia, ori după cum îi inima noastă, mai voioasă, uă mai năcăjită.

Nu că aș fi io mare gazdă, daa, îmi place să am di tătie, să nu-mi lipsască nimic, cam tăț' a mnei or gândit așe ca mine. Dacă stau să mă gândiesc bine, așe-s tăț' măcenii, adicate le place să aibe și când te duci la careva te ominește cu tăt ce are iel mai bun.

Din gândurile aștia, a mele, m-o scos pretinu' mneu Miculaie a lu' Piscălău', care o vinit pă goștie la mine.

-Noroc, mă Ghiuri! Ce socotești când gândești?

-Tu iești, Miculaie! Să fii sănătos! Ce să socotesc!? Iaca, m-aduc aminte di vremurile trecute.

-Nu mai vin 'năpoie, așe că gândiește la zăua di mâne, care amu-iaca vine păstă tine!

-Ha, ha, vezi că vine și păstă tine...

-Poate vini, io-s la scut!

-Miculaie, m-am gândit să fac on cuptor di pită. Ce sfat îmi dai? Ce zăci?

-Ce mai aștepti? Doară tu ai fost pruncu'di suflet a lu' moș Miron a lu' Pământu'.

Apăi aștia fiind zăsă, m-am apucat di lucru, mai dintii și mai dintii am cotat on loc potrivit, inde să fac cuptoru'. Pă vremuri cuptoarele ierau în fieștecare sobă, oamini le folosiau la încălzăt pă vreme di iarnă și numa unu foloseau pântru copt, pita și plăc, inta. Di obicei cuptoru' aiesta iera indeva 'năpoia cășii, daa, să spun drept am văzut și-n alte locuri. Oamini alejiau cuptoru' care cocea cel mai bine pita noastă cee di tătie zălile.

Așe că și io, am ales locu' cuptorului mneu, l-am socotit a fi într-o colnă 'năpoia cășii. După ce am găsăt locu', m-am apucat să aduc în colnă tătie cele di trăbuiță pântru a putia rădica lucrarea mea. Adicate: tiatră vechie, ungrească di vo 150 di ani, tiatra iera distul di măroacă și să rupea tare greu, când o loveai cu ciocanu' țângălea, zăci că iera țângălău. Amu, știi cum îi, tiatra asta vechie îi luată di la cotețu' porcilor, cu iea am flăștărit pă vremuri. Bine că n-am pus-o la gunoi și di vo zece ani stă și aștiaptă în ploaie și niauă, doară a fi bună la ceva. Iacătă că i-o vinit vremea, m-am uitat la iea și am văzut că-i ca noauă, am pus nasu' pă iea, aminosu' di porc s-o dus, minosea a afară.

Am pregătit locu' cuptorului, adicate l-am măturat bine și am săpat on șanțuț mic ca o linie, să văd pă inde mere vatra. M-am gândit să fac și vatra, tătă din tiatră veche, doară am distulă, barem nu mai dau bani pă altă tiatră.

Din podu' cășii am scoborât tri coșeri di paie di ieji, di tătie felurile, care crepate, care sparte la gurgoi, am ales și ieji di dunțuri și iele tăt așe hibașe, apoi din plevărie am scos câțiva jupi di bâte di ruje. Am pregătit tăt, așe că, mă pot îndălui la clădit, amu să știți că io nu folosăsc țiment, io leg tietrile cu tină, pă care o fac io: o parte pământ, doauă părți pământ galbăn și năsâp, nu uitați să băgați și apă, apoi frământați bine. Frământatu' trăbă făcut bine, io, frământ cu picioarele, vine Miculaie la mine și-l pun să cânte di joc, iară io sâr păstă pământu' aiesta, tăt îl călc în picioare. La lipit păretilे cuptorului folosăsc tăt tina asta, numa că bag în iea pleavă să leje bine.

Phhu... iera să uit, obligat vă trăbă și ciripă mânânțauă, îi cunoscută și sub numile di ciripă solz di pește, io, am și di asta, casa mea o fost acuperită cu ciripă di asta și ca on om gospodar am pus-o dioparte și iaca, amu îi bună.

Am început să clădesc pă locu' însămnat și cam când am ajuns cam o jumătatie di metru în sus, am clădit numa di-a roata, mai o jumătatie di metru. În locu' gol din mijloc am spart iejile și am pus și năsâp, cam cât cuprinde. Cu iejile îi o taină, când să face foc în cuptor locu' să-ncălzește și cam targ șoaricii și poțocii, să să-ncălzască, amu, n-ar fi mare bai, numa nu-i faină. Când sapă în vatră dau păstă năsâp care-i îneacă și apoi dau păstă ieji care-i taie și bunințales că fug. Apoi cu vigu' vremii iaga care îi sus să topește și face să țână mult căldura și cuptoru' coace mai bine.

Păstă vatră să clădește din bâte di ruje așe ca on schelet, poate fi pătrat, ori rotund după cum ți voia, musai să fie gol în mijloc. După ce i-ai dat forma și mărimea începi să clădești pă lângă forma asta, bătile di ruje. La clădit să folosește dărăbuță di ciripă mânânțauă, păretilे cuptorului să fie cam cât on lat di palmă grosime.

Faci gura cuptorului măroacă, așe distul di largă să-ncheapă pă iea tăpsăile și drăglu'. Apoi 'nainte faci hornu' și locașu' inde trați cenușa, gura cuptorului o acuperi cu on plev făcut di căuaci și care să chiamă litău. Lângă cupor îi bine să ai sculile lui, adicate lopata di băgat, drăglu' pântru jeruit, sapa di lemn pântru scos și tăpsăile di tablă niagră.

Noa, dacă îi gata cuptoru' să poate face foc în iel cu paie, tulei, tori, ruje, loză di vie și alte uscături ce au oamninii pă lângă casă. Cuptoru' trăbă încălzât în mai multe feluri, la pită muierile folosau brânca lor, mai bine zâs cotu' pă care-l băgau în cuptori și numărau până la 15, dacă trăbuia să-și scoată brânca afară, atunci cuptoru' iera ars bun di băgat pita în iel. Mai târzău băgau uișag în cuptor, uișagu' să aprindia sângur și atunci știau că îi bun di copt pita sau plăcinta.

La Macea or fost cele mai bune cuptoară di copt pita, amu, nu știu dacă mai iestă. La Macea tătăiauna or fost oamini diștept', da, ca amu, niciodată.

MĂCENISME: laibăr - vestă, pită – pâine, colnă – loc acoperit în spatele casei, tiatră – piatră, cărămidă, țângălău – clopoțel, niauă – omăt, zăpadă, ieji – sticle
gurgoi – gătul, gura sticlei, dunțuri – compot, plevărie – locul unde se ține mâncarea vitelor, jupi – snopi, ciripă - țiglă, ruje – floarea soarelui, plev – tablă, căuaci – fierar, litău – capacul cu ptorului, drăglu – băț lung folosit la cuptor, tulei – coceni de porumb, loză di vie – corzi de viță de vie

MISCELANEA

GIN PRUNȘIA MÈ ȘEI DRAGĂ !(scriere-n grai) **LA FURAT GI ȘIREȘĂ ÎN VIILE BERINDANILOR** Pătru-Marius BRAȘAI

Iera pîn a doaua jiumatace a lu' Șireșari gin anu'1967.

Tumna șe gatasăm clasa a IV a la Școala gin Reveciș și capatasăm bine meritata vacanță gi vară .

Nu știu gin șe vină ceară amu vacarii tomniți la șurda satului s-or amarît și or plecat. Pînă la gasirea altor vacari fieșe gospodari tribè să-și ducă marhile la pașune. La noi în șelegi, treaba asta pica pa capu' mneu ș-a lu fracile Iuăn, Dumnezo să-l hoginească . Gimneafa merjem cu marhile clè cîta Panarișce, pînă în Via lu' Doamna. Dupamniazis merjem cu iele pa Vîrvu' lu' Huda și-n Pîrlitură, inge iera iarbă grasă și multă .

Înt-o zî gi dupamniaz ieram cu marhile în Pîrlitură. Cu noi mai ierau cu marhile lor și Aurel a lu' Stanu , Oanea lu' Pucu și-mî pare că și Pavăl a lu' Olariu .

La on moment dat aparură în Pîrlitură revecișanii: Pipi a lu' Pătru Bogii, Molnar a lu' Țupu și cu Oanea lu' Mîțu , care zîșeu că mărg să mînșe șireșă în Vii la Beringeri . Cînd auzîrăm noi asta ne apucă o locomie gi șireșă și fara să stăm pa gînduri marsărăm și noi cu iei , lasînd marhile sîngure la pascut în Pîrlitură .

Ajiunsărăm noi iuce, că ierau aproape, în Viile berindanilor, ne suirăm tăți în șireși și-nșepurăm a mînca pa șireșă cu oasă cu tăt .

Dupa on tare jiumatace gi șeas, șe vazurăm nu ni-e vinè să cregem: bași Mihai a lu' Iancu , șiosu' berindanilor vinè mînînd marhile noașce, cîta Beringeri. Șe, săntîmplasă ? Vașile noașce tăt pascînd în Pîrlitură și nefînd nime cu iele, s-or bagat în grău pa ogoarile berindanilor încîlșindu-l tăt, inge le-o gasît șiosu' și amu le mîna să le-nchidă la grajgiurile colectivului gi la Govoigia. Mai mult gicît atita, vazîndu-ne și pa noi bași Mihai la furat gi șireșă în viile lor, ne luă doloamile, corbașurile și șelalalce bagajă pa care le avem , suduindu-ne cum îi vinè la gură. Ne scoborîrăm noi gin șireși și cîne-cîneșce marsărăm cîta casă .

Tati, dupa șe auzî și-i povestirăm, ne sfagi on pic, sa sui pa bițicletă și marsă la Beringeri dupa marhă și și lucrurile noașce confiscace gi bași Mihai, șiosu' colectivului, gin Beringeri . Ca narocu' bași Mihai a lu' Iancu iera precin cu tatii și nu-l pusă să placească amenda și gispagubirile .

Vocabular coșiobanesc : prunșie = copilărie, tumna = tocmai, clè = acolo, inge = unde, amarît = supărat, tomnit = angajat, Beringeri = satul Berindia, vecin cu Cocioba, Șireșari = luna Iunie, marhă = vite , vaci, vină = motiv, fieșe = fiecare, șelegi = familie, vacari = păstor la vaci, șurda = cireadă de vaci, Panarișce = deal din hotarul Cociobei cu panari (salcîmi) , unde pășunau vitele, Via lu' Doamna = loc de pășunat din hotarul Cociobei, Pîrlitură = loc de pășunat în hotarul Cociobei, Vârful' lu' Huda = deal din hotarul Cociobei , unde pășunau vitele, șios = paznic de cîmp, dupamniazis = după masă, locomie = lăcomie, poftă , doloamă = haină, corbași = bici, grău = grîu, încîlșînd = călcînd în picioare , încurecînd, cîne-cîneșce = rușinați , necăjiți, bițicletă = bicicletă, oasă = sîmburi de cireșe, suduit = înjurat, Govoigia = satul Govejdia, fost Livada, sau Paulean, acum .

ABORDĂRI TEORETICE ALE EDUCAȚIEI NONFORMALE

Dana-Eugenia DUGHI

Delimitări conceptuale ale noțiunii de educație nonformală

Provocările ale lumii actuale solicită soluții care presupun o nouă paradigmă educațională, o transformare a modelului educațional astfel încât să faciliteze și accesibilizeze învățarea autentică, să ofere o abordare interactivă, personalizată, creativă, relevantă și de calitate.

Rolul esențial al educației de catalizator al transformării sociale și de factor determinant în dezvoltarea potențialului individual este evidențiat în multiplele delimitările conceptuale din literatura de specialitate.

„Educația este o componentă complexă a existenței umane, o întâlnire între individ, societate și experiențele de viață. Nivelul educației, calitatea și profunzimea acesteia, se reflectă în fapte și în gândire, în conduită și în limbaj, în manifestări cognitive, non-cognitive, sociale, afective etc. Educația oferă ființei umane atribute, calități dobândite în diverse locuri, contexte și momente ale vieții” (V. Chiș, 2014, p. 14).

Formele educației au „propriul câmp de acțiune și funcționalități diferite, îngăduie extensiuni și întrepătrunderi benefice, aceasta contribuind la întărirea lor reciprocă și la eficientizarea demersului educativ” (C. Cucuș, 2014, p. 62).

Abordând filosofia în care este încorporată educația nonformală, amintim faptul că termenul „nonformal” este un derivat negativ al formalului. Aceasta înseamnă că educația nonformală este un tip de educație care nu este, sau este altul decât educația formală.

I. Albușescu (2003) în descrierea educației nonformale, utilizează concepul de „educație neformală”, făcând referire la „acele influențe la care sunt supuși copiii, adolescenții sau tinerii în afara clasei sau chiar în afara școlii, prin acțiuni care sunt, totuși, structurate și organizate într-un cadru instituțional” (p. 6).

În literatura de specialitate s-a afirmat absența unui acord cu privire la natura precisă a conceptului de „educație nonformală” datorită utilizărilor termenului în diverse contexte educaționale (M. Grandstaff, 1978). Confuzia majoră se datorează unor substitute din literatura educațională, folosite ca alternative de exprimare a conceptului de „educație nonformală”.

Toate aceste dovezi arată că, într-o oarecare măsură, educația nonformală se clădește pe respingerea educației formale rigide, fiind „o pedagogie a negației” (J. Cossentino, 2004), sau o „reacție la limitele educației formale” (S. Cavanagh, 2002).

În cele ce urmează dorim să sintetizăm o serie de definiții și conceptualizări ale termenului de „educație nonformală”.

Ne propunem să identificăm demersul de fundamentare a educației nonformale din perspectivă științifică, în abordările filosofice, psihologice și sociologice ale acestei paradigme educaționale, pentru a-i pune în lumină potențialul benefic și pentru a-i valoriza multiplele valențe. (continuare ediția din septembrie)

ARIA DIVERSITAS

EVENIMENT FOTO CLUB ARAD

Mircea BORAN

Asociația Foto Club Arad în parteneriat cu Complexul Muzeal Arad sub patronajele Asociației Artiștilor Fotografi din România nr. 006/2023 și Asociația Euro Foto Art nr. 05/2023, anunță că miercuri, 1 martie 2023, ora 18, a avut loc vernisarea : Colecției Foto Club Arad 2023.

La Sala Clio din Arad vor fi prezentate 54 de imagini realizate de către 9 dintre colegii noștri de club.

Autori care vă oferă aceste ”mărțișoare” sunt: Boran Octavian Mircea, Creștin Călin, Cristea Alexandru, Horga Andreea, Filip Ovidiu, Iolu Octavian, Niță Brighita, Silaghi Octavian, Rogoveanu Carmen.

Temele și subiectele surprinse în imagini de către membri asociației noastre sunt foarte diverse și câteva dintre ele reflectă personalitatea autorului: portret, reportaj, peisaj, eseu, noapte, arhitectură, natură, călătorie ...

Fotografiile au fost alese de către Comisia Artistică a clubului nostru.

Mulțumesc Dlui. Eugen Negrea, Președintele Asociației Artiștilor Fotografi din România, respectiv Dlui. Toth Istvan, Președintele Asociației Euro Foto Art pentru onoarea de a ne oferi patronajul asociațiilor amintite mai sus!

Afișul este realizat de Monica Szentes.

Această colecție va fi prezentată de-a lungul anului în mai multe locuri din țară și străinătate .

ARIA DIVERSITAS

EVENIMENT COMPLEXUL MUZEAL ARAD

Adelina STOENESCU

...În 27 februarie 1913, Asociația „Kölchsey” a ținut prima ședință a comitetului director în biblioteca din Palatul Cultural. Aici au fost amenajate, alături de vechea expoziție de relicve, săli de expunere pentru colecția de arheologie și istorie medievală precum și o galerie de artă europeană.

În perioada interbelică s-au deschis o expoziție de etnografie și camerele memoriale dedicate oamenilor politici arădeni Ștefan Cicio-Pop și Vasile Goldiș (1934).

***

Deschiderea Muzeului de Artă Arad cu două premiere: inaugurarea Galeriei de Artă Românească și vernisarea primei expoziții Art Safari în Vestul României!

Invitați: Ioana Ciocan, Comisarul României pentru Bienala de Artă de la Veneția, CEO Art Safari

***

Redeschiderea Muzeului de Artă Arad, 10 mai 2023

Art Safari cucerește Vestul cu prima expoziție Art Safari la Arad!

Expoziția de artă contemporană Irina Dragomir. Roșu, galben și albastru

Cu ocazia redeschiderii muzeului, expoziția de mare succes de la Art Safari, „Roșu, galben și albastru”, se va vedea la Muzeul de Artă Arad, în perioada 10 mai – 31 iulie 2023.

Lucrările Irinei Dragomir se remarcă prin elementele din cultura pop, tendințe, simboluri și convenții contemporane, precum și prin compoziții simetrice și contraste cromatice.

Personajele ei transmit povești despre lucruri pe care le-a trăit, gândit și simțit de-a lungul timpului. Femeile joacă un rol principal în arta ei, reprezentând voci ale feminității în diverse ipostaze. Claritatea și realismul mesajului pe care artista îl transmite vine din

naturalețea cu care surprinde emoția feminină, pe care o trăiește la rândul ei.

Curator: Alexandru Rădvan

REVISTE PRIMITE LA REDACȚIA GUTENBERG

Semnează în această ediție

IOAN ALEXANDRU ARDELEAN p. 113	GRAȚIANA IENĂȘEL p. 72
MIHAELA ANDREI p. 95	ANTON ILICA p. 27, 39, 63
CARINA A.BABA p. 36, 37	VALERIU ILICA p. 33, 57
CAMELIA BELEI p. 110	ROXANA ISTUDOR p. 42
CELUS CIOBANU p. 80	PAUL KRIZNER p. 76
LUCIA BIBART p. 41	IOAN VASILE MARCU p. 68
MIRCEA BORAN p. 117	ADINA MATEI p. 71
MARIUS BRAȘAI p. 115	AUGUSTIN MUREȘAN p. 6
FLORICA R.CÂNDEA p. 3, 24, 34, 36, 47, 50, 65, 67, 104, 107	RĂZVAN MUREȘAN p. 30
LIVIA CIUPAV p. 70	LIVIU NADIȘ p. 68
CLAUDIU CHIȘEREU p. 73	MIRA ODAGIU p. 55
MANUELA CODREAN p. 99	OVIDIU PĂDURARU p. 69
OVIDIU CORNILĂ p. 87	IULIA PINTEA p. 61
EUGENIU CRISTE p. 20	EUGENIA PONTA PETE p. 19, 106
IOANA CRIȘAN p. 70	LIVIA MIHAELA POPA p. 75
DC p. 44	TEODORA SMOLJAN p. 45
ANCA DRILĂ p. 60	LAURENȚIU SZEMKOVICS p. 6
DANA DUGHİ p. 116	CARMEN ȘENDROIU p. 72
DANIELA FORCOS p. 29, 94	ADELINA STOENESCU p. 118
MARIUS GREC p. 10	ALEXANDRA TUDORESCU p. 103
DANIELA GUMANN p. 77	LOREDANA TUDORESCU p. 103
MIHAI HANDARIC p. 13	IOAN TULEU p. 17
GHEORGHE HODREA p. 111	HORIA TRUȚĂ p. 4
	AIDA VOIVODICIAN p. 71

Revista Gutenberg precizează:

Vă rugăm să expediați materialele pentru luna septembrie 2023 până în data de 1 iulie la următoarele adrese de email candea@ yahoo.com, tel. 0745263205; carina.anqa@gmail.com; tudlore@yahoo.co.uk

Materialele vor fi însoțite de o fotografie a autorului tip buletin, conținut o pagină A4, scris cu font Times New Roman, caracter de 12, text corectat cu diacritice.

Se vor publica doar materiale inedite, cu trimitere la o sursă bibliografică (exclus internet sau webografie). Manuscrisele nu se înapoiază. Revista Gutenberg - Universul Cărții găzduiește opinii, creații sau înscrieri ale autorilor, din segmente culturale, cotidiene, mozaic, panoramic etc, dar responsabilitatea conținutului fiecărui text, aparține autorului în exclusivitate.

Materialele în excedent vor fi luate în seamă pentru viitoarele ediții cu precizarea expresă de a nu se depăși conținutul unei pagini A4.

Colegiul Editorial - Redacțional

Foaie culturală, recunoscută de C.N.C.S.I.S.
ISSN 2248 - 308X
ISSN-L 2248 -308X